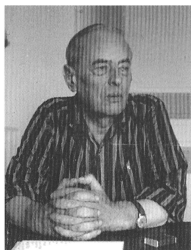

WITOLD GOMBROWICZ
PORNOGRAFIJA

LIETUVOS
rytas

©Corbis Polska

Stambaus žemvaldžio šeimoje 1904 m. gimęs Witoldas Gombrowiczius į Lenkijos kultūrinį gyvenimą įsiliejo pradėjęs lankytis Varšuvos bohemos kavinėse. Tada jis jau buvo baigęs teisės, ekonomikos ir filosofijos studijas Lenkijos sostinėje ir Paryžiuje.

1933 m. pasirodė pirmasis jo apsakymų rinkinys, o po penkerių metų – kai kurių kritikų geriausiu jo romanu laikoma

„Ferdidurkė“. Prieš Antrojo pasaulinio karo pradžią rašytojas emigravo į Argentiną, įsidarbino banke.

Tėvynėje įsigalėjęs socialistinis režimas W.Gombrowiczui neatleido šio pabėgimo: iki aštuntojo dešimtmečio Lenkijoje jo knygos nebuvo leidžiamos. Gimtąja kalba rašytojo kūriniai pasirodė užsienyje, Prancūzijoje, kur ėjo lenkiškas žurnalas „Kultura“.

1955-aisiais W.Gombrowiczius metė darbą banke ir nusprendė gyventi iš honorarų. 1963 m. jis paliko Argentiną ir persikėlė į Prancūziją. Po šešerių metų rašytojas mirė.

W.Gombrowiczius, net ir palikęs Lenkiją, daugiausia rašė apie ją. Didelis atstumas padėjo išlaikyti distanciją, todėl rašytojas nevengė provokuoti ir iš naujo persvarstyti jau sustabarėjusių reiškinių.

W.Gombrowicziaus kūrybinis palikimas – romanai, apsakymai, dramos. Garsiausi jo kūriniai – romanai „Transatlantikas“, „Pomografija“ ir dienoraštis, kurį rašė 1953–1968 m.

„Lietuvos ryto” kolekcija
24

Versta iš:
Witold Gombrowicz
PORNOGRAFIA

Iš lenkų kalbos vertė Skirmantė Kristina Ramanauskaitė

© Rita Gombrowicz & Institut Littéraire, 1986
© Vertimas į lietuvių kalbą, Skirmantė Kristina Ramanauskaitė, 2007
© Šis leidimas, Mediasat Rights, KFT / Mediasat Group, S.A., 2007

ISBN 978-84-9819-725-9 (24-oji knyga)
ISBN 978-84-9819-670-2 (bendras)

Spausdinta ES

Mediasat Group
Edificio Torre Picasso, planta 34
Plaza Pablo Ruiz Picasso, 1
28020 Madrid
España

www.mediasatgroup.com

Parduodama tik su dienraščiu „Lietuvos rytas”
Visos autoriaus teisės saugomos

WITOLD
GOMBROWICZ
Pornografija

*Iš lenkų kalbos vertė
Skirmantė Kristina Ramanauskaitė*

LIETUVOS
rytas

INFORMACIJA

„Pornografijos“ veiksmas vyksta karo metų Lenkijoje. Kodėl? Iš dalies todėl, kad karo klimatas jam pats tinkamiausias. Iš dalies, kad tai vis dėlto lenkiška – ir pradžioje gal net buvo sumanyta nelyginant pigus Rodziewiczównos ar Zarzyckos tipo romanas (ar vėliau, rengiant rankraštį, tas panašumas dingo?). O iš dalies iš užsispyrimo – įpiršti tautai mintį, kad, be tų... apibrėžtų teoriškai, jos gelmėse esama ir kitokių konfliktų, dramų, idėjų.

Tos karo metų Lenkijos nepažįstu. Nebuvau ten tuomet. Apskritai Lenkijos nuo 1939 m. nesu matęs. Aprašiau taip, kaip įsivaizduoju. Taigi tai mano vaizduotės Lenkija – ir nesisielokite, jei kur suklysta ar sufantazuota, nes ne tai svarbiausia, ir čia vykstantiems dalykams tai neturi jokios reikšmės.

Dar viena. Su „Armija Krajova“ susijusiame motyve (antroje dalyje) tegul niekas nebando ieškoti kritinių ar ironiškų intencijų. AK gali neabejoti, kad aš ją gerbiu. Sugalvojau tą situaciją – kuri būtų galėjusi susiklostyti bet kokioje po-grindžio organizacijoje – kadangi to reikalavo kompozicija ir knygos dvasia, šia prasme truputį melodramiška. AK ar ne AK, žmonės yra žmonės – visur gali pasitaikyti bailys vadas arba konspiracijos padiktuota žmogžudystė.

W. G.

Pirma dalis

Papasakosiu jums kitą savo nuotyki, turbūt vieną pačių fatališkiausių.

Tuomet, o buvo tai 1943-iaisiais, gyvenau buvusioje Lenkijoje ir buvusioje Varšuvoje, pačiose įvykusio fakto gelmėse. Tyla. Praretėjęs mano draugelių ir bičiulių ratelis iš buvusių kavinių, Zodiako, Ziemianskos ir Ipso, antradieniais rinkdavosi viename butuke Kručioje ir ten gurkšnodami stengėmės ir toliau išlikti menininkai, rašytojai, mąstytojai... leisdamiesi į senas, nebaigtas kalbas bei ginčus apie meną... Ėhėhėhė, lig šiol matau, kaip jie sėdi arba guli, paskendę tirštuose dūmuose, tas kaip skeletas, anas raukšlių išvagotas, ir visi rėkia, plyšoja. Vienas šaukia: Dievas, antras: menas, trečias: tauta, ketvirtas: proletariatas, ginčai karšti, ir jiems nėra nei galo, nei pabaigos – Dievas, menas, tauta, proletariatas – bet vienąkart atėjo pusamžis žmogus, juodbruvęs, liesas, erelio nosim, ir kiekvienam atskirai prisistatė pagal visus formalumus. Paskui beveik visą laiką tylėjo.

Už pasiūlytą taurelę degtinės padėkojo labai mandagiai – ir taip pat mandagiai pasakė: – Aš dar paprašysiu degtuko... – paskui ėmė laukti degtuko ir laukė... gavęs degtuką, užsidegė cigaretę. Tuo tarpu diskusija – Dievas, proletariatas, tauta, menas – virte virė, o dvokas smelkėsi mums į šnerves. Kažkas pasiteiravo: – Kokie vėjai čionai jus atpūtė, pone Friderikai? – ir tuoj išgirdo išsamų atsakymą. – Iš ponios Evos sužinojau, kad čia lankosi Pientakas, todėl užėjau, mat

turiu keturis zuikių kailiukus ir odos puspadžiams. – Ir kad nepamanytume jį tuščiai šnekant, parodė į popierių suvyniotus kailiukus.

Jam buvo paduota arbatos, kurią jis išgėrė, bet lėkštelėje liko gabalėlis cukraus – tad ištiesė ranką, ketindamas jį įsidėti į burną – bet gal pamanė tą judesį būsiant nepakankamai motyvuotą, todėl atitraukė ranką – betgi rankos atitraukimas kaip tik buvo kažkas dar labiau nemotyvuota – tada ranką vėl ištiesė ir suvalgė cukrų – nors suvalgė turbūt jau ne iš malonumo, o tik dėl to, kad reikėjo kažkaip pasielgti... su tuo cukrum, o gal su mumis?.. ir, norėdamas užslopinti tą išpūdį, kostelėjo, o kad pateisintų kostelėjimą, išsitraukė nosinę, bet šluostytis nosies jau nebesiryžo – tik pajudino koją. Kojos pajudėjimas, atrodo, sukėlė jam naujų komplikacijų, todėl nurimo ir ėmė sėdėti išvis nejudėdamas. Toks ypatingas elgesys (nes jis, tiesą sakant, nieko daugiau nedarė, tik „elgėsi“, be paliovos „elgėsi“) jau tada, kai mačiau jį pirmąkart, sužadino mano smalsumą, o paskui, per kelis mėnesius, suartėjau su tuo žmogum, kuris, beje, pasirodė nestokojąs gerų manierų, taip pat turįs patirties meno srityje (kadaise domėjosi teatru). Nežinau... nežinau... pakaks, jei pasakysiu, jog mes abu ėmėmės šiokios tokios prekybos, kuri mums duodavo pragyvenimo lėšų. Bet tai neilgai truko, nes vieną gražią dieną gavau laišką iš vadinamojo Hipo arba Hipolito S., dvarininko iš Sandomiero krašto, laišką su pasiūlymu, kad mes jį aplankytume – Hipolitas rašė norįs su mumis pasitarti dėl tam tikrų savo reikalų Varšuvoje, kuriuos tvarkant galėtume jam padėti. „Čia lyg ir ramu, nieko tokio, bet šlaistosi gaujos, kartais užpuola, žinai, visiškas pakrikimas. Atvažiuokite dviese, bus drąsiau“.

Važiuoti? Dviese? Mane apėmė sunkiai nusakomos dvejonės dėl to važiavimo dviese... nes pasiimti jį, kad ten,

kaime, vėl tęstų savąjį žaidimą... O jo kūnas, tas kūnas toks... „specifiškas“?.. Važiuoti su juo, nepaisant to nepaliamamo „nebyliai rėksmingo nepadorumo“?.. Vargintis dėl kažko, taip „susikompromitavusio, o todėl ir kompromituojančio“?.. Ryžtis tam atkakliam „dialogui“... teisybę pasakius, su kuo?.. O jo „žinojimas“, tas jo žinojimas, kad..? O jo gudrumas? O jo klastos? Oi ne, visa tai mane ne itin viliojo, bet, kita vertus, dėl to amžino savo žaismingumo jis taip skyrėsi nuo kitų, atrodė taip nutolęs nuo mūsų visų dramos, taip nesusijęs su diskusijomis „tauta, Dievas, proletariatas, menas“... kad kelionę ėmiau vaizduotis kaip poilsį, kaip savotišką atgailą... O kartu toks nepriekaištingas, ramus ir atsargus! Tad važiuojame, juk dviese daug maloniau! Taigi – įsigriovėme į vagoną, įsigavome į sausakimšą jo vidų... ir pagaliau traukinys žvangėdamas pajudėjo.

Trečia valanda po vidudienio. Ūkanota. Frideriką perpus laužia bobos stuomuo, pasmakrėje maskatuoja vaiko koja... taip jis važiuoja... bet važiuoja kaip visada taktiškas ir puikiai išauklėtas. Tyli. Tyliu ir aš, važiuojame tąsomi ir mėtomi, visas tarytum sustingę... bet pro langą plyšelių matau melsvus miegūstus laukus, kuriuos mes skrodžiame siūbuodami, dundėdami... tai ta pati, šitiek sykių matyta plyna platybė, juosiamą horizonto, lopiniuota žemė... šmėkšteli keli medžiai, namelis, atgalios lekia trobesiai... tas pat kaip visada, seniai pažįstama... O vis dėlto ne tas pat! Ir ne tas pat kaip tik todėl, kad tas pat! Ir nežinoma, ir nesuprantama, sakyčiau, nesuvokiama, neapreipiama! Vaikas įsiverkia, boba nusičiaudi...

Tas rūgštus kvapas. Seniai pažįstamas, amžinas kelionės traukiniu ilgesys, kylanti ir krintanti laidų ar griovio tiesė, staiga į langą įsibrovęs medis, stulpas, būdelė, ir visas bemat nuskrieja atgalios, dingsta... o ten toli, horizonte, išdygęs

kaminas ar kalva stirkso ilgai, atkakliai, tartum didžiausias rūpestis, viską nustelbiantis rūpestis... kol ilgainiui vėl viskas išnyksta. Friderikas tiesiai priešais mane, per dvi galvas, jo galva visai čia pat, ir aš ją matau – tyli ir važiuoja – o svetimi įžūlūs kūnai, apgulę ir spaudžiantys jį, tik patvirtina, kad mes su juo vienu du... be žodžių, bet taip aiškiai, jog, dievaži, geriau būčiau su juo nevažiavęs, ir toji bendros kelionės idėja geriau būtų likusi neįgyvendinta! Kadangi, virtęs vien kūniškumu, jis yra dar vienas kūnas tarp kitų, daugiau niekas... bet vis dėlto yra... ir kažkaip ypatingai, nepermaldaujamai. To niekaip nepašalinsi. To niekaip neatsikratysi, nepamirši, neužtušuosi, nes jis toje spūstyje, jis čia... Ir jo važiavimo, jo lėkimo erdvėje nė nelygink su jų važiavimu – tai daug reikšmingesnis važiavimas, gal net grėsmingas...

Kartkartėmis jis man nusišypso ir ką nors pasako – gal kad man būtų lengviau su juo ir kad jo buvimas manęs taip neslėgtų. Suprantu, kad išrauti jį iš miesto ir nusviesti į tą erdvę jau ne Varšuvoje buvo rizikinga... nes tų platumų fone ypatingas jo vidus atsiskleis dar ryškiau... ir jis pats tai žino, nes niekada nebuvau matęs jo tokio pritilusio, niekuo neišsiskiriančio. Vienu metu prieblanda, toji formą suryjanti substancija, ima pamažu trinti jo bruožus, ir jis pasidaro vos įžiūrimas vagone, kuris lekia, dunda skrodamas naktį, viliojamas nebūties. Tačiau tai nemenkina jo buvimo, kuris tik pasidaro ne toks pastebimas akims: slepiasi po nematymo šydu, visai toks pat. Paskui užsidega šviesa ir vėl ištraukia jį viešumon, išryškindama jo smakrą, sučiauptų lūpų kampučius ir ausis... tačiau jis nė nevirpteli, kaip žiūrėjo įbedęs akis į karančią virvutę, taip ir žiūri! Traukinys vėl sustoja, kažkur man už nugaros girdėti brūžuojant kojom, visa kamšatis susiūbuoja, turbūt kas nors atsitiko – bet jis tebėra, jis

čia! Važiuojame, lauke tamsu, garvežys sučiaudi žiežirbomis, vagonai pasineria į naktį – kam aš jį pasiėmiau kartu? Kam užsikoriau tokį draugą, kuris, užuot palengvinęs kelionę, tik apsunkina? Daug snaudulio valandų trunka tas važiavimas nuo stoties ligi stoties, kol pagaliau virsta važiavimu dėl paties važiavimo, miegūstu, atkakliu, bet taip važiuojame iki Cmeliovo ir čia su lagaminais atsiduriame ant tako palei geležinkelį. Toldamas vis tyliau dunksi traukinio kaspinas. Tyla, slėpingas dvelksmas ir žvaigždės. Svirplys.

Ištrūkęs iš daugybę valandų trukusio judėjimo ir spūsties, staiga pasijuntu besąs ant to tako – o šalia Friderikas su apsiaustu ant rankos stovi tylut tylutėlis – kur mes? Kas čia? Apylinkės, rodos, pažįstamos ir tas vėjelis man nesvetimas – bet kurgi mes? Ten, paėjęjus įstrižai, matyti pažįstamas Cmeliovo stoties pastatas, šviečia keletas lempų, bet... kur, kokioje planetoje išlipome? Friderikas stovi šalia, tik stovi. Patraukiame stoties link, jis man iš paskos, šit brikelė, arkliai, vežėjas – pažįstama brikelė ir pažįstamai pakreipta ant šono vežėjo kepurė, tai ko gi dar spoksau?.. Įlipu, paskui mane Friderikas, važiuojame, smėlėtas kelias, apšviestas tamsaus dangaus, pro šalį slenka juodi medžiai ar krūmai, įvažiuojame į Bžustovo kaimą, kalkėmis boluoja lentos, loja šuo... paslaptinga... priešais vežėjo nugara... paslaptinga... o šalia tas žmogus, kuris tylomis, kuo mandagiausiai lydi mane. Nematoma žemė supa ir krato mūsų vežimą, o žvilgsnis prasmenga tamsos duobėse, tirštai juoduojančiose tarp medžių. Norėdamas išgirsti savo balsą, užšnekinu vežėją:

– Na, kaip čia pas jus? Ramu?

Ir išgirstu sakant:

– Kol kas ramu. Miškuose yra gaujų... Bet kad dabar kas nors ypatinga...

Veido nematyti, bet balsas tas pats – taigi ne tas pats. Priešais mane – tik nugara, ir jau linktelio norėdamas pažvelgti tai nugarai į akis, bet susilaikau... nes Friderikas... juk jis čia pat, šalimais. Ir laikosi nepaprastai tyliai. Būnant šalia jo, man nesinori žiūrėti į jokių veidą... kadangi staiga suprantu, jog tas kažkas, sėdintis šalimais, tyli radikaliai, pašėliškai radikaliai! Taip, juk tai ekstremistas! Nepakaltinamai beato-dairiškas! Ne, tai ne šiaip sau esybė, o kažkoks plėšrus padaras, draskomas tokių kraštutinių, apie kokius aš ligi šiol nė nepagalvodavau! Todėl geriau niekam nežiūrėti į veidą, net vežėjui, kurio nugara slegia it kalnas, kai nematoma žemė supa ir krato brikelę, o žvaigždėmis spindinti tamsa aplinkui susiurbia bet kokią vaizdą. Toliau važiuojame tylėdami. Galiausiai įsukame į alėją, arkliai pasineša eikliau – vartai, sargas ir šunys – namai užrakinti, sunkiai džeržgia rakinama spyna – Hipas su lempa...

– Na, ačiū Dievui, atvažiavote!

Jis ar ne jis? Mane apstulbina ir nupurto baisus išbrinkusių jo skruostų raudonumas... apskritai jis atrodo išpampęs, kaip sutinęs, visas išplatėjęs, išsinešęs į šalis, stambus kūnas bjauriai išplerpęs, lyg išsiveržęs mėsos vulkanas... ir su auliniais batais, atkiša savo apokaliptines letenas, o akys iš kūno žiūri lyg pro orlaidę. Prisiglaudžia prie manęs, apkabina. Droviai sušnibžda:

– Išsipučiau... velniaižin... Pastorėjau. Nuo ko? Turbūt nuo visko.

Ir, apžiūrinėdamas savo pirštus, neapsakomai susigraužęs, pakartoja tyliau, pats sau:

– Pastorėjau. Nuo ko? Turbūt nuo visko.

Ir tuoj sušunka:

– O čia mano žmona!

Paskui pats sau sumurma:

– Čia mano žmona.

Ir vėl rikteli:

– O čia mano Heniusia, Heniutka, Henečka!

Ir pakartoja sau vos girdimai:

– Čia Heniusia, Heniutka, Henečka.

Į mus kreipiasi svetingai ir manieringai:

– Kaip gerai, kad jūs atvažiavote, bet, Vitoldai, prašom supažindinti mane su savo bičiuliu... – tai pasakęs užsimerkia ir pakartoja... vos krutindamas lūpas. Friderikas labai mandagiai pabučiuoja ranką šeimininkei, ir jos melancholiją praskaidrina vos regimas šypsny, o moteriškas liaunumas švelniai suplazda... Pagautus pažinties sūkurio, mus veda į namus, sodina, šnekina – po tos begalinės kelionės – o lempos šviesa nuteikia svajingai. Vakarienė aptarnaujant liokajui. Marina miegas. Degtinė. Vaduodamiesi iš miego, stengiamės klausytis, suprasti, kalba sukasi apie visokias bėdas, su AK, su vokiečiais, su gaujomis, su administracija, su lenkų policija, su rekvizicijomis – apie visur tykančius pavojus ir smurtą... beje, apie tai byloja langinės, užšautos metaliniais strypais, užremtos šoninės durys... užraktai, geležiniai sklėsčiai. – Senechus sudegino, Rudnikuose prievaizdui sulaužė kojas, turėjau pabėgėlių iš Poznanės vaivadijos, blogiausia – tai nežinia, Ostrovece, Bodzechove, ten, kur fabriko gyvenvietės, visi tik laukia ausis ištempę, kol kas ramu, bet sprogs priartėjus frontui... Sprogs! Tada, ponai, prasidės skerdynės, va tada tai įsiliepsnos, tada tai bus sumaištis! Bus sumaištis! – sušunka šeimnininkas ir jau susimąstęs murmteli:

– Bus sumaištis.

Ir vėl sugriaudėja:

– Blogiausia, kad niekur nepabėgsi!

Ir sušnibžda:

– Blogiausia, kad niekur nepabėgsi.

Vėl ta lempa. Vakarienė. Snaudulys. Tirštame sapno padaže skęsta Hipo masė, tolėliau tarytum migloje dūluoja šeimininkė, Friderikas ir naktiniai drugiai, kurie daužosi į lempą, naktiniai drugiai lempoje, naktiniai drugiai į lempą. Įviji laiptai aukštyn, žvakė, griūvu į lovą, užmiegu. Rytojaus dieną saulėtas trikampis ant sienos. Kažkieno balsas už lango. Keliuosi iš lovos, atidarau langines. Rytas.

Nedidelių jaukių alėjų užvingiuose žaliavo medžių guotai, sodas pamažu leidosi žemyn, kur už liepų jaučiau tyvuliuojant tvenkinį – ak, kokia čia žaluma, nužerta ūksmingos ir saulėtos rasos! Kai po pusryčių išėjome į kiemą, namas – baltas, dviaukštis, su mansardėlėmis, apglėbtas eglių ir tujų, takelių ir klombų – pribloškė kaip skaistus reiškinyš iš praeities, iš tokio dabar tolumo prieškario... ir tuo nelytėtu senumu atrodė realesnis už nūdieną... bet suvokimas, jog tai netiesa, jog jis nesiderina su tikrove, darė jį panašų į teatro dekoraciją... todėl galiausiai tas namas, parkas, dangus ir laukai virto ir teatru, ir tiesa. Bet štai ateina ponas, tvirtas, storas, žalia striuke apsitempęs savo nutukusį didžiulį kūną, iš tiesų ateina kaip kadaise, iš tolo sveikindamasis, modamas ranka, ir klausia, kaip miegojome. Tingiai šnekučiuodamiesi palengva išėjome už vartų, į laukus, ir, kiek tik akys mato, išvydome alsuojančią, banguojančią žemę: Hipas, batu trupindamas grumstus, kažką dėstė Friderikui apie javapjūtę, apie derlių. Ėjome namų link. Prieangyje pasirodė ponija Marija ir šūktelėjo: laba diena, vejoje bėgiojo kažkoks bamblys, gal virėjos sūnus. Šitai prasidėjo tas rytas – seniai palaidotų rytų kopija – bet viskas ne taip paprasta... nes peizažą darkė kažkokia yda, ir man vėl pasirodė, jog viskas tas pat, bet kažkas iš pagrindų kitaip. Kokia nerimastinga mintis, kokia įkyri ir užmaskuota! Šalia ėjo Friderikas, giedros dienos šviesoje toks kūniškas, jog galėjai suskaičiuoti jam iš ausų

kyšančius plaukelius ir kiekvieną vaiduokliška blyškios veido odos pleiskanėlę, – taip, Friderikas, susikūprinęs, palieges, perkaręs, su pensnė, nervinga burna, rankas susikišęs į kišenes – tipiškas miesto inteligentas dar nesugedusiame kaime, tačiau šitame kontraste kaimas jau atrodė nugalimas, medžiai neteko pasitikėjimo savimi, dangus nublanko, net karvė kaip reikiant nesipriešino, kaimo praamžinumas buvo sutrikdytas, sujauktas ir lyg pakirstas... o Friderikas dabar, ko gero, buvo tikresnis už žolę. Tikresnis? Slogi mintis, nerami, bjauri, truputį isteriška ir net provokuojanti, agresyvi, griauianti... ir aš nebežinojau, iš kur ji eina, šita mintis, iš Frideriko, iš karo, revoliucijos, okupacijos... o gal ir viena, ir kita, viena su kitu? Bet elgėsi jis nepriekaištingai: klausinėjo Hipolitą apie ūkį ir šiaip šnekėjosi kaip pridera. Staiga pamatė Henią, ateinančią pas mus per veją. Saulė degino mums odą. Akys buvo sausos, lūpos suskirdusios. Ji pasakė:

– Mama jau pasiruošusi. Liepia kinkyti.

– Į bažnyčią, mišią, juk sekmadienis, – paaiškino Hipolitas. Ir tyliai pats sau pridūrė: – Mišią, į bažnyčią.

Paskui tarė:

– Jeigu, ponai, norite su mumis, labai prašom, bet jokios prievartos, tolerancija, ar ne taip?! Aš važiuoju ir, kol aš čia, važiuosiu! Kol yra bažnyčia, tai aš – į bažnyčią! Ir su žmona, su dukra, karieta, nes man nėra nuo ko slėptis, tegu žiūri. Tegu sau žiopso – kaip pro fotoaparata... tegu fotografuoja!

Ir sušnibždėjo: – Tegu fotografuoja!

Friderikas bemat kuo mandagiausiai pareiškė, kad ir mes norime dalyvauti pamaldose. Karietos ratai, tyliai aimanuodami, grimzdo pravėžų smėlyje – kai važiovome į kalną, vis plačiau skleidėsi žemė, plytinti apačioje, pačiame dugne, sustingusi bangomis po neapsakomai aukštu dangum. Ten,

tolumoje, geležinkelis. Mane ėmė juokas. Karieta, arkliai, tas vežėjas, karštas odos ir lako kvapas, dulkės, saulė, įkyri musė prie pat veido ir tų per smėlį grikšinių guminių ratų aimana – betgi tai nuo amžių žinoma, ir niekas, ničniekas nepasikeitė! Tačiau kai atsидūrėme ant kalvos ir pajutome dvelksmą erdvės, kurios horizonte stūksojo Šventųjų Kryžių kalnai, šios kelionės veidmainiškumas nusmelkė vos ne pačią širdį – kadangi buvome lyg iš oleografijos, lyg mirusi fotografija iš seno šeimos albumo – pačioje aukštumoje seniai miręs ekipažas matyti iš tolimiausių pakraščių, todėl ši vieta darėsi piktaį pašaipi, siaubingai niekinanti. O numirėliško mūsų važiavimo dviprasmybė persidavė mėlynai topografijai, kuri beveik nepastebimai slinko kaip tik dėl to, kad mes važiavome. Friderikas ant užpakalinės pasostės, šalia ponios Marijos, žvalgėsi ir žavėjosi kelionės į bažnyčią koloritu, tartum iš tiesų būtų važiavęs į bažnyčią – tikriausiai niekada nebuvo toks šnekus ir malonus! Įvažiavome į Grocholicės daubą, ten, kur prasideda kaimas, kur visada purvynė...

Pamenu (ir tai turi reikšmės įvykiams, apie kuriuos toliau bus kalbama), jog labiausiai mane veikė tuštumos pojūtis – vėl, kaip ir praėjusią naktį, norėjosi persisvėrus iš karietos, dirstelėti į veidą vežėjui, bet negi taip darysi... tad sėdėjome už mįslingos jo nugaros, ir taip visą kelią – vis už jo pečių.

Įsukome į Grocholicės kaimą, kairėje upelis, o dešinėje dar retos pirkios ir tvoros, višta su žąsimi, lovys prie klano, šuo, valstietis arba šventišškai apsitaisiusi boba, į bažnyčią vingiuojantis takelis... mūsų kaimo ramybė ir mieguistumas... Bet pojūtis toks, tartum mūsų mirtis būtų palinkusi virš vandens ir žadintų jame savo pačios atspindį, mūsų važiavimo praeitis atsispindėjo šio kaimo amžinybėje ir dundėjo apimta

svaigulio – kuris buvo tik kaukė, kuris tik slėpė kažką kita... Ką? Bet kokia prasmė... karo, revoliucijos, smurto, ištvirkavimo, skurdo, sielvarto, vilties, kovos, įniršio, riksmo, žmogžudystės, vergovės, nešlovės, dvėsimo, prakeikimo ar palaiminimo... sakau, bet kokia prasmė nebūtų prasismelkusi pro tos idilės krištolą, ir tasai vaizdelis, seniai nugrimzdęs užmaršties upėje, liko nepaliestas, nors tai buvo tik fasadas... Friderikas kuo maloniausiai šnekučiavo su ponija Marija, nors pokalbio nenutraukė gal tik todėl, kad staiga nepasakytų *ko nors kito?* – ir tada privažiavome mūro tvorą, juosiančią bažnyčią, susiruošėme išlipti... bet aš jau visai nebesuvokiau, kas yra kas, ir apskritai... ar laipteliai, kuriais mes lipome į šventorių, yra paprasti laipteliai, ar irgi?.. Friderikas padavė ranką poniai Marijai ir, nusiėmęs skrybėlę, nusivedė ją tiesiai į bažnyčią žmonėms matant, – bet gal nusivedė tik todėl, kad nepadarytų *ko nors kito?* – paskui išsiritęs Hipolitas ir visa savo storybe nusiyrė į priekį, nesulaikomas, nuoseklus, žinąs, jog rytoj gali būti papjautas kaip kiaulė – ėjo stichiškai, nepaisydamas kitų pykčio ir neapykantos, niūrus ir susitaikęs su likimu. Dvarponis! Bet gal ir jis tik todėl buvo dvarponis, kad nebūtų kas nors kitas?

Tačiau kai mus pasiglemžė prieblanda, prismaigstyta degančių žvakių, tvanki nuo giedojimo, kurį verksmingai šnibždėjo pilka susigūžusių žmonių minia... užslėptas daugiareikšmiškumas dingo – tarsi kokia ranka, tvirtesnė už mus, būtų sugražinusi valdingą pamaldų darną. Hipolitas, kuris ligi šiol buvo dvarponis, kuris slapta niršo trokšdamas kaip nors išsilaikyti, dabar aprimęs, orus atsisėdo garbingame suole ir, linktelėdamas galvą, pasveikino priešais sėdinčią prievaizdo šeimą iš Ikanios. Tai buvo akimirka prieš mišias, kai žmonės gieda sau vieni, be kunigo, ir vis dėlto tas grau-

dus, nuolankus, spigus ir nedarnus giedojimas juos drausmino – kaip tas pririštas šuo, jie darėsi nepavojingi. Koks susitvardymas, koks nusiramimas, kokia palaima čia, šioje akmeninėje amžinybėje, kur valstietis vėl virsta valstiečiu, ponas – ponu, mišios – mišiomis, akmuo – akmeniu, ir viskas grįžta į savo vėžes!

Tačiau Friderikas, sėdintis garbingame suole šalia Hipolito, atsiklaupė... ir tai kiek sutrikdė mano ramybę, kadangi buvo truputį perdėta... aš negalėjau nepagalvoti, ar tik ne todėl jis atsiklaupė, kad nepadarytų ko nors, kas būtų anaip tol ne klūpojimas... bet štai varpeliai, išeina kunigas su kieliku ir, pastatęs jį ant altoriaus, nusilenkia. Varpeliai. Ir staiga kažkoks lemtingas smūgis taip smarkiai sukrėtė visą mano esybę, kad aš – sugniužęs ir kone be sąmonės – atsiklaupiau ir nedaug tetrūko, kad – visai pasimetęs – būčiau pradėjęs melstis... Bet Friderikas! Man atrodė, veikiau aš įtariau, kad Friderikas – juk jis klūpojo – irgi „meldžiasi“, buvau net įsitikinęs – taip, taip, žinodamas jo nerimą – kad jis ne apsimeta, o iš tiesų „meldžiasi“ – ta prasme, jog bando apgauti ne tik kitus, bet ir save. „Meldžiasi“ dėl kitų ir dėl savęs, bet jo malda buvo tik širma, dengianti begalinę jo nemaldą... taigi įžūlus, „ekscentriškas“ aktas, kuris jau vedė anapus bažnyčios sienų, į beribę visiško ne – tikėjimo erdvę – iš esmės prieštaringas aktas. Tad kas gi čia darėsi? Kas prasidėjo? Nieko panašaus niekada nebuvo išgyvenęs. Niekada nebūčiau patikėjęs, kad apskritai šitaip gali būti. Tad – kas gi atsitiko? Tiesą sakant – nieko, tiesą sakant, atsitiko taip, jog kažkieno ranka atėmė visą tų mišių vertę, visą turinį – kunigas judėjo, klaupėsi, pereidinėjo iš vienos altoriaus pusės į kitą, ministrantai skambino varpeliais, kilo į viršų smilkalų dūmai, bet viso to turinys sklaidėsi it dujos iš baliono, ir mišias užstelbė

baisi impotencija... jos suglebo... bejėgės apvaisinti! Toks turinio sunaikinimas buvo galvažudystė, įvykdyta lyg tarp kitko, ne mumyse, ne mišiose, o kažkam stebint ir nebyliai, tačiau mirtinai komentuojant iš šalies. Gintis nuo to mišios negalėjo, nes tai buvo kažkokios atsitiktinės interpretacijos pasekmė, juk šioje bažnyčioje mišioms niekas nesipriešino, net Friderikas kuo gražiausiai prie jų derėjo... o jeigu ir žudė jas, tai tik, sakytume, iš atvirksčiosios medalio pusės. O komentaras iš šalies, toji pražūtinga glosa, buvo žiaurumo apraiška – kandžios, šaltos, kiaurai persmelkiančios, nenumaldomos sąmonės apraiška, ir supratau, kad vestis šį žmogų į bažnyčią buvo tikra beprotybė, dievaži, jį reikėjo laikyti kuo toliau nuo to! Bažnyčia jam buvo pati baisiausia vieta!

Bet jau įvyko. Tai, kas dėjosi, buvo skverbimasis į tikrovę *in crudo*... pirmiausia niekais vertė išganyką, todėl jau niekas negalėjo išgelbėti tų gaižių, chamiškų snukių, dabar praradusių bet kokią taurinantį stilių ir virtusių tik žaliava ar išėdom. Tai jau buvo ne „liaudis“, ne „valstiečiai“, net ne „žmonės“, tai buvo tokie padarai, kokie... kokie jie ir buvo... nes jų purvas neteko malonės. Tačiau to linaplaukio daugiagalvio laukinę anarchiją atitiko ne mažiau arogantiška begėdystė mūsų veidų, kurie irgi nebebuvo nei „poniški“, nei „kultūringi“ ar „subtilūs“, o pasibaisėtini savo tikrumu – lyg savo modelių netekusios karikatūros, kurios jau ne „kažkieno“ karikatūros, o tapusios pačios savimi ir nuogos kaip užpakalis! Abipusį – ir ponų, ir chamų – atgrasumo protrūkį savo gestu įkūnijo kunigas, kuris celebravo... ką? Ką? Nieko. Tačiau tai dar ne viskas.

Bažnyčia liovėsi buvusi bažnyčia. Į ją įsiveržė erdvė, bet erdvė jau kosminė, juoda, ir viskas dėjosi nebe žemėje, veikiau žemė virto planeta, pakibusia visatoje, kosmosas

pasidarė apčiuopiamas, ir viskas vyko kažkokioje jo vietoje. Taip toli, kad žvakių šviesa, netgi dienos šviesa, besiskverbianti pro vitražus, pajuodo lyg naktis. Vadinasi, mūsų jau nebuvo nei bažnyčioje, nei šiame kaime, nei žemėje, tik – ir sutinkamai su tikrove, taip, sutinkamai su tiesa – mes kažkur kosmose, pakibę su savo žvakėmis ir savo spindesiu, ir kažkur ten, begalybėje, išdarinėjome keistus dalykus patys su savim ir vienas su kitu, panašūs į beždžionę, besivaipančią tuštumoje. Tai buvo ypatinga mūsų grimasa kažkur, galaktikoje, žmonių bandymas provokuoti nežinomybę, savotiškas balansavimas pragarmėje, darkymasis astronominėse begalybėse. Bet skendint erdvėje, baisiai paastrėjo konkretumo pojūtis: mes buvome kosmose, bet egzistavome jame kažkokie siaubingai konkretūs, su visomis smulkmenomis. Suskambo pakylėjimo varpeliai. Friderikas atsiklaupė.

Šįkart atsiklaupdamas jis baigė pribairę pamaldas, kaip galutinai papjaunama višta, mišios dar tęsėsi, bet mirtinai sužeistos ir lemenančios lyg pamišėlis. *Ite, missa est.* Ir... o, triumfe! Kokia pergalė – mišios įveiktos! Koks pasididžiavimas! Tarsi tas sužlugdymas būtų buvusi mano siekiama riba: pagaliau aš vienas, vičvienas, vienui vienas absoliučioje tamsoje... vadinasi, nusigavau ligi savojo kraštutinumo, pasiekiau tamsą! Karti riba, kartus pergalės skonis ir karti baigmė! Bet aš galėjau didžiuotis, džiūgauti, kad dvasia nepermaldujamai subrendo ir jau yra nepriklausoma. Kita vertus, tai buvo siaubinga, ir aš, netekęs bet kokios atramos, jaučiausi lyg pabaisos naguose, nors galėjau pats su savimi išdarinėti viską, viską, viską! Išdidumo metalas. Kraštutinumo šaltis. Griežtumas ir tuštuma. Tad kas gi tai? Pamaldos jauėjo į pabaigą, aš mieguistai dairiausi, jaučiausi pavargęs, ak, reikės keltis važiuoti namo, į Povurną, tuo duburiuotu

smėlētu keliu... bet staiga mano žvilgsnis... mano akys... akys, apimtos panikos ir apsunkusios. Taip, kažkas traukė... akis... ir akis. Kerėjo, gundė – taip. Kas? Kas traukė, kas viliojo? Nuostabi lyg sapnas būsena, vualiu pridengta kažkas geidžiama, ko negalime atspėti ir sukamės aplink nebyliai šaukdami, apimti viską stelbiančio ilgesio – skaudaus, bet palaimingo, nuostabaus.

Taip, aš sukausi aplink dar susijaudinęs, sunerimęs... bet jau smagindamasis švelnia prievarta, kuri mane pagavo – kerėjo – žavėjo – gundė – viliojo ir svaigino – žaidė – ir kontrastas tarp kosminio šios nakties šalčio ir to malonumais trykštančio šaltinio buvo toks didžiulis, jog man šmėkštelėjo nerami mintis: Dievas ir stebuklas! Dievas ir stebuklas!

Vis dėlto kas gi tai buvo?

Tai buvo... dalis skruosto ir kaklo... to, kas stovėjo priešais mus, minioje, per kelis žingsnius.

Ak, man užgniauzė kvapą! Tai buvo...

(berniokas)

(berniokas)

Ir suvokęs, jog tai tik (berniokas), staiga ėmiau vaduotis iš savo ekstazės. Tiesą sakant, aš jo beveik nemačiau, tik lopinėlių odos – kaklo ir skruosto. Staiga jis sujudėjo, ir tas judesys, nors nežymus, kiaurai persmelkė mane, lyg tai būtų buvę kažkas neregėta!

Betgi (berniokas).

Tik (berniokas).

Kokia graužatis! Paprastas šešiolikamečio kaklas su pakirptais plaukais, ir paprasta, vietomis truputį suskerdėjusi (bernioko) oda ir (jauna) galvos laikysena – pati paprasčiausia – tad iš kur manyje tas virpulys? O... dabar pamačiau nosies kontūrą, lūpas, nes jis truputį pasuko galvą į kairę – ir

nieko ypatinga, įkypai išvydau paprastą (bernioko) veidą – paprastą! Ne iš prastuomenės. Moksleivis? Praktikantas? Paprastas (jaunas) veidas, taisyklingų bruožų, atkaklokas, malonus, tokiam tik įsikandus kramtyti pieštuko galą, spardyti kamuolį arba žaisti biliardą, švarko apykaklė dengia marškinių apykaklę, sprandas įdeges. Bet man širdis daužėsi. Jis spinduliavo dieviškumu, tai buvo kažkas nepaprastai žavinga ir patrauklu begalinėje šios nakties nykumoje, šilumos ir gaivios šviesos šaltinis. Malonė. Nesuvokiamas stebuklas: kodėl tai, kas buvo nereikšminga, pasidarė reikšminga?

Friderikas? Ar Friderikas tai žinojo, ar matė, ar jam tai irgi krito į akis?.. bet staiga žmonės sujudo, mišios pasibai-gė, visi ėmė iš lėto slinkti durų link. Ir aš su visais. Priešais ėjo Henia, jos nugara ir kakliukas, dar kaip mokinės, visai priartėjo prie manęs, o kai priartėjo, taip stipriai sujaudino mane – ir taip glaudžiai siejosi su anuo kaklu... jog staiga visai lengvai, be jokių pastangų suvokiau: tas kaklas ir anas kaklas. Tie du kaklai. Tie kaklai buvo...

Kaip čia dabar? Kas tai? Rodėsi, kad jos (mergaitės) kaklas atsiskyręs ir susivijęs su anuo (bernioko) kaklu, tas kaklas tarytum už kaklo sugriebtas ano kaklo ir pats griebiantis už kėklo! Prašom atleisti už tokias nevykusias metaforas. Truputį nepatogu man apie tai kalbėti (be to, kada nors turėsiu paaiškinti, kodėl žodžius (berniokas) ir (mergaitė) rašau skliausteliuose, taip, tai reikės išaiškinti). Jos judesiai, kada jie pirma manęs ėjo tarp žmonių, tirštoje spūstyje, irgi buvo kažkaip „adresuojami“ jam, lyg aistringas atsakas į jo judesius, pakuždom tariamas čia pat, čia pat, šioje grūstyje. Nejaugi? Negi čia ne regėjimo apgaulė? Bet staiga pamačiau jos ranką, nuleistą palei kūną, spaudžiamą prie kūno besigrūdiančios minios, ir toji ranka bylojo patikliai

atiduodanti ją (mergaite) jo rankoms šioje sulipusių kūnų tirštumoje. Betgi joje viskas buvo „jam“! O jis ten, tolėliau, ramiai einantis tarp žmonių, vis dėlto smelkėsi prie jos ir dėl jos jaudinosi. Neįveikiami, akli ir taip ramiai judantys drauge su kitais, tokie abejingi – abipusė meilė ir geismas. Ak! Štai kas! – dabar supratau, kokia jo paslaptis taip užvaldė mane nuo pat pirmos akimirkos.

Išplaukėme iš bažnyčios į saulės nutviekstą aikštę, žmonės skirstėsi, o juodu – jis ir ji – pasirodė man tiesiai priešais. Ji – šviesia palaidinuke, tamsiai mėlynu sijonėliu, su balta apykaklaite, stovėjo nuošaliau, laukdama tėvų ir sankabėle užseginėjo maldaknygę. Jis... priėjo prie akmenų tvoros ir pasistiebęs pažiūrėjo anapus – nežinia kodėl. Ar jie pažįstami? Nors abu stovėjo atskirai, man vėlgi ir dar labiau krito į akis jų aistros darna: atrodė skirti vienas kitam. Užsimerkiau – aikštėje balta, žalia, dangiška, šilta – užsimerkiau. Jis skirtas jai, ji skirta jam, nors abu stovi tolokai vienas nuo kito ir visai nesidomi vienas kitu – ir tas jų artumas toks aiškus, jo lūpos, rodos, lipte limpa ne prie jos lūpų, o prie viso josios kūno, o jos kūnas guli jam po kojų!

Bijau, kad paskutiniu sakiniu tikrai gal būsiu truputį per toli nuėjęs. Ar ne geriau būtų ramiai pasakyti, jog tai ypatingas atitikimo atvejis, gal ne vien lytinio... Kartais, matydami kokią nors porą, sakome: na, tie tai jau tinka vienas kitam, bet šiuo atveju atitikimas, jeigu taip galima pasakyti, buvo ypač juntamas, kadangi jis buvo dar nesuaugęs... iš tiesų nežinau, ar aišku... bet tas nepilnamečių geismingumas švytėjo aukštesnės prabos spindesiu, būtent tuo, jog jie vienas kitam buvo laimė, buvo be galo brangūs ir patys svarbiausi! Tad stovėdamas toje aikštėje, spiginant saulei, apdujęs, suglumęs, aš negalėjau suprasti, man galva nebeišnešė, kaip čia yra,

kad jie nekreipia vienas į kitą dėmesio, nesiekia vienas kito!
Ji – sau, o jis sau.

Sekmadienis, kaimas, kaitra, visur mieguistas tingulys, bažnyčia, niekas niekur neskuba, stovi būreliais, ponija Marija piršto galiuku baksnoja sau veidą, lyg tikrintų odą, Hipolitas su prievaizdu iš Ikanios šnekučiuojasi apie pyliavas, šalia Friderikas, mandagus, rankas į švarko kišenės susikišęs svečias... ak, tas vaizdelis nustelbė ką tik regėtą juodą pragarmę, kur buvo beįsižiebianți kaitri ugnelė... bet man rūpėjo viena: ar tai pastebėjo Friderikas? Ar matė?

Friderikas?

Hipolitas paklausė prievaizdo:

– O kaip su bulvėmis? Ką darysime?

– Kokį pusmetrį galima duoti.

Tas (berniokas) artėjo prie mūsų.

– O čia mano Karolis, – pasakė prievaizdas ir stumtelėjo jį prie Frideriko, kuris jam padavė ranką. Pasisveikino su visais. Henia pasakė motinai: – Žiūrėk! Halecka pasveiko!

– Na, kaip, užeinam pas kleboną? – paklausė Hipolitas, bet tuoj sumurmėjo: – O ko? – ir riktelėjo: – Važiuojam, ponai, metas namo!

Atsisveikiname su prievaizdu. Sėdame į karietą, o su mumis Karolis (o kaipgi?), kuris įsitaiso šalia vežėjo, važiuojame, ratai, grimzdami pravėžose, dusliai aimanuoja, kelias smėlėtas, oras tingiai virpa, auksaspalvė musė sustingsta tarytum pakibusi, o kai pakylame ant kalno – laukų kvadratai ir geležinkelis tolumoje, ten, kur prasideda miškas. Važiuojame. Friderikas, sėdėdamas šalia Henios, negali atsigėrėti šių vietų koloritui būdingu melsvai auksiniu atšvaitu, kuris, pasak jo, randasi iš ore tvyrančių lioso dalelių. Važiuojame.

Karieta važiavo. Karolis sėdėjo ant pasostės šalia vežėjo. Ji ant priekinio suolelio, o tiesiai virš jos galvutės tarytum išjos išaugusį mačiau jį – sėdintį nugara į mus, bet tik neryškų lieknos figūros siluetą – o vėjas pūtė jam marškinius – ir tas jos veido derinys su neregimu jo veidu, tasai žiūrintis jos veidas ir akla jo nugara mane tiesiog apstulbino lyg tamsus, karštas susidvejinimas. Nebuvo labai gražūs – nei jis, nei ji – nebent savo jaunumu, bet spindėjo grožiu uždaroje savo abipusio geismo ir susižavėjimo orbitoje, į kurią brautis niekas daugiau neturėjo teisės. Jie egzistavo vienas kitam – tik vienas su kitu. Juo labiau kad buvo tokie (jauni). Todėl man nevalia buvo apžiūrinėti, ir stengiausi nieko nematyti, betgi čia pat šalia jos ant suolelio sėdėjo Friderikas, todėl nesilioviau savęs klausinėjęs: ar jis matė? Ar žino? Ir tykojau bent vieno jo žvilgsnio, vieno iš tų neva abejingų, bet vis dėlto vogčiomis praslystančių ir tokių goslių.

O kiti? Ką žinojo kiti? Juk sunku patikėti, kad to, kas kriste krinta į akis kitiems, nepastebėtų panelės tėvai – tad po pietų su Hipolitu nuėjęs pasižiūrėti karvių, pradėjau šneka apie Karolį. Tačiau sunku buvo klausinėti apie (bernioką), kuris, sukeldamas šitokią jaudulį, tapo manąja gėda, o kai dėl Hipo, tai jam, matyt, ši tema atrodė neverta dėmesio. Na, ką gi, Karolis, žinoma, neblogas vaikas, prievaizdo sūnus, buvo pagrindyje, pasiuntė jį kažkur prie Liublino ir ten jis kažką iškrėtė... e e e, paikystė, kažką nudžiovė, pašovė ar

kaip ten, draugelį ar vadą, velniaižin, na, pakvailiojo, paskui teko nešti kudašių namo, o kad atžarus su tėvu, nenaudėlis, ir jie vis riejas, todėl aš jį ir pasiėmiau – apie mašinas nusi-
mano ir šiaip namuose daugiau žmonių, jeigu kas... – Jeigu kas, – patenkintas pakartojo pats sau, bato nosim trupinda-
mas žemės grumstelius. Ir tuojau pradėjo kalbėti apie ką kita. Gal todėl, kad šešiolikamečio biografija jam neatrodė ganėtinai svari? O gal nebuvo kitos išeities, kaip tik į tas vaikėžiškas išdaigas pažiūrėti pro pirštus, kad tik nepradėjus dėl jų per daug krimstis. Pašovė ar nušovė, – pamaniau sau. Jeigu nušovė, galima būtų pateisinti jaunyste, kuriai viskas atleidžiama, – ir paklausiau, ar seniai Karolis pažįstamas su Henia. – Nuo vaikystės, – atsakė Hipas, tapšnodamas karvei per pasturgalį, ir pridūrė: – olandų! Labai pieninga! Serga, velniai rautų! – Tik tiek sužinojau. Vadinasi, nei jis, nei jo žmona nėra nieko pastebėję, bent jau nieko rimtesnio, kas būtų pažadinę jų tėviškąjį budrumą. Kaip gali šitaip būti? Ir pamaniau, kad jeigu reikalas būtų suaugesnis – ne toks nesubrendęs – jeigu būtų ne toks bernaitiškai mergaitiškas... bet dabar viską paskandino nepakankamas amžius.

Friderikas? Ką pastebėjo Friderikas? Po bažnyčios, po to, kai buvo papjautos, pasmaugtos mišios, aš turėjau sužinoti, ar jis apie juos ką nors žino – jo nežinojimas man būtų buvęs tiesiog nepakeliamas! Siaubinga, kad aš niekaip negalėjau sujungti tų dviejų dvasios būsenų – tos juodos, kuri sklido iš jo, Frideriko, ir tos gaivios, aistringos, jų spinduliuojamos, – taip ir liko jos atskirai, nesuvestos į akistatą! Bet ką gi Friderikas galėjo pastebėti, jeigu tarp jų nieko nebuvo?.. O man atrodė fantastiška, absurdiška, kad jie elgėsi taip, tarsi nejaustų jokio potraukio prie vienas kito! Veltui laukiau, kad pagaliau jie išsiduos. Neapsakomas abejingumas! Stebėjau

Karolį per pietus. Kūdikis ir niekšas. Simpatiškas žudikas. Šypsantis vergas. Jaunas kareivis. Nuožmus švelnumas. Žiaurus ir net kruvinas žaidimas. Tas kūdikis, dar besijuokiantis, tiksliau sakant, šypsantis, vis dėlto jau buvo vyrų išmokytas „lėkti galopu“: griežtą ir tykų jauniklį vyrai anksti priėmė į savo būrį, įtraukė į karą, o auklėjo kariuomenė – todėl dabar, kai jis tepė duoną, kai valgė, negalėjai nepastebėti savotiško santūrumo, kurio buvo išmokęs badas. Jo balsas kartais prislopdavo, pasidarydavo duslus. Jis turėjo kažką bendra su geležimi. Su šikšna ir su ką tik nukirstu medžiu. Iš pirmo žvilgsnio visai paprastas, ramus ir draugiškas, paklusnus ir paslaugus. Dvejindamasis, čia atrodydamas kaip vyras, čia kaip vaikas (vienu metu galėjo būti ir naiviai nekaltas, ir negailestingai patyręs), vis dėlto jis nebuvo nei tas, nei anas, bet buvo kažkas trečia, o būtent šėlstanti, audringa jaunystė, prasiveržianti žiaurumu, prievarta ir paklusnumu, pasmerkusi vergauti ir žemintis. Žemesnis todėl, kad jaunas. Blogesnis todėl, kad jaunas. Aistringas todėl, kad jaunas. Geidulingas todėl, kad jaunas. Negailestingas todėl, kad jaunas. Ir dėl tos savo jaunystės vertas paniekos. O įdomiausia, kad jo šypsena, pats puikiausias dalykas iš visų jo turimų, kaip tik buvo tai, kas artino jį prie pažeminimo, kadangi tas kūdikis, nuginkluotas savojo noro juoktis, nebegalėjo gintis. Visa tai ir vertė jį pulti ant Henios kaip ant kalės, jis degte degė dėl jos, bet iš tiesų tai nebuvo „meilė“, o tik kažkokia brutali žema aistra, atitinkanti jo lygį – tai buvo visiškai degradavusi „vaikėžiška“ meilė. Bet kartu išvis nė nepanaši į meilę – jis elgėsi su ja kaip su panele, pažįstama „nuo vaikystės“, šnekėdavosi juodu laisvai ir nuoširdžiai. „Kas tavo rankai?“ „Susižeidžiau atidarinėdamas skardinę“. „Ar žinai, kad Robleckis Varšuvoje?“ Ir daugiau nieko, jokio žvilgsnio, nieko, tik tiek – kas gi

dėl to būtų galėjęs įtarti juos nors truputį flirtuojant? Na, o ji, prispausta bernioko (jeigu taip galima sakyti) ir jo spiriama, buvo *a priori* išprievartauta (jeigu toks apibūdinimas išvis ką nors reiškia) ir, nepraradusi nė truputėlio skaistybės, priešingai, netgi sutvirtindama ją jo nebrandos glėbyje, vis dėlto buvo su juo suporuota, tiesa, dar ne visai suvyriškėjusios jo prievartos tamsoje. Apie ją nebūtum pasakęs, jog ji „pažįsta vyrus“ (kaip sakoma apie patvirkusias mergiotes), o tik tai, jog „pažįsta vaikiną“ – tai buvo ir daug nekalčiau, ir kartu daug nepadoriau. Taip man atrodė, kai jie valgė kukulius. O valgė jie tuos kukulius kaip nuo vaikystės pažįstama, labai susigyvenusi ir gal net nusibodusi vienas kitam porėlė. Na, tai kaipgi? Ar galėjau tikėtis, kad Friderikas ką nors pastebės, o gal apskritai aš gėdingai klydau? Diena baigėsi. Sutemo. Pakvietė vakarienės. Susėdome vėl visi aplink stalą šykščioje vienintelės žibalinės lempos šviesoje, – langinės uždarytos, durys užbarikaduotos, – pavalgėme rūgusio pieno su bulvėmis, ponia Marija pirštų galiukais lietė žiedą servetėlei, Hipolitas išburkusi veidu spoksojo į lempą. Buvo tylu – nors čia pat už sienų, kurios mus saugojo, augo sodas, pilnas slėpiningo šnaresio ir dvelksmo, toliau driekėsi per karą sunykę laukai – šneka nutilo, ir mes tik žiūrėjome į lempą, aplink kurią blaškėsi naktinis drugys. Karolis kertėje, kur buvo gana tamsu, išsiardęs valė arklidžių žibintą. Staiga ji pasilenkė nukąsti siūlo – mat siuvosi palaidinukę – ir vien dėl to ūmaus jos judesio ir dantų sukandimo Karolis kertėje visas nušvito, tiesiog suliepsnojo, nors šiaip nė nekrustelėjo. Ji, padėjusi palaidinukę, nuleido ranką ant stalo, ir ta ranka gulėjo atvirai, nepriekaištingai, visais atžvilgiais padoriai lyg pensiono auklėtinės, mamos ir tėtės nuosavybė – bet kartu tai buvo nuoga ir visai plika ranka, plika ne rankos, bet iš

po sijono kyšančio kelio nuogumu... sakyčiau, basa... ir taja pensioniškai padykusia ranka jinai jį erzino „jaunatviškai kvailai“ (sunku kitaip apibūdinti), bet vis dėlto brutaliai. O brutalumui akompanavo nuostabus žemas balsas, dainuojas kažkur juose ar aplink juos. Karolis valė žibintą. Ji sėdėjo. Friderikas voliojo duonos rutuliukus.

Durys į verandą užbarikaduotos, langinės užšautos geležiniais strypais – mes prie lempos, prie stalo tykūs, tiesiog sustingę nežabotos išorinės grėsmės akivaizdoje – daiktai, laikrodys, spinta, lentyna, rodos, gyvena savo gyvenimą – toje tyloje, šilumoje ankstesnis jų juslingumas, žadinamas instinkto ir nakties, irgi augo, sudarydamas aplink savą jaudulio sferą, uždara ratą. Rodėsi, kad jie net nori prisivilioti iš anapus tą laukuose šėlstančių aistrų tamsą, kad jos trokšta... nors šiaip buvo ramūs, gal net miegūsti. Friderikas pamažu gesino cigaretę lėkštelėje su nebaigta gerti stikline arbatos, gesino ilgai, neskubėdamas, bet kažkur prie klojimo sulėjo šuo – ir tada jo ranka sumaigė nuorūką. Laibapirštėmis rankomis ponija Marija glostinėjo savo lanksčius, švelnius pirštus – taip glostinėjamas rudens lapas, taip uostomas nuvytęs žiedas. Henia pajudėjo... Karolis irgi netyčia pajudėjo... juodu siejantis judesys tvykstelėjo lyg žaibas, siaustelėjo, ir balti jos keliai parklupdė (bernioką) ant tamsių tamsių tamsių kertėje sustingusių kelių. Raudonai rudos, mėsingos, į prieštvaninius laikus gražinančios Hipolito letenos irgi ilsėjosi ant staltiesės, ir jis turėjo jas pakęsti, nes tai buvo jo rankos.

– Einam miegoti, – nusižiovavo. Ir sušnibždėjo: – Einam miegoti.

Ne, tai buvo nepakeliama! Nieko, nieko! Ničnieko, tik manoji jais mintanti pornografija! Ir mano pasipiktinimas begaliniu jų kvailumu – tas pienburnis kvailas kaip bato

aulas, o ta kvaila žąsis! – nes tik kvailumu galima buvo paaiškinti, kad nieko, nieko, nieko!.. O, jei būtų buvę porą metų vyresni! Tačiau Karolis sėdėjo savo kertėje su savo žibintu, savo berniokiškomis rankomis ir kojomis – ir nieko daugiau nematė, tik tai žibintą, įsikniaubęs sukiojo varžtelius – kas iš to, kad kertė buvo trokštama, brangi, kad didžiausia laimė slypėjo ten, tame Dieve nebrendėlyje... jis užsukinėjo varžtelius. O Henia snūduriuodama sėdėjo prie stalo susidėjusi nuobodžiaujančias rankas... Nieko! Kaip čia dabar šitaip pasidarė? O Friderikas, Friderikas, ką apie tai žinojo Friderikas, gėsiantis cigaretę, žaidžiantis su duonos rutuliukais? Friderikas, Friderikas, Friderikas! Friderikas, sėdintis čia, prie šito stalo, šiuose namuose, šiuose nakties laukuose ir šiame aistrų kamuolyje! Tokiu veidu, kuris pats savaime buvo didžiulė provokacija, kadangi labiausiai vengė provokacijos. Friderikas!

Heniai lipo akys. Pasakė labanakt. O netrukus ir Karolis, rūpestingai suvyniojęs varžtelius į popierių, nuėjo į savo kambarį antrame aukšte.

Tada aš, žiūrėdamas į lempą, kurioje dūzgė tikra vabzdžių karalystė, pabandžiau atsargiai pasakyti:

– Simpatiška porelė!

Niekas neatsakė. Ponia Marija pirštais palietė servetėlę. – Henia, – tarė, – jei Dievas duos, šiomis dienomis susižadės.

Friderikas, kuris vis dėliojo duonos rutuliukus, nenutraukdamas savo užsiėmimo, mandagiai pasiteiravo:

– Taip? Su kuo nors iš kaimynų?

– Žinoma... Kaimynas. Vaclavas Paškovskis iš Rudos. Netoliese. Dažnai pas mus užsuka. Labai padorus žmogus. Nepaprastai padorus, – pabarbeno pirštais.

– Teisininkas, matote, – pagyvėjo Hipolitas, – prieš karą ketino atidaryti savo kontorą... Sumanus vyrukas, rimtas, galvotas, o išsimokslinęs! Jo motina našlė, ūkininkauja Rudoje, dvaras kaip saldiniukas – šešiasdešimt valakų, trys mylios nuo čia.

– Šventa, dorovinga moteris.

– Kilusi ji iš rytinės Mažosios Lenkijos, mergautinė pavardė Tšeševska, Goluchovskių giminaitė.

– Henka gal kiek jauna... bet geresnio kandidato nerasi. Vyriškis rimtas, garbus, labai apsiskaitęs, pasakyčiau, aukščiausio intelekto, kai atvažiuos čia, tai ponai turėsite su kuo pasikalbėti.

– Nepaprastai nuovokus. Doras ir teisingas. Ypatingo moralinio tyrumo žmogus. Į motiną. Nepaprasta moteris, labai tikinti, kone šventoji – tvirtų katalikiškų principų. Rudoje visi randa moralinę prieglobstį.

– Bent jau ne kokie plikšiai. Matyti, kas ir kaip.

– Bent jau žinome, kam atiduodame dukrą.

– Dėkui Dievui!

– Kaip bus, taip. Henka gerai ištekės. Kaip bus, taip, – sušnibždėjo pats sau staiga susimąstęs.

Naktis praėjo ramiai, nepastebimai. Laimė, aš turėjau atskirą kambarį, tad nereikėjo kęsti jo miego... Pro atdaras langines švietė dienele su debesėliais melsvame rasotame sode, o žema saulė varstė spindulių strėlėmis iš šono, ir viskas buvo lyg įstrižai nupjauta geometriniu, pailgu brūkšniu – arklys įstrižas, medis kūgiškas! Juokinga! Juokinga ir keista! Plokštumos kilo į viršų, o statmenos linijos sviro įkypai! Tą rytą aš, karščiuojantis ir kone ligonis nuo vakarykščio įsiaistrinimo, nuo tos ugnies ir spindesio – juk reikia suprasti, kad tai mane užgriuvo netikėtai po kiauliškų, slogių, sunkių, pilkų ar beprotiškai sudarkytų metų. Kai buvau beveik pamiršęs, kas tai yra grožis. Kai vien lavonų dvokas. Ir šit staiga pavasarį man pasitaiko proga išvysti karštą idilę, su kuria buvau jau atsisveikinęs, ir mano pasibjaurėjimą nustelbia nežmoniškas apetitas šitiems dviem. Nieko daugiau nebenorėjau! Nusibodo man agonijos. Aš, lenkų rašytojas, aš, Gombrovičius, pasileidau paskui tą žaltvykslę lyg apžavėtas – bet ką žinojo Friderikas? Būtinybė įsitikinti, ar jis žino, ką žino, ką mano, ką įsivaizduoja, darėsi tiesiog grasi, aš nebegalėjau ištverti be jo arba, tiksliau pasakius, su juo, bet tokiu nežinomu! O paklausti? Kaip paklausti? Kaip visa tai paaiškinti? Geriau – palikti jį ramybėje ir stebėti – ar jaudindamasis neišsiduos pats...

Proga pasitaikė, kai po pavakarių mudu susėdome verandoje – aš ėmiau žiovauti ir pasakiau, jog truputį snustelsiu,

bet išėjęs pasislėpiau salone už užuolaidų. Tam reikėjo šio-
kio tokio... ne, ne narsumo – drąsos... nes tai buvo panašu į
provokaciją, bet, kita vertus, jis pats turėjo daug bendra su
provokacija, vadinasi, tai buvo savotiškas „provokatoriaus
provokavimas“. Ir tas mano slėpimasis už užuolaidos buvo
pirmas aiškus mūsų sambūvio sutrikdymas, kažkokio nele-
galaus mūsų santykių tarpsnio pradžia.

Tiesą sakant, jau ne sykį buvo tekę stebėti jį tokiu mo-
mentu, kai jis, kuo nors užsiėmęs, neatsakydavo žvilgsniu
į žvilgsnį, bet dabar jaučiausi lyg daręs niekšybę – mat jis
darėsi niekšas. Vis dėlto pasislėpiau už užuolaidos. Dar
gana ilgai jis sėdėjo ant suolelio kaip sėdėjęs, ištiesęs kojas.
Žiūrėjo į medžius.

Pajudėjo, atsistojo. Pradėjo pamažu vaikštinėti po kiemą,
apėjo jį kokių tris kartus... paskui pasuko į špalerį, skiriantį
sodą nuo parko. Tykinau paskui jį tokiu atstumu, kad nedingtų
man iš akių. Ir jau maniau, jog būsiu aptikęs pėdsakus.

Kieme juk buvo Henia, perrinkinėjo bulves – nejaugi jis
taikosi ten? Ne. Pasuko į mažesnę šoninę alėją tvenkinio link,
sustojęs įsistebeilijo į vandenį, o veidas – svečio, turistų...
Matyt, ketino tik pasivaikščioti – bet kai jau buvau benuei-
nęs įsitikinęs, jog viskas, ko prisigalvojau, yra tik mano *fata*
morgana (mat jaučiau, kad tokiems dalykams šio žmogaus
uoslė turėtų būti gera, ir jeigu jis nieko nesuuodė, tai nieko
ir nėra) – staiga pamačiau, jog jis grįžta į alėją. Nuėjau iš
paskos.

Žingsniavo pamažėle, stabtelėdavo, susimąstęs pasižiū-
rėdavo į krūmus, protingas jo profilis, palinkęs virš lapijos,
atrodė visai abstraktus. Sodas buvo ramus. Mano įtarimai
vėl ėmė sklaidytis, bet liko vienas tarytum koks nuodas: jis
apsimetinėja pats sau. Lyg ir per daug po tą sodą duodasi.

Nesuklydau. Dar porą kart pasuko įvairiom kryptim – į sodo gilumą – galiuką paėjėjo, sustojo – nusižiovavo – apsidairė... o ji per šimtą žingsnių nuo jo ant šiaudų palei rūšį perrinkinėja bulves! Sėdi apžergusi maišą! Prabėgom užkliudė ją žvilgsniu.

Nusižiovavo. Ak, tai jau buvo tikras apsimetinėjimas! Tiesiog maskaradas! Dėl ko? Kam? Šitoks atsargumas... tarsi pats sau neleistų visai persiimti tuo, ką daro... bet buvo matyti, jog ratas po rato artėja prie jos, prie jos! Oi... o dabar jis žingsniuoja namų link, bet ne, išėjo toli toli į laukus vis stabtelėdamas, apsidairydamas, neva šiaip sau vaikštinėdamas... tačiau, darydamas didžiulį lankstą, taikosi prie diendaržio ir dabar jau tikrai eis prie diendaržio. Matydamas tai, aš kiek kojos įkerta pasileidau per krūmus užsiimti stebėjimo punkto anapus daržinės, ir, kai treškindamas šakeles, skyniausi kelią pro drėgną brūzgyną palei griovį, kur tysojo nudvėsusi katė ir liuksėjo varlės, suvokiau, kad tuos mūsų reikaliukus patikiu ir tankynei, ir grioviui. Nubėgau kitapus daržinės. Jis ten stovėjo už mėšlo vežimo. Arkliams staiga truktelėjus vežimą, atsidūrė priešais Karolį, kuris kitapus diendaržio, prie ratinės knebinėjo kažkokį gelžgali.

Tada jis ir išsidavė. Vežimui pariedėjus likęs kaip ant aikštės, jis nepakėlė atviros erdvės, ūmai atsivėrusios tarp jo ir objekto, ir, užuot stovėjęs ramiai, greit šoko už tvoros, kad anas jo nepamatytų – ir sustingo vos atgaudamas kvapą. Tačiau, matyt, suprato, kad tokiu staigiu judesiu bus demaskavęsis, tad išsigandęs puolė į kelią, nutaręs grįžti namo. Čia akis į akį susidūrė su manim. Ėjome tiesiai vienas į kitą.

Apie bandymą išsisukti negalėjo būti nė kalbos. Aš jį sučiupau nusikaltimo vietoje, jis – mane. Pamatė, kas jį sekė. Ėjome vienas į kitą, ir, prisipažinsiu, man pasidarė negera,

nes dabar tarp mudviejų turėjo įvykti kažkokių radikalių pokyčių. Aš žinau, kad jis žino, o jis žino, kad aš žinau, jog jis žino – štai kas kirbėjo mano smegenyse. Mus skyrė dar gerokas atstumas, kai jis sušuko:

– O, pone Vitoldai, išėjote pakvėpuoti grynu oru!

Skambėjo labai teatriškai – tasai „o, pone Vitoldai“ jo lūpose buvo gryna poza, niekuomet taip nesakydavo. Aš atsakiau apatiškai:

– Taip...

Jis paėmė mane už parankės – ko anksčiau niekada nedarydavo – ir taip pat aptakiai pasakė:

– Koks vakaras, kaip kvėpia medžiai! Tai gal drauge maloniai pasivaikštinėkime?

Atsakiau irgi menuetiškai mandagiai, visai imituodamas jo toną:

– Be abejo, su didžiausiu malonumu, man bus smagu!

Pasukome namų link. Bet tas žygis jau nebuvo įprastas pasivaikščiojimas... o kažkas tokio, tarsi būtume žengę į sodą lyg į naują inkarnaciją, tikrai iškilmingai, kone muzikai skambant... ir aš įtariau, jog būsiu pakliuvęs į kažkokio jo sumanymo pinkles. Kas gi mums atsitiko? Pirmąkart pajutau jį kaip priešišką, dargi tiesiogiai man gresiantį. Jis vis taip pat draugiškai laikė mane už parankės, bet tas artumas buvo ciniškas ir šaltas. Praėjome pro namą (jis be perstojo gėrėjosi saulėlydžio „šviesos ir šešėlių gama“) ir aš sumojau, kad pačiu trumpiausiu keliu, tiesiai per vejas, einame pas ją... pas mergaitę... o atšvaitais suspindęs parkas iš tiesų buvo it puokštė ar žėrinti lempa, pritemdyta šakotų, išsikerojusių eglių ir pušų. Priėjome prie jos. Pažvelgė į mus. Sėdėjo ant maišo su lenktiniu peiliuku rankose! Friderikas paklausė:

– Ar netrukdomė?

– Oi, ne. Jau pabaigiau tas bulves.

Nusilenkdamas jis garsiai ir maloniai pasakė:

– Tai gal galėtume prašyti panelę šįvakar kartu su mumis pasivaikščioti?

Atsistojo. Nusirišo prijuostę. Tas paklusnumas... kuris, tiesą sakant, galėjo būti tik mandagumas. Čia buvo paprasčiausias kvietimas pasivaikščioti, tik gal kiek perdėtas, senberniškas... bet tas mūsų prisiartinimas prie jos, priėjimas man atrodė turįs nepadorumo, kurį galėčiau apibūdinti šitaip: „jis vedasi ją norėdamas jai ką nors padaryti“, arba „ji eina su juo norėdama, kad jai ką nors padarytų“.

Trumpiausiu keliu, per veją, ėjome diendaržio link, ir ji paklausė: „Einame pas arklius?..“ Jo tikslas, nežinomi jo ketinimai smelkte smelkė išsišakojusį alėjų ir takelių, medžių ir klombų rezginį. Jis neatsakė – o kad kažkur vesdamasis ničnieko neaiškino, vėlgi darėsi įtartina. Kūdikis... juk tai šešiolikos metų kūdikis... bet šit jau ir diendaržis, juoda, nuožulni žemė, supama tvarto, klojimų, su eile klevų palei tvorą, su stirksančiais vežimų grąžulais prie šulinio... ir kūdikis, kūdikis... bet ten, prie ratinės, kitas jauniklis, kuris, laikydamas rankoje gelžgalį, kalbasi su račium, aplink vien lentos, kartys ir skiedros, netoliese maišų pilnas vežimas ir kvepia kapojais. Mes ėjome artyn. Per kūpsančią juodą žemę. Priėję visi trys sustojome.

Saulė leidosi, ir prasidėjo ypatinga skaidruma, kai dar šviesu, bet jau tamsu, kai medžio kamienas, stogo kraigas, skylė tvoroje kažkaip abejingai ir išraiškingai virsta patys savimi, kai akivaizdi menkiausia jų detalė. Juodai rusva diendaržio žemė driekėsi iki pat daržinių. Jis kažką aptarinėjo su račium, iš lėto, kaimiškai, su tuo gelžgaliu rankoje, atsi-rėmęs į stulpą, remiantį ratinės stogą, ir šnekos nenutraukė,

tik pažvelgė į mus. Mes su Henia sustojome, ir susitikimas bemat igavo tokią prasmę, kad mes jam atvedėme ją, juoba kad nė vienas nepratarėme nė žodžio. Juoba kad tylėjo ir Henia, kurios tylėjimas... išlaisvino gėdą. Padėjęs tą geležinį lanką, jis priėjo, bet buvo ne visai aišku, prie ko – prie mūsų ar prie Henios – ir dėl to staiga pasidarė kažkoks dvilypis, nerangus, žodžiu, neaiškus – bet atsistojo prieš mus laisvai, net linksmai, jaunatviškai. Tačiau, mums visiems sutrikus, tyla truko dar kelias sekundes... ir to pakako, kad gniuždanti ir slopi neviltis, sielvartas ir visos Likimo, Lemties nostalgijos susitelktų virš mūsų lyg slogus, klaidus sapnas...

Priešais stovinčios liesos figūros graudumas, liūdnumas ir gražumas – iš kur visa tai, jei ne iš to, kad jis dar ne vyras? Juk mes jam atvedėme Henią kaip moterį – vyrui, bet jis ne vyras... ne patinas. Ne viešpats. Ne valdovas. Ir negalėjo ko nors turėti, niekas negalėjo būti jo, į nieką jis neturėjo teisės, jis buvo tasai, kuris privalo tarnauti ir paklusti – jo liesumas ir liaunumas ypač išryškėjo šiame diendaržyje, šalia lentų, karčių, o jinais atsakė jam tuo pačiu: liesumu ir liaunumu. Jie bemat susijungė, bet ne kaip vyras ir moteris, ne, juos sujungė kažkas kita – bendra auka, aukojama nežinomam Molochui, o jie negebėjo turėti vienas kito, gebėjo tiktai aukotis – ir tą lyčių derinį tarp jų nustelbė kitoniškas derinys, bjauresnis, o gal ir gražesnis. Kartoju, jog visa tai truko kelias sekundes. Teisybę pasakius, juk nieko neįvyko: stovėjome, ir tiek. Prabilo Friderikas, pirštu rodydamas jo kelnės, truputį per ilgas ir šluojančias žeme:

- Reikia paraitoti klešnes.
- Tikrai, – sutiko jis ir jau lenkėsi.
- Tuoju. Palauk, – pasakė Friderikas.

Buvo matyti, jog jis nori dar kažką pasakyti, tik neranda

žodžių. Atsistojo truputį šonu į juos ir, žiūrėdamas priešais save, kimiu balsu, bet labai aiškiai pasakė:

– Ne, palauk. Tegu jinai paraitoja.

Pakartojo: – Tegu jinai paraitoja.

Tai buvo begėdiška – jis braute brovėsi į juos – prisipažino, jog laukia jų susijaudinimo, atseit padarykite tai, man bus labai malonu, aš to geidžiu... Traukte traukė juos į mūsų geidulių, mūsų svajonių apie juos sferą. Jų tylėjimas kunkuliavo vieną akimirksnį. Ir vieną akimirksnį aš laukiau tos iš padilbų žiūrinčios Frideriko begėdystės rezultato. Kas vyko po to, buvo sklandu, paklusnu ir lengva, taip „lengva“, jog tiesiog svaigo galva, lyg būtų be garso prasivėrusi praraja lygiame kelyje.

Ji nieko nesakė. Tik pasilenkusi atraitojo jam klešnes, jis nė nekrustelėjo, jų kūnų tyla buvo absoliuti.

Keista pasidarė nuoga diendaržio plynia: stirksantys gardinių vežimų gražulai, suskilęs lovys, neseniai lopyta daržinė, lyg dėmė šviečianti pilkšvai rudame žemės ir medienos fone.

Friderikas tuoj pat pasakė: – Einam!

Pasukome namo – jis, Henia ir aš. Viskas buvo begėdiškai aišku. Toks grįžimas atskleidė tikrąjį mūsų apsilankymo prie ratinės tikslą – buvome nuėję tam, kad ji paraitotų jam klešnes, o dabar grįžome – Friderikas, aš, ji. Pasirodė namų langai, dvi eilės langų, apačioje ir viršuje, – taip pat veranda. Ėjome nieko nekalbėdami.

Išgirdome kažką iš paskos bėgant per veją – tai Karolis pasivijo mus ir prisigretino... Buvo nuo lėkimo uždusęs, bet greitai priderino žingsnį – ir dabar ramiai ėjo šalia su mumis. Tas bėgimas ir staigus išibrovimas į mus buvo kupinas entuziazmo – aha, jam patiko mūsų žaidimai, jis jau žaidė – o

momentalus perėjimas iš bėgsmo į mūsų sugrįžimo tylą rodė, kad supranta santūrumo būtinybę. Aplink vis didėjo būties lūžis, kurį nešė artėjanti naktis. Ėjome jau prietėmiu – Fri-derikas, aš, Henia, Karolis – lyg kokia keista erotinė kombinacija, kraupus aistrų kvartetas.

– Kaipgi čia buvo? – svarsčiau gulėdamas ant pledo žolėje, veidu jusdamas drėgną žemės šaltį. – Ir kas atsitiko? Ji tik paraitojo jam kelnes? Padarė tai, nes manė galinti tai padaryti, tikriausiai čia nieko ypatingo, paprasčiausia paslauga... bet vis dėlto žinojo, ką daranti. Žinojo, kad tai dėl Frideriko – jo malonumui – vadinasi, sutiko, kad iš jos patirtų malonumą... Iš jos, bet ne iš jos pačios... Iš jos su juo, su Karoliu... Ak, štai kas! Vadinasi, jai buvo žinoma, kad juodu gali sujaudinti, sugundyti... bent jau Frideriką... ir Karolis tai žinojo, jeigu dalyvavo šiame žaidime... Bet tada išeitų, jog jie ne tokie naivūs kaip atrodė! Žinojo savo skanumą! Galėjo apie tai nutuokti, nepaisant savo anaipol dar negudrios jaunystės, nes būtent jaunystėje apie tai nutuokiama geriau negu vyresniame amžiuje, o jie juk buvo specialistai tos stichijos, kurioje gyveno, savo jauno kūno, jauno kraujo teritorijoje galėjo būti tikri menininkai. Bet kodėl gi tada bendraudami tiesiogiai vienas su kitu elgėsi kaip vaikai? Nekaltai? Jeigu nebuvo nekalti trečio asmens atžvilgiu?! Jeigu su trečiuoju elgėsi taip rafinuotai! Labiausiai aš nerimavau dėl to, kad tas tretysis buvo ne kas kitas, o Friderikas, jisai, toks atsargus, toks santūrus! O čia staiga tas žygis stačiai per parką – tartum iššūkis, tartum akcijos pradžia – tas žygis su mergina pas vaikiną! Kas tai buvo? Kas tai galėjo būti? Ar tik ne aš būsiu visa tai išprovokavęs – sekdamas jį, iškėliau aikštėn slaptojo aistrą, jo paslaptis jau atskleista – ir dabar tas slaptos

jo svajonės žvėris, išleistas iš narvo, pritapęs prie manojų žvėries, ėmė siautėti! Ir taip jau išėjo, kad mes keturiose *de facto* buvome bendrininkai, tylėjome slėpdami neaiškų dalyką, kurio bet koks paaiškinimas būtų neprarijamas – gerklę užgniaužtą gėda.

Jos ir jo keliai, ketvertas kelių (jaunų) kelnėse, po suknele... Po pietų pasirodė užvakar pažadėtasis Vaclavas. Išvaizdus vyriškis! Kurgi ne – aukštas ir elegantiškas ponas! Gana stambia, bet subtilia nosim, judriom šnervėm, blizgančiom akim ir krūtininiu balsu – o pakirpti ūsiukai puikavosi po ta jautria jo nosim virš putlios rausvos lūpos. Tokio tipo vyriškas grožis patinka moterims... jas žavi ir išpūdingas stotas, ir aristokratiškas detalių gležnumas, pavyzdžiui, nervingos ilgapištės plaštakos su švariai išlukštentais nagiuokais. Kas būtų galėjęs suabejoti jo pėdos su tokia aukšta keltim ir išpraustos į geltoną batelį arba jo ausų, tokių dailių ir nedidelių, aukšta kilme? O argi nebuvo įdomus ir net žavingas tasai pliktelėjimas virš smilkinių, dėl ko jis atrodė dar intelektualėsnis? O tasai odos blyškumas – argi tai ne trubadūro blyškumas? Be abejo, efektingas ponas! Advokatas širdžių ėdikas! O kokios manieros! Ėmiau fiziškai neapkęsti jo nuo pat pirmos akimirkos, neapykanta maišėsi su pasibjaurėjimu, stebėdamasi savo staigumu ir suvokdama savo neteisingumą – juk vis dėlto jis atrodė žavus ir apskritai buvo *comme il faut*. Žinoma, būtų buvę neprotinga ir neteisinga kibti prie tokių smulkių kliaudų kaip, sakysime, šioks toks tuklumas bei apkūnumas, vos vos ryškus skruostuose ir delnuose, pastebimas pilvo srityje – beje, ir tai nekenkė jo elegantiškumui. O gal mane erzino per ryškus ir net goslus jo organų tobulumas: lūpos per daug tinkamos gardžiuotis, nosis per subtili uostyti, pirštai išmiklinti lytėti – bet juk dėl to jis ir

atrodė tikras amantas! Galimas daiktas, jog mane priešišškai nuteikė jo nuogybės neįmanomumas – šiam kūnui reikėjo apykaklės, rankogalių, sąsagų, nosinaitės, netgi skrybėlės, jo negalėjai įsivaizduoti be batelių, jam būtinai reikėjo visų tų galanterinių tualetų priedų... nors ką gali žinoti, ar ne labiausiai mane siutino jo gebėjimas kai kuriuos trūkumus, pavyzdžiui, polinkį plikti arba storėti, paversti elegancijos bei prašmatnumo atributais. Eilinio chamo kūniškumas daug pranašesnis tuo, kad pats chamas į jį nekreipia dėmesio, todėl jis niekam nebado akių, kad ir kaip neestetiskai atrodytų – bet jeigu vyras labai rūpinasi išvaizda, demonstruoja, pabrėžia savo kūniškumą, tiesiog kapstosi jame tam sugaišdamas daugybę laiko, tada kiekvienas defektas jam pražūtingas. Bet kodėl gi aš toks jautrus kūnui? Iš kur ta aistra žvilgčioti droviai ir lyg nenorom, tartum iš už kampo?

Nepaisant viso to, turėjau pripažinti, jog atvykėlis elgėsi nekvailai, netgi oriai. Nesipuikavo, kalbėjo nedaug ir ne per garsiai. Buvo labai mandagus. O mandagumas, kuklumas buvo ne tik puikaus auklėjimo rezultatas, bet ir ėjo iš pačios šio nepaviršutiniško žmogaus prigimties, kurią atspindintis žvilgsnis, rodos, sakyte sakė: aš gerbiu tave, tu mane gerbk. Ne, jis anaip tol nebuvo savimyla. Žinojo turįs trūkumų ir tikriausiai norėjo būti kitoks – bet gana kultūringai, išmintingai ir oriai stengėsi būti pats savimi, todėl atrodė, kad jis, iš pažiūros geraširdis ir švelnus, iš esmės yra nenuolaidus ir net piktas. O visa ta jo kūniškoji kultūra siejosi anaip tol ne su silpnumu, bet reiškė kažkokį, tikriausiai moralinį, principą, kurį jis laikė savo pareiga kitiems, taip pat rodė tam tikrą padermę, stilių, ir labai ryškiai, labai tiksliai. Matyt, jis buvo nusprendęs ginti tokias savašias vertybes kaip subtilumas, švelnumas, jautrumas, ir juo labiau prieš jas pasisukdavo

istorija, juo ryžtingiau jis jas gynė. Jo pasirodymas mūsų pasaulėlyje sukėlė šiokių tokių permainų. Hipolitas, rodos, grįžo į savo įprastines vėžes, liovėsi murinėjęs pašnibždom, atsikratė niūrių minčių ir atrodė, tarsi būtų gavęs leidimą traukti iš spintų savo seniai nevilketas eilutes ir dabar jaustų didžiausią malonumą puikuodamasis jomis – skardžiabalsis, linksmas, svetingas, tikrų tikriausias provincijos šlėkta – nei pridėsi, nei atimsi. – Na, kaip ten? Kas ten? Šnapsas šildo, šnapsas šaldo, šnapsas liūdesį numaldo! O šeimininkė irgi skrajote skrajojo su savo menkutėm aimanom ir, į visas puses judindama piršteliu, išskleidė savo svetingumo skraistę.

Friderikas į Vaclavo rodomą pagarbą atsakė giliausia pagarba; norėjo pirma savęs praleisti jį pro duris ir, tik šiam nežymiai linktelėjus, pats įėjo pirmas, bet tartum vykdydamas jo valią – tikras Versalis. Paskui prasidėjo tiesiog mandagumo konkursas, tačiau įdomus dalykas, kiekvienas darė paslaugą pirmiausia sau, o ne kitam. Vaclavas iš pirmų žodžių suprato turįs reikalą su neeiliniu žmogum, bet buvo per daug gerų manierų, kad tai parodytų – tuo tarpu orumas, kuriuo, jo manymu, pasižymėjo Friderikas, teigiamai veikė jo paties orumo jausmą, jis panoro būti *à la hauteur* ir elgėsi lyg su pirštinaitėmis. Friderikas, beregint persiėmęs šia aristokratizmo dvasia, irgi pradėjo laikytis išdidžiai – kartkartėmis įsiterpdavo į šneką, bet taip, lyg jo tylėjimas visiems būtų nepelnyta bausmė. Ir tada amžina jo baimė suklysti staiga virto išdidžiu pranašumu! O kai dėl Henios (kuri ir buvo to vizito objektas) bei Karolio, tai jie tučtuojau atsikratė bet kokio iškilmingumo. Ji atsisėdo ant kėdės prie lango ir virto kuklia panele, o jis atrodė kaip brolis, dalyvaujantis sesers piršlybose, ir vogčiomis dirščiojo į savo rankas, ar ne purvinos.

Kas per pavakariai! Ant stalo pyragaičiai, uogienė! Paskui išėjome į sodą, į saulėtos ramybės karalystę. Priekyje ėjo jaunoji pora – Vaclavas su Henia.

Mes, vyresnieji, iš paskos, kad nevaržytume... Hipolitas ir ponia Marija, kiek susijaudinę, žaismingai nusiteikę, o šalia aš su Frideriku, kuris pasakojo apie Veneciją.

Vaclavas ją kažko klausinėjo, kažką jai aiškino, o ji, palenkusi į jo pusę galvutę, dėmesingą ir palankią, mosikavo žolės stiebeliu.

Karolis ėjo iš šono per žolę kaip brolis, kuriam sesers piršlybos buvo nusibodusios ir kuris neturėjo ką veikti.

– Vaikštome sau kaip prieš karą... – pasakiau aš poniai Marijai, o ji suplasnojo rankute. Artėjome prie tvenkinio.

O Karolio strapalinėjimas darėsi vis ryškesnis, vis labiau pastebimas, buvo matyti, jog jis nežino, ką veikti, jo judesius tarytum tramdė kažkoks nekantrumas, kaustomas nuobodybės, – ir vis dėlto pamažu viskas, ką Henia kalbėjo Vaclavui, nors žodžiai mūsų ir nepasiekdavo, pradėjo *egzistuoti* Karoliui – visas josios egzistavimas vėl neapčiuopiamai ėmė sietis su (bernioku), be to, jai už nugaros, užpakalyje, nes ji nė sykiu nebuvo atsisukusi, net nežinojo, kad Karolis lydi mus. Ir tas jau kone sužadėtinių – jos ir Vaclavo – pokalbis, veikiamas (bernioko), kiūtinančio jai iš paskos, staiga liko bevertis, o ji pati ėmė keistis, įgaudama kažkokios permainingos prasmės. Įsimylėjęs teisininkas palenkė jai gudobelės šakelę, kad nusiskintų, ir tą akimirką ji atrodė labai dėkinga, gal net susijaudino – tačiau tas susijaudinimas nesibaigė ties Vaclavu, o pasiekė Karolį ir ten pasidarė jaunatviškai bukas, šešiolikametiškas, kvilai lengvabūdiškas, padaužiškas... taigi pažemino jausmą, atėmė iš jo svorį, perkėlė jį į prastesnę, žemesnę kategoriją, esančią kažkur žemiau, ten,

kur buvo ji, šešiolikametė su septyniolikamečiu, su bendrais savo jaunystės netobulumais. Apėję lazdynų krūmus palei tvenkinį, išvydome bobą.

Boba skalbė tvenkinyje baltinius, bet, pamačiusi mus, atsisuko ir įbedė savo žlibes – boba jau metuose, kresna didžiakrūtė nevala, gana bjauri, jau sukartusi lašininė, sena suskretėlė mažomis akutėmis. Spoksojo laikydama rankose medinę kultuvę.

Karolis atsiskyrė nuo mūsų ir nuėjo prie bobos, tarsi ketindamas jai kažką pasakyti. Ir staiga nei iš šio, nei iš to kad užvers jai sijoną! Švystelėjo balta papilvė ir juodų plaukų dėmė. Ji suriko. Be to, paauglys dar padarė nepadorų mostą ir atšoko – pas mus sugrižo per pievą lyg niekur nieko, o įsiutusi bobšė jam pavymui paleido keiksmą.

Mums net amą užkando. Per daug netikėta ir per daug įžūli kiauylstė, kuri mus užgriuvo taip brutaliai, tiesiog išprievartavo... o Karolis vėl ramut ramutėlis kulniavo su mumis. Vaclovo ir Henios porelė, įsileidusi į šnekas, dingo už posūkio – gal jie nieko ir nepastebėjo – o mes jiems iš paskos, Hipolitas, kiek nusigandusi ponija Marija, Friderikas... Kas čia dabar? Kas čia dabar? Kas atsitiko? Mane sukrėtė ne tai, kad jis išdrįso šitaip išsišokti, o kad išsišokimas, nors ir labai įžūlus, išsyk, tiesa, perėjęs į kitą tonaciją bei kitą matavimą, – virto kažkoku natūraliausiu pasaulio dalyku... ir Karolis dabar ėjo su mumis – netgi žavus, prie senų bobų lendantis paauglys, kupinas keisto žavesio, žavesio, kuris augo mano akyse, bet kurio prigimties nesupratau. Kaip toji su boba iškrėsta kiauylstė galėjo suteikti jam tokio vidinio grožio? Jis tiesiog spinduliavo nesuvokiamu žavumu, o Friderikas uždėjo man ant peties ranką ir vos girdimai sumurmėjo:

– Na, na!

Bet iš to išsprūdusio žodelyčio tuojau sugalvojo sakinį, kurį ištare garsiai ir gana dirbtinai:

– Na, na, na, kas girdėti, mielas pone Vitoldai? Aš atsa-
kiau:

– Nieko, nieko, pone Friderikai.

Į mus atsisuko ponia Marija.

– Parodysiu jums, ponai, gražią amerikinę tują. Pati
sodinau.

Ji norėjo, kad netrukdytume Heniai ir Vaclavui. Apžiū-
rinėdami tują staiga pamatėme, kad nuo diendaržio pusės
atbėga arklininkas, rodydamas kažkokius ženklus. Hipolitas
sunerimo – kas atsitiko – vokiečiai atvažiavo iš Opatovo – iš
tiesų prie arklidės vaikštinėjo kažkokie žmonės – ir, kone
apopleksijos ištiktas, pasileido bėgti, jam įkandin žmona,
paskui Friderikas, kuris tikriausiai pamanė galėsiąs būti
naudingas, nes gerai mokėjo vokiškai. Na, o aš nusprendžiau
kol kas ten neiti, nes mane visai pakirto nuovargis vien pa-
galvojus apie vokiečius, nuo kurių nebėra kur bėgti, slėptis.
Koks košmaras... Parėjau namo.

Namai tušti, kambarių anfiladoje nyku, baldai tuštumoje
dar labiau slegia, laukiu... kaip pasibaigs vokiečių vizitas,
taip pasalūniškai prasidėjęs prie arklidžių... tačiau nejučiom
mano laukimas virsta Henios ir Vaclavo, dingusių už posū-
kio, laukimu... pagaliau tame tuščiame name lyg bombos
sprogimas mane nusmelkia Friderikas. Kurgi Friderikas? Ką
veikė? Buvo su vokiečiais? Ar tikrai su vokiečiais? O jeigu
jo paieškojus kur kitur, prie tvenkinio, kur pasiliko mūsų
mergiotė... taip, jis ten! Jis turi būti ten! Sugrižo pasižiūrėti
slapčiomis. Bet ką gi jis tokiu atveju matė? Pavydėjau jam
visko, ką tik būtų galėjęs ten pamatyti. Tuštuma vyte vijo iš
namų, ir aš išbėgau, išbėgau neva prie arklidžių, kur buvo

vokiečiai, bet bėgau prie tvenkinio per brūzgynus, palei griovį, į kurį šleikščiai, riebiai pliūkščiojo varlės, ir, apibėgęs tvenkinį, pamačiau juos – Vaclavą ir Henią – ant suolelio pačiame sodo gale, priešais lankas. Jau buvo sutemę, bemaž visai tamsu. Ir drėgna. Kur Friderikas? Juk negalėjo čia jo nebūti – ir neapsirikau – ten, tarp gluosnių, pačiame tankumyne, jis vos matomas kiūtojo savo poste pakrūmėje ir rijo akimis. Nė mirksnio nesvyravau. Tyliai prisėlinau prie jo ir atsistočiau šalia, jis nė nekrustelėjo, aš apmiriau – panūdęs būti žiūrovas, aš be žodžių pareiškiau esąs jo bendrininkas! Ant suolelio dūlavo jų siluetai, rodos, kažką šnibždėjosi – bet nebuvo girdėti.

Tai buvo išdavystė – niekšiška išdavystė – ji glaudėsi prie advokato, o (berniokas), kuriam turėjo būti ištikima, buvo išmestas į užribį... ir aš dėl to kentėjau, tarsi būtų žlugusi paskutinė grožio galimybė mano pasaulyje, nusiaubtame sielvarto ir begėdystės, pakrikusiame ir merdinčiame. Kokia niekšybė! Ar jis ją apkabinęs? O gal laiko paėmęs už rankos? Kokie atgrasūs ir šiurkštūs josios rankoms jo delnai! Paskui, kaip kartais būna įsisvajojus, aš pajutau netoliese slypint dar kažką ir apsidairęs išvydau tai, kas... mane pribloškė.

Friderikas buvo ne vienas, šalia, per kelis žingsnius nuo jo, visai pasislėpęs lapijoje, šmėkšojo Karolis.

Karolis čia? Su Frideriku? Koks stebuklas padėjo Friderikui jį čionai atsivesti? Kokį pretekstą jis sugalvojo? Šiaip ar taip, jis buvo čia, ir žinojau jį čia esant dėl Frideriko, o ne dėl jos – jis atėjo ne smalsaudamas, kas dedasi ant suolelio, atėjo suviliotas čia esančio Frideriko. Iš tiesų tai buvo įtartina ir kartu subtilu, net nežinau, ar sugebėsiu paaiškinti... Man kilo toks įspūdis, tarsi (berniokas) nekviestas atėjo vien dėl to, kad labiau įkaistų... kad jam stipriau užvirtų kraujas... o

mums būtų dar skaudžiau. Galimas daiktas, jog tuo metu, kai pagyvenęs vyriškas, išsikeidęs dėl mergiotės išdavystės, stovėjo ir žiūrėjo, jis, jauniklis, patyliukais išlindo iš tankmės ir atsistojo šalia nieko nesakydamas. Tai buvo pašėliškai drąsu! Tačiau tirštėjo sutemos, mes buvome beveik nematomi, ir dar tylą – juk nė vienas negalėjome prabilti. Tad fakto ryškumas grimzdo bežadėje nakties nebūtyje. Be to, reikia pridurti, jog buvo aplinkybių, švelninančių ir beveik išteisinančių (bernioko) poelgį: menkumas, liesumas jį darė nenuodėmingą, o (jaunatviškas) simpatiškas jam tikrai leido dėtis prie kiekvieno... (kada nors paaiškinsiu tų skliaustelių prasmę)... Pasišalino jis taip pat netikėtai, kaip ir buvo atsiradęs.

Tačiau tas trumpai trukęs jo prisidėjimas prie mūsų mane paveikė taip, kad dabar suolelis vėrė kiaurai it durklas. Pasiutiškas, rodos, neįmanomas (bernioko) pritapimas prie mūsų tuo metu, kai (mergaitė) jam neištikima! Situacijos šiame pasaulyje – šifras. Nesuvokiamas kartais žmonių elgesys ir net reiškiniai. Betgi čia... nuostabiai iškalbina – tačiau nesuprantama, iki galo neiššifruojama. Šiaip ar taip, pasaulis sukunkuliavo keistų keisčiausia prasme. Tuo metu arklidžių pusėje driokstelėjo šūvis. Pasileidome tiesiai visi kartu, ir jau nesvarbu, kas su kuo. Vaclovas skuodė šalia manęs, Henia su Frideriku. Friderikas, kuris kritiškais momentais būdavo ypač sumanus ir nuovokus, pasuko už daržinės, mes iš paskos. Pamatėme: nieko baisaus. Kauštelėjęs vokietis pykštelėjo iš dvivamzdžio į balandžius – paskui visi sugriuvo į automobilių, atsisveikindami pamojavo ir išvažiavo. Hipolitas piktai dėbtelėjo į mus:

– Palikit mane.

Tas žvilgsnis išlindo iš jo lyg pro langą, bet jis tuojau pat užtrenkė savyje visus langus ir duris. Nuėjo namo.

Per vakarienę, įraudęs ir susijaudinęs, išipylė degtinės:

– Na, ką gi? Išgerkim į Vaceko ir Henios sveikatą. Jau susitarė.

Friderikas ir aš pasveikinome juos.

Alkoholis. Šnapsas. Svaiginantis nuotykis. Nuotykis tartum taurelė karčiosios – ir dar taurelė – tačiau išgertuvės buvo slidžios, kas akimirksnį grėsė nuopuolis, pavojus atsidurti purve, jausmų liūne. Bet kaip negersi? Juk gėrimas tapo mūsų higiena, kiekvienas svaiginosi kuo įmanydamas, kaip įmanydamas – aš irgi – tik bandžiau gelbėti savo orumo likučius, per išgertuves vaizduodamasis esąs tyrinėtojas, kuris, nieko nepaisydamas, stebi – kuris pasigeria tam, kad stebėtų. Taigi aš stebėjau.

Sužadėtinis su mumis atsisveikino po pusryčių. Tačiau buvo nuspręsta, jog poryt visi namiškiai važiuosime į Rudą.

Paskui prie priebučio su brikele atidardėjo Karolis. Turėjo važiuoti į Ostrovecą žibalo. Aš įsipiršau į bendrakelionius.

Friderikas irgi buvo bepraverias burną siūlytis trečiuoju, bet staiga susidūrė su viena iš neįveikiamų savo kliūčių... niekad negalėjai žinoti, kada taip atsitiks. Buvo bepraverias burną, bet susičiaupė, vėl išsižiojo – taip ir liko išbalęs, to žiauraus pokšto žnyplėse, o brikelė su Karoliu ir manim nuvažiavo.

Krypaujantys arklių pasturgaliai, smėlėtas kelias, platūs kraštovaizdžiai, pamažu pro šalį slenkančios ir viena už kitos panyrančios kalvos. Rytmetys, erdvuma, aš su juo, aš šalia jo – abu, išnirę iš Povurnos klonio, mes kaip ant delno, ir mano nepadorumui jo atžvilgiu iškyla pavojus būti pamatytam iš tolo.

Aš pradėjau taip:

– Na, Karoli, ką tu vakar prie tvenkinio iškrėtei su ta boba?

Paklausiau truputį nepatikliai, dar gerai nesuvokdamas savo klausimo pobūdžio.

– O ką?

– Juk visi matė.

Ižanga buvo ne visai aiški – tik tam, kad užsimegztų pokalbis. Jis šyptelėjo dėl visa ko, o gal ir tam, kad šneka sklandžiau eitų. – Nieko tokio, – pasakė ir užsimojo botagu, abejingas viskam... Tada aš pareiškiau nusistebėjimą: – Kad bent būtų buvę prie ko lįsti! O čia juk paskutinė skretena ir dar sena! – Kadangi jis nieko neatsakė, variau toliau: – Negi tu prasidedi su senom bobom?

Nenorom šmaukštelėjo botagu per krūmą. Bet išėjo taip, lyg toks mostas būtų pasufleravęs jam tikrąjį atsakymą: sušniojo botagu arkliams, ir jie stipriau trūktelėjo brikelę. Šis atsakymas man buvo suprantamas, nors žodžiais ir nenusakomas. Kurį laiką važiovome riste. Paskui arkliai vėl sulėtino žingsnius, ir kai pradėjo eiti žingine, jis tvykstelėjo malonia baltadante šypsena ir pasakė:

– Koks skirtumas, sena ar jauna?

Ir nusijuokė.

Man tai sukėlė nerimą. Per kūną nubėgo lengvas šiurpulys. Sėdėjau šalia jo. Ką tai galėtų reikšti? Pirmiausia į akis krito viena: pernelyg sureikšminti jo dantys, kurie žaiste žaidė veide ir reiškė viską išgryninantį vidinį jo tyrumą – taigi dantys buvo svarbiau negu tai, ką jis sakė – tarsi dėl dantų būtų kalbėjęs, dėl to, kad juos turi – ir galėjo bet ką pasakyti, kadangi kalbėjo savo malonumui, kalbėjimas jam buvo žaismas ir pasimėgavimas, mat žinojo, kad didžiausia

bjaurastis įsižaidusiems jo dantims bus atleista. Kas gi sėdėjo šalia manęs? Toks pat kaip aš? Anaipol, tai buvo patraukli, visiškai kitokio turinio būtybė, žydinčios žemės kūdikis, skleidžiantis grožiu virstančią palaimą. Princas ir neapsakomi žavai. Bet kodėl gi princas lindo prie senų bobų? Tai bent klausimas. Ir kodėl jis tuo džiaugėsi? Džiaugėsi savuoju geismu? Ar tuo, kad, būdamas princas, vis tiek kentė baisų alkį, verčiantį geisti net ir pačios bjauriausios moters, – gal tai jį džiugino? Negi grožis (siejamas su Henia) toks bevertis, jog jam beveik tas pat, kuo numalšins alkį, su kuo prasidės? Štai čia ir buvo kažkokia tamsa. Nuo kalvos nusileidome į Grocholico slėnį. Aš jutau jį su malonumu darant kažkokią šventvagystę ir žinojau, kad ji veikia jo sielą, dargi labai esmingai, beviltiškai.

(Galimas daiktas, aš tik tam leidausi į tokias spekuliacijas, kad šioje puotoje atrodyčiau esąs tyrinėtojas.)

O gal užversdamas tai bobai sijoną jis norėjo pasirodyti esąs kareivis? Argi čia ne kareiviška elgsena!

Uždaviau klausimą (padorumo dėlei keisdamas temą – turėjau tvardyti): – O kodėl kariauji su tėvu? – Jis nusteбęs sudvejojo, bet tuoj sumetė, jog būsiu sužinojęs iš Hipolito. Atsakė:

– Todėl, kad jis persekioja mamą. Neduoda jai gyventi, šunsnukis. Jei nebūtų mano tėvas, tai aš jį...

Atsakydamas puikiai išlaikė pusiausvyrą – galėjo prisipažinti mylįs motiną, nes tuo pat metu prisipažino nekenčiąs tėvo, tad išvengė sentimentalumo – bet, norėdamas priremti jį prie sienos, aš paklausiau tiesiai: – Labai myli motiną?

– Žinoma! Jeigu motina...

Tai reiškė, jog čia nėra nieko ypatinga, nes gi įprasta, kad sūnus turi mylėti motiną. O vis dėlto buvo keista. Labiau

į tai įsigilinus atrodė, jog ką tik buvęs grynas anarchistas, puolantis prie senos bobos, dabar jau tradiciškai pakluso įstatymui mylėti motiną. Tad ką gi jis išpažino – anarchiją ar įstatymus? Betgi taip klusniai laikėsi papročio ne tam, kad labiau sureikšmintų save, o priešingai – kad savo reikšmę sumenkintų, kad savo meilę motinai pateiktų kaip visai paprastą ir nesvarbų dalyką. Kodėl jis tolydžio menkino savo reikšmę? Ta mintis buvo savotiškai viliojanti – kodėl menkino save? Ta mintis buvo grynas alkoholis – kodėl kiekviena mintis, susijusi su juo, visados turėjo būti pavergianti arba atstumianti, visados erotiška ir kupina įtampos? Kilome dabar į kalną, už Grocholicų, kairėje pusėje gelsvavo žemės pylimai, kur buvo prikasinėta rūsių bulvėms. Arkliai ėjo žingine – ir tyluma. Nelauktai Karolis prabilo: – Ar jūs nesurastumėt Varšuvoje kokio nors darbo? Gal kontrabandos? Galėčiau ir mamai truputį padėti, kai užsidirbčiau, jai reikia gydytis, dabar gi tėvas vis niurzgia, kad aš nedirbu. Man jau nusibodo! – Įsišneko, mat kalbėjo apie praktiškus, materialius reikalus, apie tai galėjo kalbėti, ir daug; visai natūralu, kad dėl to kreipėsi į mane – bet ar tikrai natūralu? Gal tai buvo tik pretekstas „susitarti“ su manim, vyresniu, suartėti? Iš tiesų tokiais sunkiais laikais berniokas turi patraukti savo pusėn vyresnius, kurie už jį galingesni, o tai pasiekama tik asmeniniu žavesiu... bet vaikinui koketuoti daug sudėtingiau negu merginai, kuriai padeda lytis... tad tikriausiai čia būta tam tikro išskaičiavimo, na, žinoma, nesąmoningo, nekalto: jis be užuolankų kreipėsi į mane pagalbos, bet, tiesa, visai ne darbas Varšuvoje jam rūpėjo, o tik įsitvirtinti mano globotinio vaidmenyje, pralaužti ledus... visa kita ateis savaime... Pralaužti ledus? Bet kokia prasme? Ir kas gi tas „visa kita“? Žinojau tik, veikiau įtariau, jog tai yra jo vaikėžiškumo

bandymas paieškoti sąlyčio taškų su mano suaugumu, be to, žinojau, kad jis nepasidygęs ir kad jo alkis, jo geismas daro jį prieinamą... Apmiriau, nes pajutau slaptą suartėjimo intenciją... lyg mane būtų galėjęs užgriūti visas jo pasaulis. Nežinau, ar ganėtinai aiškiai pasakysiu. Vyras su berniuku paprastai bendrauja technikos klausimų, pagalbos, bendro darbo plotmėje, bet kai imama bendrauti tiesiogiai, išryškėja neregėtas jo drastiškumas. Pajutau, jog ši būtybė nori užkariauti mane jaunystėje, tarsi aš, suaugęs žmogus, būčiau neišvengiamai pasmerktas susikompromituoti.

Tačiau žodis „jaunystė“ jam buvo užgintas – jo vartoti nederėjo.

Mums užvažiavus ant pačios aukštumos, atsivėrė įprastas reginys – žemė suapvalėjusį nuo kauburių, nuvilnijusi sustingusiom bangom, užlieta įkypos šviesos, čia vienur, čia kitur prasimušančios pro debesis.

– Geriau jau sėdėk čia, prie tėvų... – mano žodžiai nuskambėjo kategoriškai, nes aš kalbėjau kaip vyresnis – būtent tai leido man kuo paprasčiausiai, tartum tęsiant pradėtą dialogą, klustelėti: – Tau patinka Henia?

Kebliausias klausimas nuskambėjo nuostabiai lengvai, tačiau ir jis atsakė be jokio vargo:

– Žinoma, patinka.

Toliau kalbėjo rodydamas botagu: – Matote tuos krūmus? Tai ne krūmai, o medžių viršūnės dauboj, kuri eina nuo Lisino ligi pat Bodzechovo miško. Ten kartais slapstosi gaujos... – Ir nutaisė susimokėlišką miną, važiavome toliau, pakelėje šmėkštelėjo Kristaus statula, o aš grįžau prie tos pačios temos, tartum nė nebūčiau nuo jos nutolęs... netikėta ramybė, kurios priežasčių nesuvokiau, padėjo man nepaisyti prabėgusio laiko.

– Bet tu jos neįsimylėjęs?

Šis klausimas buvo daug rizikingesnis – jau taikomasi į patį tašką – ir jo atkaklumas galėjo atskleisti tamsiuosius mano, mano ir Frideriko, polėkius, užsimezgusius prie jų kojų, prie jų kojų, prie jų kojų... aš jaučiausi tartum palietęs miegantį tigrą. Nepagrista baimė. – Neee... juk mes pažįstami nuo vaikystės!.. – ir tai buvo pasakyta be menkiausios *arrière-pensée*... nors galima buvo laukti, kad tas nesenas atsitikimas prie ratinės, kurio slapti bendrininkai buvome mes visi, šiek tiek apsunkins atsakymą.

Nieko panašaus! Matyt, jam tai egzistavo kitoje plotmėje – ir dabar, būdamas su manim, jis visai nesaistė savęs su anuo įvykiu – o tas jo „neee“, toks pratisas, buvo truputį kaprizingas, lengvabūdiškas, net valiūkiškas. Nusispyrovė. Spjūviu dar labiau pabrėžė esąs tik valiūkas ir tuoj nusijuokė, o juokas tarsį nuginklavo jį, atėmė galimybę reaguoti kito-niškai; tik sušnairavo į mane ir atsakė šelmiškai:

– Aš jau geriau su ponija Marija.

Ne! Tai negalėjo būti teisybė! Ponia Marija tokia apgailėtina! liesa! Bet kodėl jis taip sako? Todėl kad andai užvertė sijoną tai senei? Bet kodėl vertė tą sijoną, kas per absurdas, neįmenama mįslė. Tačiau aš žinojau (ir tai buvo vienas iš mano literatūrinių žinių apie žmones kanonų), jog kartais žmonės pasielgia, rodos, absoliučiai beprasmiškai, bet šitie poelgiai žmogui reikalingi, nes savaip jį charakterizuoja – paprasčiausias pavyzdys būtų toks: žmogus kartais ryžtasi iškirsti kvailystę, kad tik nesijaustų esąs bailys. O kam gi, jei ne jaunimui, labiausiai reikia šitokio savęs suradimo?.. Be to, galėjau guldyti galvą, jog šio paauglio, kuris sėdėjo šalimais su vadelėmis ir botagu, daugelis poelgių, o ir posakių kaip tik buvo poelgiai, „daromi paties su savimi“ – ir

net piršosi prielaida, kad mūsų, mano ir Frideriko, slaptas, susižavėjimo kupinas žvilgsnis dar labiau paakino jį žaisti pačiam su savimi negu jis buvo linkęs. Na, gerai: išėjo vakar su mumis pasivaikščioti, nuobodžiavo, neturėjo ką veikti ir užvertė bobai sijoną, leido sau truputį pakvailioti, bet gal greičiausiai tik tam, kad iš geidžiamo taptų geidžiančiu. Berniokiška ekvilibristika. Gerai. Bet kodėl dabar vėl grįžo prie tos temos ir prisipažinimo, jog jam „geriau“ su ponija Marija, ar čia neslypėjo koks nors agresyvus polinkis?

– Manai, aš patikėjau? – pasakiau. – Kodėl tu labiau norėtum su ponija Marija negu su Henia? Kokias čia nesąmones pliurpi! – pridūriau. O jis tvirtai ir aiškių aiškiausiai atsakė: – Labiau, ir tiek.

Nonsensas ir melas! Bet kam, kokiais sumetimais? Artėjome prie Bodzechovo, iš čia tolumoje jau buvo matyti aukšti Ostrovecio gamyklų kaminai. Kodėl, kodėl jis taip gynėsi nuo Henios, kodėl nenorėjo Henios? Žinojau, bet ir nežinojau; supratau ir nesupratau. Nejaugi iš tiesų jo jaunystė būtų labiau linkusi prie senų? Negi jis norėtų būti „su vyresniais“? Kas čia per mintis, į ką nutaikyta – jos neįprastumas, dirginantis aštrumas, jos dramatismas tuojau parodė man pėdsakus – todėl, kad, atsidūręs jo valdose, aš ėmiau vadovautis jausmais. Negi tas pienburnis būtų sumanęs pasiautėti mūsų brandoje? Iš tiesų ar gali būti kas paprasčiau, kai berniokas įsimyli gražią panelę, ir viskas klostosi natūralios traukos kryptimi, bet jam gal reikėjo ko nors... erdvesnio, drąsesnio... jis norėjo būti ne tik „berniokas su panele“, bet ir „berniokas su suaugusiais“, berniokas, kuris braunasi į brandos amžių... kokia nešvari, iškrypėliška mintis! Betgi jis turėjo patirties iš karo ir anarchijos, tuomet aš jo nepažinojau, negalėjau pažinti, nežinia, kas ir kaip jį tokį padarė, jis buvo toks pat paslap-

tingas kaip ir šis vietovaizdis – žinomas ir nežinomas – todėl neabejoti galėjau tik vienu dalyku: šis nenaudėlis jau seniai išsiritęs iš vystyklų. Ritasi toliau – kur? Kaip tik tai ir nežinoma – neaišku, kas gi jam patinka, gal jis norėtų pažaisti su mumis, o ne su Henia, todėl tolydžio daro užuominas, jog amžius – ne kliūtis... Nejaugi? Nejaugi? Na, taip, nuobodžiavo, norėjo pažaisti, tad ir prasimanė tokį žaidimą, kokio ligi šiol nežinojo, apie kokį iš tiesų nė nepagalvodavo, iš nuobodumo, eidamas pro šalį ir be jokių pastangų... su mumis, o ne su Henia, todėl kad mes savo atgrasumu galėjome jį nuvesti toliau, nes mažiau paisėme ribų. Tokį žaidimą, kokiam jis (turėdamas omenyje atsitikimą prie ratinės) sakėsi nejaučias pasišlykštėjimo... Gana. Man darėsi koku vien nuo minties, kad jo grožis ieško mano bjaurumo. Pakeičiau temą.

– Ar vaikštai į bažnyčią? Ar tiki Dievą?

Klausimas, verčiantis surimtėti, klausimas, tiesiog nesusderinamas su jo išdavikišku lengvabūdiškumu.

– Dievą? Na, kai ten kunigai sako, tai...

– Bet Dievą tiki?

– Žinoma. Tik...

– Kas tik?

Nebeatsakė.

Turėjau paklausti: – Ar vaikštai į bažnyčią? – Bet paklausiau: – Ar vaikštai pas moteris?

– Kai kada.

– Ar turi pasisekimą tarp moterų?

Tik nusijuokė.

– Ne. Kur ten! Aš dar per jaunas.

Per jaunas. Tai turėjo niekinamą atspalvį – todėl šįsyk jis galėjo laisvai vartoti žodį „jaunystė“. Bet man, kuriam netikėtai Dievas susimaišė su tuo berniuku ir dar moterimis

kažkokioje groteskinėje, svaigioje *qui pro quo*, tasai jo „per jaunas“ nuskambėjo keistai, vertė suklusti. Taip, per jaunas tiek moteriai, tiek Dievui, per jaunas viskam – ir nebesvarbu, ar tiki, ar netiki, ar turi pasisekimą tarp moterų, ar neturi, kadangi apskritai „per jaunas“, tad joks jo jausmas, nei tiesa, nei žodis, negalėjo turėti reikšmės – jis buvo nepilnutinis, buvo „per jaunas“. Ir Heniai „per jaunas“, ir viskam, kas mezgėsi tarp mūsų „per jaunas“ ir mudviem su Frideriku... Kas gi toji liesa jaunystė? Juk ji nieko nereikšė! Kaip galėjau aš, suaugęs, visai rimtai pasikliauti jo nerimtumu ir su virpuliu klausytis to, kas nereikšminga? Apsižvalgiau aplinkui. Nuo čia, nuo aukštumos, jau buvo matyti Kamiena ir net pasiekė ausis vos girdimas prie Bodzechovo artėjančio traukinio dundėjimas, prieš mus plytėjo visas upės slėnis su plentu... o dešinėje ir kairėje – gelsvai žalių laukų lopai, kiek akys užmato mieguista praamžinybė, bet užčiaupta, užsmaugta, sugriebta už gerklės. Visur viešpatavo keista beteisiškumo dvasia, o toje beteisiškumo atmosferoje aš su šiuo berniuku, „per jaunu“, per trapiu, per lengvabūdišku, kurio nepilnutinumas šiomis sąlygomis virto kažkokia pirmaprade galia. Kaip gintis nuo to neturint menkiausios atramos?

Išvažiavome į plentą, brikelė ėmė kratytis per duburius, žvangėdama geležiniais ratlankiais, kelyje vis daugėjo pakeleivingų žmonių, ir mes juos aplenkėdavome; jie ėjo taku, tas su kaskete, anas su skrybėle, paskui sutikome vežimą su ryšuliais, su visa kažkieno manta – vos vos judantį – o dar toliau kažkokia moteris, atsistojusi vidury plento, mus sustabdė, priėjo, išvydau gana subtilų veidą su skara, kokiom gobiasi bobos, kojos atrodė didelės, nes avėjo vyriškais auliniiais batais, švysčiojančiais iš po sijono, patrumpinto, juodo, šilkinio, o dekolte buvo gilus, balinis ar vakarinis,

elegantiškas, rankoje kažkas suvyniota į laikraštį – tuo ir pamojavo – norėjo kažką pasakyti, bet susičiaupė, buvo vėl beprasiziojanti, bet numojo ranka, atšoko – ir, mums tolstant, liko stovėti ant kelio. Karolis nusijuokė. Pagaliau atidardėjome į Ostrovecą ir, šokčiodami per grindinio akmenis, kad net skruostai drebėjo, pravažiavome pro vokiečių sargybos postus prie fabriko, miestelis buvo toks pat kaip seniau, visai toks pat, aukšti mūrai, fabriko siena, didžiulių krosnių kaminais, toliau tiltas per Kamieną, geležinkelio bėgiai ir didžioji gatvė, vedanti į turgavietę, kampe Malinovskio kavinė. Tik tiek, kad jautei kažko nebesant, o nebuvo žydų. Tačiau šiaip gatvėse buvo gana daug žmonių, judėjimas, vietomis net pagyvėjęs – ten boba iš priemenės šluoja lauk šiukšles, čia kitas eina su storų virvių nešuliu po pažastim, prie maisto krautuvės būrelis, o berniūkštis akmeniu taikosi į žvirblį, nutūpusį ant kamino. Apsirūpinome žibalu, atlikome dar keletą reikaliukų ir kuo skubiausiai palikome tą keistą Ostrovecą, net atsidusome, kai brikelę vėl priglobė minkšta paprasto laukų keliuko žemė. Bet ką darė Friderikas? Ką jis ten veikė likęs vienas? Miegojo? Sėdėjo? Vaikštinėjo? Juk žinojau jį esant skrupulingai korektišką, žinojau, kad jeigu sėdi, tai laikydamasis visų atsargumo taisyklių, bet, nepaisant to, vis tiek kankinausi, kad nežinau, ką konkrečiai jis veikia. Nebuvo jo, kai, sugrįžę į Povurną, sėdome pavėluotų pietų; o ponija Marija man pasakė, jog jis purena žemę... Ką? Su kauptuku pureno lysvę darže. – Aš bijau, kad... turbūt jam pas mus nuobodu, – pridūrė gana susikrimtusi, lyg būtų kalbama apie prieškario laikų svečią, o ir Hipolitas atėjęs man pranešė:

– Tavo draugužis darže, įsivaizduoji... Ravi.

Iš balso gaidos supratau, kad tas žmogus pradeda jį varginti, – Hipolitas atrodė susisarmatijęs, nelaimingas ir bejėgis.

Nuėjau pas Frideriką. Pamatęs mane, jis padėjo kauptuką ir kaip visada mandagiai pasiteiravo, kaip sekėsi kelionė... o paskui, sukdamas akis į šalį ir taikydamas žodžius, išsakė mintį, ar negrįžus mums į Varšuvą, nes čia mes pagaliau ne per daug reikalingi, o ilgesnį laiką apleidus tą mūsų biznelį, nieko gero nebus, juoba kad kelionė buvusi nelabai apgalvota, tad gal vis dėlto geriau būtų jau pakuotis mantą... Taip jis skynė savyje kelią tokiam sprendimui, palengva jį brandino, pratinosi prie jo pats, pratino mane ir mus supančius medžius. Kaip aš manęs? Nes, kita vertus, kaime vis dėlto geriau... bet galėtume ir rytoj išvažiuoti, tiesa? Jo klausimai suskambo kone primygtinai ir aš supratau: iš mano atsakymo jis norėjo atspėti, ar man pavyko rasti bendrą kalbą su Karoliu; jis numanė, jog būsiu patyrinėjęs Karolį; dabar norėjo sužinoti, ar galima turėti bent krislelį vilties, jog Vaclavo sužadėtinę kada nors apkabins berniokiškos Karolio rankos! O man leido suprasti, jog iš to, ką žino, ką suuodė jis, ničniekas neduoda pagrindo tokioms iliuzijoms.

Sunku apsaakyti šios scenos bjaurumą. Pagyvenusio žmogaus veidas surakintas slepiamų valios pastangų maskuoti savo smukimą arba nors suteikti jam kuo simpatiškesnį atspalvį – bet jis nusivylęs, atsižadėjęs kerų, vilties, aistros, ir visos raukšlės iššliaužusios, išsirangiusios lyg ant lavono. Niekšišškai pasielgę klusniai ir nuolankiai pasiduodamas savo nedorybei – o ir mane taip smarkiai užkrėtė ta kiaulystė, kad ir manyje sukruto manieji kirminai, išlindo, aplipo. Tačiau didžiausia bjaurastis buvo ne ta. Toje groteskiškai šiurpioje situacijoje mudu atrodėme kaip pora įsimylėjėlių, apsigavusių ir atstumtų anos poros įsimylėjėlių, mūsų aistros, mūsų jauduliai, neturėdami kur išsikrauti, dabar tvyrojo tarp mudviejų... mes nebeturėjome nieko, tiktai patys save... ir,

bjaurėdamiesi vienas kitu, vis dėlto laikėmės įsitvėrę vienas kito, siejami sužadinto savo goslumo. Todėl stengėmės nežiūrėti vienas į kitą. Kepino saulė, iš krūmų sklido erzinantis kantaridžių kvapas.

Pagaliau aš supratau, koks smūgis slaptooms mudviejų viltims, man ir jam, buvo abejonių jau nebekeliantis anų dviejų abejingumas. Jaunoji – Vaclavo sužadėtinė. Jaunasis – dėl to visai nesuko sau galvos. Dėl visko kaltas jaunatviškas jų aklumas. Žlugo mūsų svajonės!

Friderikui atsakiau, jog mums gal iš tiesų reikėtų grįžti į Varšuvą. Jis bemat nusitvėrė šios minties. Nutarę sprukti, dabar pamažu žingsniaivome alėja, bandydami apsiprasti su šiuo sprendimu.

Bet už namo kampo, pasukę taku į kontorą, susidūrėme su jais. Ji su buteliu rankoje. Jis priešais – kalbėjosi. Krito į akis jų vaikystė, absoliuti vaikystė: ji – pensiono auklėtinė, jis – moksleivis, visiškas pienburnis.

Friderikas paklausė: – Ką čia veikiate?

Ji: – Kamštis įkrito į butelį.

Karolis, pakėlęs butelį į šviesą: – Su viela ištrauksiu.

Friderikas: – Ne taip paprasta!

Ji: – Gal geriau paimsiu kitą kamštį.

Karolis: – Nesijaudink... ištrauksiu...

Friderikas: – Per siauras kaklelis.

Karolis: – Kaip įlindo, taip ir išlīs.

Ji: – Arba sutrupės ir visai sugadins sultis.

Friderikas nieko nesakė. Karolis stovėdamas kažkaip kvailai lingavo. Ji laikė butelį.

Ji: – Paieškosiu kamščių ant aukšto. Bufete nėra.

Karolis: – Sakau, kad ištrauksiu.

Friderikas: – Tokiam kakleliui nelengva pritaikyti.

Ji: – Ieškokite ir rasite!

Karolis: – Žinai ką? Nuo tų butelių, kur spintoje...

Ji: – Ne, ten vaistai.

Friderikas: – Galima išplauti.

Praskrido paukštis.

Friderikas: – Kas per paukštis?

Karolis: – Volungė.

Friderikas: – Ar daug jų čia?

Ji: – Žiūrėk, koks didelis kirminas.

Karolis, plačiai išsižergęs, vis dar lingavo, ji parietė koją, norėdama pasikasyti blauzdą – jis staiga pakėlė bato nosį, ant kulno pasisuko šimtu aštuoniasdešimčia laipsnių ir sutrėškė kirminą... tik iš vieno galo, kiek galėjo pasiekti per pėdos ilgį, nes nenorėjo pakelti nuo žemės kulno, o likusi kirmino kūno dalis vis dar tampėsi, raitėsi, jis susidomėjęs į tai žiūrėjo, įvykis būtų buvęs ne svarbesnis už musės merdėjimą ant lipnaus popieriaus arba naktinio drugio – už lempos stiklo, jeigu į tą kirminą Friderikas nebūtų įsisiurbęs stikliniu žvilgsniu, lyg norėdamas iki dugno išsunkti jo kančią. Galėjai pamanyti, jog jis piktinasi, bet iš tikrųjų tai buvo ne kas kita, tik smelkimasis į kančią, noras iki paskutinio lašo išlenkti taurę. Visa tai jis gaudyte gaudė, čiulpė, griebė, ėmė į save ir – nustėręs, netekęs žado, sugniaužtas skausmo žnyplių – negalėjo nė pajudėti. Karolis pažiūrėjo į ją iš padilbų ir nebesiryžo kirmino pribaugti, nors Frideriko pasibaisėjimas jam atrodė isteriškas...

Tada pakilo Henios batelis, ir ji sutraiškė kirminą.

Bet tik iš kito galo, tiksliai nutaikiusi, o patį vidurį pasmerkdamą toliau rangytis ir raitytis.

Visa tai – nereikšminga... kaip tik gali būti nereikšminga ir menka sumindyti kirminą.

Karolis: – Prie Lvovo daugiau paukščių negu čia.

Henia: – Man jau reikia skusti bulves.

Friderikas: – Nepavydžiu... Nuobodus darbas.

Eidami namo dar truputį pasikalbėjome, paskui Friderikas kažkur dingo, ir, nors aš nežinojau, kur jis, – bet žinojau, ką veikia. Mąsto apie tai, kas atsitiko, apie lengvapėdiškas kojas, kurios susijungė ties virpančiu kūnu ir abi žengė šį žiaurų žingsnį. Žiauru? Argi tai buvo žiauru? Veikiau kažkas visai menka, tik šiaip sau, iš neturėjimo ką veikti sumindytas kirminas, nes pats palindo po batu – ar maža kirminų sumindome! Ne, tai ne žiaurumas, o greičiau negalvojimas, beprasmybė, kuri vaiko akimis žiūri į komiškas priešmirtines konvulsijas nejausdama skausmo. Tai buvo smulkmena. O Friderikui?

Samonei, kuri sugeba įsigilinti? Prigimčiai, kuri sugeba įsijausti? Juk jam, aišku, tai nebuvo kolosalus kraują stingdantis poelgis – tačiau skausmas, kančia tokie pat baisūs tiek kirmino, tiek milžino kūnui, skausmas yra „vienas“ kaip ir erdvė viena, jis nedalomas į dalis, ir visur, kur tik prasi-smelkia, sukelia tokį pat nedalomą siaubą. Todėl jam toks poelgis turėjo atrodyti ištis balsus: jie pasmerkė kančiai, sukėlė skausmą, savo padais ramiai to kirmino egzistenciją pavertė pragariška – sunkesnio nusikaltimo, didesnės nuodėmės negalima įsivaizduoti. Nuodėmė... Nuodėmė... Taip, tai buvo nuodėmė, bet jeigu taip, tai bendra nuodėmė – jų kojos susijungė ties virpančiu kirmino kūnu...

Žinojau, apie ką jis mąsto, beprotis! Beprotis! Jis galvojo apie juos – galvojo, kad jie „jam“ sumindė tą kirminą. „Nesileisk apgaunamas. Netikėk, kad neturime nieko bendra... juk matei: vienas iš mūsų sumindė... ir kitas sumindė... kirmėlę. Taip padarėme dėl tavęs. Kad susijungtume – prieš tave ir dėl tavęs – nuodėmėje“.

Tokia mintis šią akimirką turėjo suktis Frideriko galvoje. Bet, galimas daiktas, aš bandžiau įpiršti jam savo paties mintį. Nors ką gali žinoti – gal jis tuo momentu kaip tik piršo man savąją mintį... ir apie mane galvojo ne kitaip, kaip aš apie jį galvojau... todėl gal kiekvienas mūsų puoselėjo savąją mintį, skiepydamas ją kitam. Tai mane pralinksmino, aš nusijuokiau – ir pamaniau, jog gal ir jis nusijuokė...

„Taip padarėme dėl tavęs, kad prieš tave susijungtume nuodėmėje...“

Jeigu jie iš tiesų norėjo perduoti mums tokią slaptą prasmę lengvabūdiškai trypančiomis kojomis... jeigu iš tiesų... bet to nereikėjo dukart kartoti! Protingas supras iš pusės žodžio! Vėl šyptelėjau pamanęs, jog Friderikas šią akimirką šypsosi galvodamas, kad aš apie jį štai ką galvoju: kad jam bus išgaravę iš galvos rimti ketinimai išvažiuoti; ir kad jis dabar vėl it pėdsakus aptikęs medžioklinis šuo, kupinas netikėtai švystelėjusių vilčių, įniršęs.

O viltys – perspektyvos – vėrėsi stulbinančios ir slėpėjo tame žodelyje „nuodėmė“. Jeigu tam berniokui ir tai mergiotei kilo noras nusidėti... vienam su kitu... bet ir su mumis... Ak, beveik regėte regėjau Frideriką, kaip jis, rankomis parėmęs galvą, kažkur ten medituoja – jog nuodėmė prasiskverbia iki pačių slapčiausių gelmių, sujungia ne menkliau nei karštos glamonės, jog asmeninė, slapta, gėdinga nuodėmė, tapusi bendru sekretu, taip persmelkia svetimą būtį kaip fizinė meilė kūną. Jeigu taip būtų... betgi tai būtų kilę iš to, kad jis, Friderikas („kad jis, Vitoldas“ – galvojo Friderikas)... na, kad mes abu... nesame jiems per seni – arba kad jų jaunystė nėra mums tokia jau neprieinama. Kam toji bendrai daroma nuodėmė? Nuodėmė tarsi sukurta tam, kad vaikino ir merginos žydėjimą nelegaliai sutuoktų su kuo nors... ne taip gundančiu... su kuo

nors vyresniu ir rimtesniu. Vėl nusišypsojau. Jie – dėl savo dorumo – buvo mums neprieinami, hermetiški.

Bet nuodėmėje galėjo išsivolioti ir su mumis... Štai ką galvojo Friderikas! Ir aš beveik mačiau, kaip jis, pridėjęs pirštą prie lūpų, ieško nuodėmės, kuri suvestų jį su jais, kaip dairosi tokios nuodėmės – o greičiausiai gal mano, įtaria ir mane tokios nuodėmės ieškant. Kas gi čia per veidrodinė sistema – jis žiūri į mane, aš į jį – ir taip svajodami vienas kito sąskaita, prisigalvojome tokių planų, kurių nė vienas mūsų nebūtų išdrįsęs laikyti savais.

Rytojaus rytą turėjome važiuoti į Rudą. Žygis buvo smulkiai aptartas – kokiais arkliais, kuriuo keliu važiuoti, kokiais vežimais – ir taip atsitiko, jog aš važiavau viena brikele su Henia. Kadangi Friderikas pats spręsti nenorėjo, metėme monetą, ir man likimas kelionės drauge skyrė ją. Erdvus, prarastas rytas, tolina kelionė per kalvom banguojančią žemę, išraižytą gilių kelių su gelsvomis šalikelėmis, skurdžiai paspalvintų krūmu, medžiu, karve; o pirma mūsų čia pasirodydavo, čia vėl dingdavo iš akių vežimas su Karoliu ant pasostės. Ji – šventadiene suknele, pečius apsisiautusi paltu, net baltu nuo dulkių – sužadėtinė, važiuojanti pas jaunikį. Užtat įsiutęs po kelių įžanginių sakinių pasakiau: – Sveikinu! Ištekęsite ir sukursite šeimą. Turėsite vaikų! – Ji atsakė:

– Turėsiu vaikų.

Atsakė, bet kaip! Paklusniai – stropiai – kaip mokinė. Tarsi kas nors būtų ją taip išmokęs. Tarsi dėl savo vaikų pati būtų pasirengusi tapti paklusniu vaiku. Važiavome. Priešais arklių uodegos, arklių pasturgaliai. Taip! Norėjo ištekėti už to advokato! Norėjo susilaukti nuo jo vaikų! Ir pasakė tai, priešais matydama nepilnamečio mylimojo siluetą!

Pravažiavome pro krūvą skaldos, išpiltos šalikelėje, ir tuoj už jos dvi akacijas.

– Ar mylite Karolį?

– Žinoma... juk mes pažįstami...

– Žinau. Nuo vaikystės. Bet aš klausiu, ar jūs jam ką nors jaučiate?

– Aš? Jis man labai patinka.

– Patinka? Tiktai? Tai kodėl su juo sumindėte kirminą?

– Kokį kirminą?

– O kelnių klešnę? Kelnių klešnę, kurią prie ratinės jam paraitojote?

– Kokia klešnę? A, taip, juk buvo per ilgos. Na, tai kas?

Akinamai lygi siena, suręsta iš nuoširdžiai sakomo melo, iš tokio melo, kurio ji pati nelaikė melu. Bet kaip aš galėjau iš jos reikalauti tiesos? Tasai šalia sėdintis padaras – smulkutė, skriauznutė, visai menka – dar nebuvo moteris, o tik moters įžanga, laikina būseną, egzistuojanti tam, kad nustotų buvusi tuo, kas buvo, pati save žudanti.

– Karolis jus įsimylėjęs!

– Karolis? Jis neįsimylėjęs nei manęs, nei jokios kitos.. Jam tik rūpi... na, permiegot... – Ir čia ji pasakė tai, kas jai teikė malonumo, šitokiais žodžiais: – Juk jis pienburnis, be to, žinote... na, verčiau nekalbėti! – Be abejo, tai buvo užuomina į ne per daug švarią Karolio praeitį, tačiau, nepaisant to, man pasirodė, jog būsiu nugirdęs ir palankią gaidelę – tarsį šiokią tokią „organiškos“, truputį draugiškos simpatijos atspalvį, ne, ne, ji tai pasakė ne pasidygėdama, o greičiau taip, tartum jai iki tam tikros ribos būtų buvę malonu... netgi kažkaip familiariai... Atrodė, jog kaip Vaclavo sužadėtinė ji rūščiai smerkia Karolį, bet kartu ir neatsiejama nuo jo to audringo likimo, bendro jiems visiems, gimusiems po karo ženklų. Aš šito bemat nusitvėriau,

spustelėjau familiarumo klavišą ir lyg tarp kitko, draugiškai tarstelėjau, kad ji taip pat gal ne vieną pažinojusi ir tikriausiai nesanti šventa, tad galinti su juo permiegoti, kodėl gi ne? Reagavo ramiai, daug ramiau negu tikėjausi, ir, ko gero, net kažkaip pritardama, nuostabiai nuolankiai. Išsyk sutiko, jog „žinoma, galinti“, juoba kad taip jau yra buvę su vienu iš AK, kuris pernai pas juos nakvojęs. „Tik nepasakykite tėvams“. Vis dėlto kodėl mergina taip patikliai atvėrė man savo paslaptį? Ir dargi tuojau po sužieduotuvių su Vaclavu? Paklausta, ar tėvai ničnieko nenumano (apie tą iš AK), atsakė: – Numano todėl, kad mus net buvo užklupę. Bet *konkrečiai* nenumano...

„Konkrečiai“ – genialus žodis. Viską galima juo pasakyti. Genialiai klaidinantis žodis. Dabar jau leidomės į Bžustovą liepomis apsodintu keliu – saulės spindulių varstomas pavėsis, arkliai lėtina žingsnį, plėškės smunka jiems ant sprandų, po ratais girgžda smėlis.

– Gerai! Vadinasi, taip! Bet kodėl? Jeigu su anuo iš AK, tai kodėl ne su tuo?

– Ne.

Ak, tas lengvumas, su kuriuo moterys sako „ne“. Tas gebėjimas atsakyti. Tas „ne“ joms visuomet po ranka – ir suradusios jį savyje jos darosi negailestingos. Nebent... ji būtų įsimylėjusi Vaclavą? Nejaugi dėl to ji šitokia santūri? Pasakiau maždaug taip: ko gero, Vaclavui būtų smūgis, jei sužinotų apie jos „praeitį“ – juk jis ją gerbia ir toks religingas, laikosi principų. Išreiškiau viltį, kad tai jam niekad nebus pasakyta, taip, geriau jį nuo to apsaugoti... jį, kuris tiki abso-liučia jų dvasine santarve... Ji nutraukė mane įsižeidusi. – O ką, jūs manote, kad aš neturiu moralės?

– Jo moralė katalikiška.

– Ir mano. Juk aš katalikė.

– Kaip? Argi jūs einate sakramentų?

– Žinoma!

– Tikite Dievą? Taip pažodžiui, katalikiškai?

– Jeigu netikėčiau, neičiau išpažinties ir komunijos. Nemanykite! Man mano būsimojo vyro principai labai priimtini. O jo motina – tai ir man kaip motina. Pamatysite, kokia moteris! Man tiesiog garbė patekti į tokią šeimą. – Ir, valandėlę patylėjusi, vadelėmis sušniodama arkliams, pridūrė: – Už jo ištekėjusi, bent jau nesitranksiu.

Smėlis. Kelias. Į kalną.

Kokie grubūs paskutiniai jos žodžiai – kam tai? „Nesitranksiu“. Galėjo pasakyti delikačiau. Bet tas sakinyš nuskambėjo dviprasmiškai... Jame jautei tyrumo ir orumo troškimą – bet, kita vertus, tai buvo nederama, savaime žeminanti formuluotė... nors vėlgi jaudinanti... jaudinanti mane... nes tai vėl priartino ją prie Karolio. Ir darsyk, kaip andai su Karoliu, mane vėl apėmė akimirkos nusivylimas – kad iš jų nieko negalima išpešti, kadangi viskas, ką jie kalba, ką galvoja, ką jaučia, yra tik žaidimas jausmais, nuolatinis savęs erzinimas, narciziško grožėjimosi savimi kurstymas – ir kad jie pirmi taps savo vilionių aukomis. Ši mergaitė? Ši mergiotė, kuri buvo ne kas kita, kaip didelis noras pavergti, patraukti, patikti, įsikūnijęs guvus, švelnus, juslus koketiškumas – kada šitaip sėdėjo šalimais, su savo paltuku, susidėjusi mažas, per mažas rankeles. „Ištekėjusi už jo nesitranksiu“. Tai nuskambėjo kaip griežtas ketinimas paimti save į rankas – Vaclavui, dėl Vaclavo – tačiau tai buvo ir patiklus, ir gundantis savo silpnumo pripažinimas. Ji jaudino net savo dorovingumu... bet tolumoje vežimas, kylantis į kalną, ir ant pasostės, šalia vežėjo, Karolis... Karolis... Karolis... Ant pasostės. Ant kalvos. Tolumoje. Nežinau, ar todėl, kad jis pasirodė tolumoje,

ar todėl, kad ant kalvos... bet šiame reljefe, šitaip „pateiktas“ Karolio pasirodymas mane kažkuo įsiutino ir širsdamas, rodydamas į jį pirštu, pasakiau:

– Bet kirmėlės jums su juo patinka traiškyti!

– Ko jūs įsikandote tą kirmėlę? Jis užmynė, tai aš ir sumindžiau.

– Gerai žinojote, kad kirminas kenčia!

– Nesuprantu, ko jūs norite?

Ir vėl visiška nežinia. Sėdėjo šalimais. Akimirksnį man buvo dingtelėjusi mintis, jog visa tai reikėtų mesti – pasitraukti... Mano situacija, tas maudymasis jų erotizme – juk tai nebepakeliama! Turėjau kuo greičiau imtis ko nors kito, kas labiau derėtų – užsiimti rimtesniais dalykais! Negi taip sunku grįžti į normalią, man tikrai gerai pažįstamą būseną, kai įdomu ir svarbu visai kas kita, o šitokios išdaigos su jaunimu atrodo tik paniekos vertos? Tačiau kai žmogus jau dinasi, įsimyli savo jaudulį ir save dar labiau įaistrina, visa kita, išskyrus tai, jam nebeegzistuoja. Dar kartą rodydamas į Karolį pirštu, kompromituodamasis, bet trokšdamas priremti ją prie sienos, išgauti prisipažinimą, aš tvirtai pareiškiau:

– Jūs egzistuojate ne sau. Kažkam kitam. Bet tokiu atveju – jam. Jūs skirta jam!

– Aš? Jam? Kas jums šovė į galvą?

Nusijuokė. Tas nesiliaujantis jų – jos ir jo – juokas – toks klaidinantis! Neviltis.

Jinai stūmė jį šalin... juokdamasi... Stūmė šalin juoku. Trumpas buvo tas jos juokas, bemat baigėsi, buvo veikiau juoko punktyras – bet tą akimirksnį, jai juokiantis, aš išgirdau jo juoką. Tos pačios šypsančios lūpos ir dantys. Tai buvo „gražu“... deja, deja, tai buvo „gražu“. Abu jie buvo „gražūs“. Todėl ji ir nenorėjo!

Ruda. Pasipylėme ties priebučiu iš abiejų vežimų, išėjo Vaclavas ir pribėgo prie būsimosios žmonos pasveikinti prie savo namų slenksčio – o mus sutiko labai ramiai, bet nepaprastai mandagiai. Prieškambaryje bučiavome ranką senyvai poniai, sudžiūvusiai, smulkiai, nuo kurios dvelkė žolėm ir vaistais – ir kuri rūpestingai, stropiai spustelėjo mums pirštus. Namai buvo pilni žmonių, vakar netikėtai atvažiavo šeima nuo Lvovo, kurią šeimnininkai įkurdino antrame aukšte, salone stovėjo lovos, tarnai bėgiojo, vaikai žaidė ant grindų tarp ryšulių ir lagaminų. Tai matydami mes pasakėme, jog nakčiai grįšime į Povurną – bet ponia Amelija nenorėjo nė klausytis, prašė „nedarykit man to“, nes visi kaip nors sutilpsią. Kuo greičiau važiuoti namo vertė ir kitos aplinkybės, beje, Vaclavas mums, vyrams, pašnibždėjo, kad nakvynės yra pasiprašę dar du žmonės iš AK ir kad, kaip atrodo iš šykščių jų užuominų, šiose vietose rengiama kažkokia akcija. Dėl viso to nuotaika pasidarė gana nervinga – bet susėdome į fotelius tamsokame salone su daugybe langų ir pradėjome šnekėtis, o ponia Amelija maloniai kreipėsi į Frideriką ir mane, susidomėjo mūsų likimais ir nuotykiiais. Jos galva, sakyčiau, per sena ir išdžiūvusi, puikiai atrodė virš kaklo it žvaigždė, be abejonės, ji buvo ypatinga persona, ir apskritai atmosfera čia mus veikė neapsakomai stipriai, ne, tos ją šlovinančios liaupsės nebuvo perdėtos, mes išties susidūrėme ne su garbinga provincijos masto parapijiete, o su asmenybe,

kurios aura darė stiprų poveikį. Sunku pasakyti, kodėl taip buvo. Panaši, kaip ir Vaclavo, tik gal dar didesnė pagarba žmogiškajai būtybei. Mandagumas, kylantis iš nepaprastai subtilaus savosios vertės pajautimo. Delikatumas – kone sudvasintas, kupinas įkvėpimo, o kartu – neregėtas paprastumas. Ir nuostabus tiesumas. Tačiau iš esmės visa tai buvo neregėtai kategoriška, čia dominavo kažkokia išgryninta, suabsoliutinta tiesa, iš šaknų pakertanti menkiausią dvejone, ir mums, man, turbūt ir Friderikui, šitie aiškiai apibrėžtos moralės namai išsyk tapo įstabia atgaiva, oaze, nes čia viešpatavo metafizinis arba nekūniškas principas, trumpai tariant, čia viešpatavo katalikų Dievas, išlaisvintas iš kūno ir per daug garbingas, kad gaintųsi Henią su Karoliu. Taigi jautėmės tarsi apkulti ranka išmintingos motinos, sudrausti, ir tarytum viskas vėl būtų atgavę tikruosius savo matmenis. Henia su Karoliu, Henia plius Karolis, pavirto tuo, kuo ir buvo, paprastu jaunimu – o Henia su Vaclavu įgavo reikšmingumo, bet tik meilės ir santuokos prasme. O mes, vyresnieji, atgavome savo vyresnumo argumentus, kurie staiga mus taip stipriai aptvėrė, jog negalėjo būti nė kalbos apie kokią nors grėsmę iš ten, iš apačios. Žodžiu, pasikartojo tasai „prablaivėjimas“, kurį andai mums buvo atvežęs į Povurną Vaclavas, tik šįsyk dar stipresnis. Jauni keliai liovėsi sunkiai slėgę mūsų krūtinę.

Friderikas atkuto. Ištrauktas iš po prakeiktųjų kojų, traiškančių kojų, jis tarsi atgavo pasitikėjimą savimi – ir atsikvėpęs – išsyk sublizgėjo visu savo spindesiu. Tai, ką jis kalbėjo, anaip tol nebuvo kažkas ypatinga, bet paprasta ir sakoma tik tam, kad nenutrūktų pokalbis, – tačiau, prisodrintas jo individualumo, jo išgyvenimo, jo sąmonės, menkiausias dalykėlis įgaudavo svorio. Paprasčiausias žodis, pavyzdžiui, „langas“ arba „duona“, arba „dėkoju“, tariaimi tų lūpų, kurios taip gerai „žinojo,

ką sako“, įgaudavo absoliučiai kitą prasmę. Jis prasitarė, kokie esą „mieli nedideli malonumai“, tie žodžiai irgi pasidarė reikšmingi, bent jau kaip taktiškas bandymas maskuoti tai, kas išties reikšminga. Dabar apčiuopiamai pajutome jo savitąjį „modus“, gyvenimo būdą, susiklosčiusį kaip jo intelekto ir išgyvenimų padarinys – staiga jis pasidarė tiesiog akivaizdus – ir, beje, jeigu žmogus reiškia tiek, kiek reikšmės pats sau suteikia, tai šiuo atveju susidūrėme su milžinu, gigantu, nes sunku buvo nesuprasti, kokių neregėtų reiškinių jis pats jaučiasi esąs – neregėtu ne visuomenės vertybių skale matuojant, o kaip būtis, egzistencija. Ir šią vienišą Frideriko didybę Vaclavas su motina priėmė išskėstomis rankomis, tartum reikšti kam nors pagarbą jiems būtų buvęs pats didžiausias malonumas. Net Henia, šiaip ar taip, svarbiausias asmuo šiuose namuose, liko nustumta į antrą planą, ir viskas ėmė suktis vien apie Frideriką.

– Einam, – pasakė Amelija, – kol paduos pietus, aš jums, pone, parodysiu, koks vaizdas nuo terasos į upę.

Taip sužavėta jo, kad kreipėsi tik į jį, pamiršusi Henią ir mus... išėjome drauge su jais į terasą, nuo kur gūburiuota žemė iš tikrųjų bėgo nuokalnėn, jungėsi su plyna vandens juosta, vos matoma, lyg negyva. Nebjaurus vaizdas. Tačiau Friderikas nesąmoningai tarė:

– Statinė.

Ir sutriko... kadangi, užuot pasigėrėjęs peizažu, atkreipė dėmesį į kažkokį visai neįdomų daiktą kaip toji statinė, niekuo nepasižyminti, paversta ant šono, palikta po medžiu. Pats nesuvokė, kaip ji pasimaišė ant liežuvio, ir nežinojo, kaip jos atsikratyti. O ponias Amelija pakartojo.

– Statinė.

Pritarė jam patyliukais, bet labai įdėmiai, lyg patvirtindama ir pritardama jam, lyg džiaugdamasi kažkokiu netikėtu

vienas kito supratimu – tartum ir ji būtų gebėjusi taip nesa-
moningai gilintis į visai atsitiktinį dalyką, kai žvilgsnį neti-
kėtai patraukia bet koks daiktas, kuris kaip tik dėl to tampa
pačiu svarbiausiu... o, juodu turėjo daug ką bendra! Pietauti,
be mūsų, sėdo ir toji pabėgėlių šeima su vaikais – bet tokia
daugybė žmonių prie stalo, spūstis, zujantys vaikai ir impro-
vizuotos vaišės nuteikė prastai... pietūs buvo tikra kankynė.
Ir kalba vis sukosi apie „situaciją“, tiek bendrą, susijusią su
vokiečių atsitraukimu, tiek vietinę, tačiau aš nebesusigau-
džiau tose kaimiškose vietinėse šnekose, tokiose nepanašiose
į varšuvietiškas, supratau tik šį bei tą, bet neklausinėjau,
nieko nenorėjau klausti, žinojau, kad neverta ir, tiesą sakant,
nepageidautina, pagaliau kam gi man tai, vis tiek kada nors
sužinosiu, tame šurmulyje aš gėriau ir tik mačiau, jog ponia
Amelija, viską be paliovos rikiuodama iš savo prakaulios
galvutės aukštumų, su Frideriku ir toliau elgiasi ypač atidžiai,
nepaprastai susikaupusi, netgi, sakyčiau, įsitempusi – bene
bus jį įsimylėjusi... Meilė? Greičiausiai tai buvo toji pati,
sakyčiau, neišsenkanti jo sąmonės magija, kurią ir man daug
sykių buvo tekę patirti. Tokios aštrios, tokios tvirtos sąmonės
žmogus jis buvo! Ir Amelija, tikriausiai įjautrinta ne vienos
meditacijos ir ne vieno bandymo susikaupti dvasiškai, tuo-
jau pajuto, su kuo susitiko. Su kažkuo baisiai susikaupusiu,
neleidžiančiu ničniekuo savęs suklaidinti nei atitraukti nuo
kraštutinybės – kad ir kokia ji būtų – kažkuo maksimaliai
rimtu, šalia kurio visi kiti atrodo tiesiog vaikai. Atradusi
Frideriką, ji karštai užsigeidė sužinoti, koks to svečio požiūris
į ją – ar priims ją, ar atstums podraug su taja tiesa, kurią ji
buvo savyje išsiugdžiusi.

Numanė, jog jis netikintis – tai rodė tam tikras atsargumas,
distancija, kurios ji laikėsi. Žinojo tarp jų esant šią prarają, bet

vis dėlto laukė būtent jo pripažinimo ir pritarimo. Tie kiti, tie, su kuriais ji ligi šiol susitikinėjo, buvo tikintys, bet nepasiekę reikiamos gelmės, o šis – netikintis, tačiau be galo gilus, todėl negalėjo neįvertinti josios gilumo, jis buvo „kraštutinis“, tad turėjo suvokti ir jos kraštutinybę – juk jis „žinojo“, jis „suprato“ ir „jautė“. Amelijai norėjosi savo kraštutiniškumu išbandyti jo kraštutiniškumą, sakyčiau, ji buvo lyg provincijos menininkas, pirmą kartą gyvenime norintis parodyti savo kūrinį tikram žinovui – bet tas kūrinys buvo ji pati, tai buvo jos gyvenimas, kuriam ji taip siekė pripažinimo. Tačiau, kaip minėta, išsakyti viso to ji nepajėgė, tikriausiai nebūtų tam ryžusis net tuo atveju, jei nebūtų kliudęs jo ateizmas. Vis dėlto svetimos gelmės jautimas įsiūbavo visas josios gelmes, ir ji stengėsi bent jau savo įtampa ir pasirengimu jam parodyti, koks svarbus jis jai ir ko iš jo tikimasi.

Na, o Friderikas – šis elgėsi kaip visuomet be priekaištų ir kuo taktiškiausiai. Tačiau niekšingumas, toks pat kaip tada, kai darbavosi su kaupu, kai prisipažino esąs pralaimėjęs, dėl jos įtakos pamažu vėl darėsi pastebimas. Tai buvo bejėgio niekšingumas. Visa tai labai priminė kopuliaciją, tik, žinoma, dvasinę. Amelija reikalavo, kad jis pripažintų, jei ne jos Dievą, tai jos tikėjimą, bet šitokio dalyko tas žmogus nepajėgė; pasmerktas amžinam esamybės terorui, dvelkdamas šalčiu, nuo ničnieko nesusildamas – jis buvo toks, koks buvo – ir tik stebėjo Ameliją konstatuodamas, kad ji yra tokia, kokia yra, nors, sklindant jos šilumos spinduliams, tai darėsi mirtinai bejėgiška. Ir jo ateizmas stiprėjo veikiamas josios teizmo, juodu įsipainiojo į lemtingą prieštarą. O jo kūniškumas taip pat augo veikiamas josios dvasingumo, ir jo ranka, pavyzdžiui, tapo labai, labai, labai ranka (ir nežinau, kodėl man priminė aną kirminą). Sugavau ir jo žvilgsnį, kuriuo jis nurenginėjo

Ameliją lyg donžuanas mažą mergaitę, aiškiai svarstydamas, kaip ji galėtų atrodyti nuoga – žinoma, ne erotinių kėslų pagautas, o šiaip sau, norėdamas geriau sužinoti, su kuo kalbasi. Veriama to žvilgsnio, ji susigūžė ir staiga nutilo – suprato jam esanti tik tai, kas yra, ir ničniekas daugiau.

Tai atsitiko terasoje jau po pietų. Ji pakilo iš fotelio ir kreipėsi į jį:

– Prašyčiau paduoti man ranką. Truputį pasivaikščiome.

Įsikibo jam į parankę. Gal tokiu būdu, lytėdama fiziškai, manė prisijaukinsianti jį ir įveiksianti jo kūniškumą! Jie ėjo dviese, šalia kits kito kaip įsimylėjėlių porėlė, o mes šešiese kiek atokiau lyg svita – betgi tai iš tiesų panėšėjo į romaną, ar ne taip pat neseniai lydėjome Henią su Vaclavu?

Romanas, bet tragiškas. Manau, kad, sugavus tą nurenginėjantį jo žvilgsnį, Ameliją nukratė nemalonūs šiurpas – nes niekas niekada su ja taip nebuvo elgęsis, nes iš pat mažumės ji jautė iš aplinkinių vien godonę ir meilę. Tad ką gi jis žinojo ir koks tas žinojimas, kad drįso ją šitaip traktuoti? Būdama absoliučiai įsitikinusi, kad jos dvasinių polėkių sąžiningumas, laiduojantis jai žmonių simpatiją, negali kelti abejonių, ji, tiesą sakant, nebijojo dėl savęs, o bijojo dėl pasaulio – nes šiuo atveju jos pasaulėvaizdžiui buvo priešinamas kitas pasaulėvaizdis, irgi rimtas, taip pat inspiruotas noro mestis į kraštutines pozicijas...

Tie du rimteivos šalia vienas kito, susikabinę už parankių, ėjo per plačią lanką, o saulė jau leidosi, didėjo, raudonijo, nuo mūsų driekėsi ilgi šešėliai. Henia ėjo su Vaclavu. Hipolitas su Marija. Aš greta. Ir Karolis. Priešais mus einanti pora gyvai šnekėjosi. Bet jų dialogas buvo nereikšmingas. Kalbėjosi apie... Veneciją.

Staiga ji sustojo.

– Pažvelkite aplink. Kaip gražu!

Jis atsakė:

– Taip, be abejo. Labai gražu.

Taip pasakydamas tik patvirtino jos žodžius.

Staiga susierzinusi ji net sudrebėjo. Juk atsakymas buvo ne iš esmės – tik vengimas tikro atsakymo – nors pasakyta stropiai ir net įsijautus – bet taip įsijaučia aktorius. Tuo tarpu ji reikalavo neapsimestinio žavėjimosi vakaru, tikra Dievo dovana, ir norėjo, kad jis pagarbintų Kūrėją bent jau per jo kūrinius. Tyra jos esybė buvo pilna šio troškimo.

– Betgi prašom iš tikrųjų pažiūrėti, iš tikrųjų pasakyti. Argi ne gražu?

Šitaip sudrausmintas jis susikaupė, matyt, sutelkė visas pastangas ir iš tiesų kuo nuoširdžiausiai pasakė, net truputį jaudindamasis:

– Labai, tikrai gražu, taip, nuostabu!

Amelija nebegalėjo reikšti pretenzijų. Buvo matyti, jog jis stengiasi jai įtikti. Bet turėjo nelemtą ypatybę: kai ką nors sakydavo, atrodydavo, jog kalba tik todėl, kad nepasakytų ko nors kito... Ko? Amelija nusprendė žaisti atvirom kortom ir, nejudėdama iš vietos, pareiškė:

– Jūs ateistas.

Prieš prisipažindamas tokį subtilų dalyką jis, lyg tikrindamas pasaulį, žvilgtelėjo į dešinę, į kairę. Atsakė... todėl, kad privalėjo, kad negalėjo pasakyti nieko kito, kad tasai atsakymas jau buvo padiktuotas klausimo.

– Ateistas.

Bet vėlgi pasakė tik todėl, kad nepasakytų *ko nors kito!* Tai buvo juntama! Ji nutilo, tartum netekusi galimybės polemizuoti. Jeigu jis išties būtų buvęs netikintis, ji būtų galėjusi

su juo kovoti ir tada įrodytų visą kuo giliausią savosios tiesos „kraštutiniškumą“, na taip, kovotų su juo kaip lygi su lygiu. Betgi jis žodžiais tik slėpdavo... kažką kita. Ką? Jeigu nebuvo nei tikintis, nei netikintis, tai kas gi jis? Atsivėrė neapibrėžtumo ir savotiško „kitoniškumo“ zona, kur ji visai sutriko, apstulbinta ir išmesta iš žaidimo.

Pasuko namų link, o mes visi jai iš paskos, mesdami kilometrinius šešėlius, kurie, nusidriekę per lanką, siekė mums nepažįstamas tolimas vietas kažkur palei ražienų pakraštį. Nuostabus vakaras. Ji buvo – galėčiau prisiekti – kaip reikiant išsigandusi. Ėjo nebepaisydama Frideriko, kuris vis tiek nuolankiai ją lydėjo – kaip šunelis. Išmesta iš žaidimo... lyg žmogus, kuriam iš rankų išmušė ginklą. Jos tikėjimas nebuvo užpultas – jo ginti nereikėjo – Dievas darėsi nebereikalingas susidūrus su ateizmu, atstojančiu tiktai širmą – ir ji pasijuto vieniša, pamesta Dievo, turinti kliautis tik savimi, tuo tarpu kai anoji esamybė rėmėsi kažkokiu nežinomu ir jai neįkandamu principu. Būtent tas neįkandamumas ją ir kompromitavo. Tai rodė, kad lygiame kelyje katalikiškoji dvasia kartais gali susidurti su kažkuo, ko nežino, ko nebuvo numačiusi, ko nepermano. Kažkieno požiūris į ją jai buvo nežinomas – ir ji įsivaizdavo esanti Friderikui kažkokia nesuvokiama! Tą vakarą lankoje mūsų pasivaikščiojimo takas rangėsi lyg žaltys. Kiek atstėliau už mūsų, įstrižai po kairei, ėjo Henia su Vaclavu, abu labai ramūs, kultūringi, tikros savo šeimų atžalos, jis – savo motinos sūnus, ji – savo tėvų duktė; ir advokato kūnas neblogai jautėsi šalia šešiolikametės, nes čia pat buvo dvi motinos ir tėvas. O Karolis ėjo vienas, greta, susibrukęs rankas į kišenes, nuobodžiavo, o gal ir nenuobodžiavo, tik šiaip kėblino per žolę – pastato kairę koją, paskui dešinę, paskui kairę, paskui dešinę, paskui kairę, paskui

dešinę, paskui kairę – pasidavęs dykinėjimo nuotaikai žalios lankos platybėje, pamažu leidžiantis saulei, kuri dar šildė, o vėjelis jau dvelkė vėsa – taip ir kėblino koja už kojos, tarpais sulėtindamas, tarpais paspartindamas žingsnius, kol pagaliau prisigretino prie Frideriko (kuris ėjo su ponia Amelija). Kuri laiką juodu ėjo greta. Karolis prabilo:

- Duokite man seną švarką.
- Kam jis tau?
- Reikia. Parduoti.
- Daug ko tau reikia.
- Reikia! – įžūliai pakartojo Karolis juokdamasis.
- Tai nusipirk, – atšovė Friderikas.
- Neturiu pinigų.
- Aš irgi neturiu.
- Duokite man švarką!

Ponia Amelija paspartino žingsnius – Friderikas taip pat – ir Karolis taip pat.

- Duokite man švarką!
- Duokite jam švarką!

Tai buvo Henia. Pasivijo mus. Sužadėtinis truputį atsiliko. Dabar ji ėjo su Karoliu, jos balsas ir judesiai buvo tokie pat kaip jo.

- Duokite man švarką!
- Duokite jam švarką!

Friderikas sustojo, komiškai pakėlė į viršų rankas: – Vairai, pasigailėkit! – Amelija vis labiau tolo nė neatsigrėždama į juos ir atrodė lyg būtų vejama. Iš tikrųjų – kodėl gi nė sykio neatsigrėžė, tai buvo klaida, ir todėl dabar ji tarytum bėgo nuo nepilnamečių pramušgalvių (tuo tarpu kai jos sūnus liko tolesniame plane). Tačiau klausimas, nuo ko ji bėgo: nuo jų ar nuo jo, Frideriko? O gal nuo jo su jais? Neatrodė

itikima, kad būtų galėjusi ką nors suuosti apie nepilnamečių tarpusavio reikaliukus, ne, tokios uoslės ji neturėjo, be to, juos laikė antraeiliais – nes Henia jai šį tą reiškė tik su Vaclavu, kaip būsimoji jo žmona, o Henia su Karoliu – tai vaikai, jaunimėlis. Jeigu jau bėgo, tai nuo Frideriko, nuo jai nesuprantamo familiarumo, kurį jo atžvilgiu sau leido Karolis, familiarumo, kuris netikėtai radosi čia, šalia jos, ir buvo taikomas jai... nes tas vyriškis, berniokui prie jo priekibus, griovė ir naikino su juo rimtumą, kurio buvo įgavęs bendraudamas su ja... Negana to, familiarumą dar pakurstė jos sūnaus sužadėtinės balsas! Ir Amelijos pabėgimas buvo prisipažinimas, jog ji tai pastebėjo ir įsidėmėjo!

Kai ji nutolo, tuodu liovėsi mygę Frideriką dėl švarko. Todėl, kad ji nutolo? Ar todėl, kad išseko jų šmaikštumas? Nematau reikalo pridurti, jog Friderikas, nors ir suglumintas jaunimo antpuolio ir atrodantis visai taip, kaip žmogus, vos pasprukęs nuo naktį užpuolusios priemiesčio gaujos, ėmėsi visų atsargumo priemonių, kad kartais neprisišauktų kokio nors „vilko iš miško“, to vilko, kurio nepažinojo, bet visada bijodavo. Tuojau pat prisidėjęs prie Hipolito su Marija, jis ėmė „užglaistinėti“ tai, kas buvo nederama, ir net kreipėsi į Vaclavą, bandydamas pradėti su juo paprasčiausią šneką, kad atslūgtų įtampa. Po to visą vakarą buvo ramut ramutėlis, nė nežiūrėjo į juos, į Henią su Karoliu, į Karolį su Henia, ir troško tik atlyžio ir nusiramavimo. Tikriausiai bijojo tos bundančios gelmės, kurią jame pažadino Amelija. Ypač bijojo jos derinio su paviršutinišku jaunystės lengvumu, lengvabūdiškumu, jautė tuodu matmenis negalint koegzistuoti, todėl baiminosi, kad nesprogtų ir neprasiveržtų... kas? Kas? Taip, taip, jis bijojo to sprogstamojo mišinio, šito A (t.y. Amelija), padauginto iš (H + K). Vadinasi, reikia tūnoti ausis suglaudus,

pabrukus uodegą – cit! Jis nuėjo taip toli, kad per vakarienę (kurios metu prie stalo sėdėjo tiktai šeima, kadangi pabėgėliams nuo Lvovo buvo paduota valgyti viršuje) pasakė tostą už sužadėtinius ir iš visos širdies palinkėjo jiems kuo geriausios kloties. Didesnį galantiškumą sunku įsivaizduoti. Deja, šiuo atveju įsijungė ir tas mechanizmas, kurio dėka Friderikas buvo įpratęs tuo giliau klimpti, kuo daugiau reikdavo trauktis – o šįsyk tai pasireiškė ypač audringai, tiesiog dramatiškai. Jau vien dėl to, kad jis atsistojo ir jo persona staiga išsiskyrė iš mūsų, sėdinčiųjų, kilo nepageidaujama sumaištis, ir ponija Marija nesusilaikė nervingai nešūktelėjusi „Ak!“ – nes nebuvo žinoma, ką jis pasakys, ką gali pasakyti. Tačiau pirmieji sakiniai nuskambėjo raminausiai, buvo visai tradiciniai, atmiešti humoru – mosikuodamas servetėle jis dėkojo už jam, senam viengungiui, suteiktą malonę dalyvauti tokiose jaudinančiose sužadėtuovėse ir keliom bendrom frazėm simpatiškaip apibūdino sužadėtinius... ir tik jam kalbant toliau už sakomų žodžių ėmė rasti tai, ko jis nesakė, – ak, amžinai ta pati istorija!.. Galiausiai ir pats oratorius nustebo, kai paaiškėjo, kad tekstas skirtas tik atitraukti mūsų dėmesį nuo tikrosios, bežodės kalbos, slypinčios tylėjime ir išreikšiančios tai, kas žodžiuose netelpa. Pro galantiškas frazes bylojo pati jo esybė, ir niekas nebūtų galėjęs užtušuoti to veido, tų akių, kalbėte kalbančių apie kažkokį nepermaldaujamą faktą – o jis, jausdamas, kad darosi baisus, tad ir pats sau pavojingas, iš kailio nėrėsi stengdamasis atrodyti malonus ir griebėsi archidorovingos, archikatalikiškos taikdario gražbylostės apie „šeimą kaip visuomenės ląstelę“ ir apie „šlovingas tradicijas“.

Nepaisant to, ir Amelijai, ir visiems kitiems krito į akis, kad jo veidas visiškai be iliuzijų, lyg kažkokia neišvengia-

mybė. Toji „kalba“ buvo ištis neregėtai paveiki. Labiausiai triuškinanti kalba iš visų, kokias man buvo tekę girdėti. Tiesiog jautei, kad potekstės jėga, slypinti tarp skliaustelių ar paraštėse, nešė neša oratorių lyg žirgas!

Užbaigė linkėdamas laimės. Pasakė maždaug taip: „Jie ištis verti laimės, tad bus laimingi“. Tai reiškė:

– Kalbu, kad tik kalbėčiau.

Ponia Amelija skubinau pasakė:

– Mes jums labai labai dėkingi!

Susidaužus taurelėmis, siaubas išsisklaidė. Amelija, be galo maloni, prisiminė namų šeimininkės pareigas: gal kas norėtų dar mėsos, gal degtinės... Visi išsyk sušneko tiesiog tam, kad išgirstų savo balsą, ir šurmulyje pasidarė smagiau. Padavė varškės pyragą. Baigiantis vakarienei ponia Amelija atsistojo ir išėjo į bufetinę, o mes, jau išilę nuo degtinės, šmaikštavome pasakodami nuotakai, ką ir kaip tokiom progom valgydavo prieš karą ir kokių gardumynų jai neteko ragauti. Karolis, geraširdiškai ir nuoširdžiai juokdamasis, prisitraukė stiklelį. Pastebėjau, kad Amelija, grįžusi iš bufetinės, ant savo kėdės atsisėdė kažkaip keistai – pastovėjo šalia ir po akimirkos, lyg įsakyta, klestelėjo – bet, nė nespėjus man susivokti, nuo kėdės nuvirto ant žemės. Visi pašoko. Ant grindų išvydome raudoną dėmę. Iš virtuvės pasigirdo moters riksmas, lauke trenkė šūvis, ir kažkas, tikriausiai Hipolitas, užmetė ant lempos švarką. Tamsu, ir vėl šūvis. Skubiai uždarinėjamos durys, Amelija pernešama ant kanapos, nerimastingas šurmulyje patamsyje... tuo tarpu švarkas ant lempos pradėjo smilkti, trypdami užgesinome, paskui kažkaip staiga viskas nurimo, nutilo, ėmėme klausytis, o man į rankas Vaclavas įbruko dvivamzdį ir stumtelėjo arčiau lango gretimame kambaryje: atseit būkite budrus! Išvydau tykią

mėnesėtą sodo naktį, o pusiau nudžiūvęs lapas ant šakelės, kone siekiančios langą, vis krusčiojo savo sidabrinį pilvelį. Spausdamas ginklą žiūrėjau, ar neišnirs kas nors iš ten, iš tos vietos, kur susipynė drėgni medžių kamienai. Bet tik žvirblis purpčiojo tankmėje. Paskui trinkelėjo durys, kažkas kažką pasakė, ir aš supratau, jog panika bus praėjusi.

Šalia manęs atsirado ponija Marija: – Ar jūs nutuokiate apie mediciną? Einam. Jinai miršta. Durtinė žaizda... Ar jūs nutuokiate apie mediciną?

Amelija gulėjo ant kanapos, galvą padėjusi ant pagalvės, o kambarys pilnutėlis – toji pabėgėlių šeima, tarnai... Mane stebino tų žmonių neveiklumas, nuo jų dvelkė impotencija... ta pačia, kuri dažnai apimdavo Frideriką... Visi atsitraukė nuo jos ir paliko, kad viena sau numirtų. Jau tik stebėjo. Stingsantis jos profilis dunksojo lyg uolų ketera, o Vaclavas, Friderikas, Hipolitas čia pat – stovėdami laukė... Ar ilgai merdės? Ant grindų dubenyje vata ir kraujas. Tačiau Amelijos kūnas buvo ne vienintelis, gulintis šiame kambaryje: tenai, kertėje ant grindų, gulėjo dar vienas... ir aš nežinojau, kas ten, iš kur atsirado, beje, negalėjau sužinoti, ir kas ten guli, bet mane apėmė neaiški nuojauta, jog šis įvykis erotinio pobūdžio... jog čia bus įsipynusi erotika... Karolis? Kur buvo Karolis? Ranka atsirėmęs į kėdę, jis stovėjo kaip visi, o Henia klūpojo, rankas susidėjusi ant fotelio. Ir visi taip stebeilijo į Ameliją, jog negalėjau iš arčiau pasižiūrėti į tą kitą kūną, tokį netikėtą ir čia tiesiog nereikalingą. Niekas nejudėjo. Bet įtemptai žiūrėjo į ją, tartum klausdami, kaip ji numirs – kadangi derėjo tikėtis ją mirsiant tauresne mirtimi negu paprastai, ir to iš jos laukė jos sūnus ir Hipolitas su žmona, ir Henia, ir net Friderikas, kuris nenuleido nuo jos akių. Paradoksalu, bet jie reikalavo, kad veiktų žmogus, negalįs pajudėti, stingdomas

bejėgiškumo, ir vis dėlto ji buvo vienintelė, turinti čia veikti. Ji tai žinojo. Staiga Hipolito žmona išbėgo ir grįžo nešina krucifiksu, ir tai buvo lyg merdinčiajai adresuotas raginimas veikti, tad mums nuo širdies nusirito laukimo akmuo – dabar jau žinojome, kad tuoj prasidės. Ponia Marija su kryžiumi rankose atsistojo prie kanapos.

Tada atsitiko toks skandalingas, nors ir efemeriškas dalykas, jog visi buvo tiesiog priblokšti... Mirštančioji, vos dirstelėjusi į kryžių, nukreipė akis į šone stovintį Frideriką ir žvilgsniu susijungė su juo – tai buvo neįtikima, niekam nė į galvą nebūtų atėję, kad galima šitaip ignoruoti kryžių, kuris ponios Marijos rankose pasidarė nereikalingas – kaip tik dėl to ignoravimo į Frideriką įsmeigtas Amelijos žvilgsnis įgavo tiek reikšmės. Ji nebenuleido nuo jo akių. Vargšas Friderikas, sugautas gėstančio, todėl tokio pavojingo žvilgsnio, pats apmirė ir išblyškęs stovėjo lyg po komandos „Ramiai!“ – juodu žiūrėjo vienas į kitą. Ponia Marija tebelaikė kryžių, bet akimirkos bėgo, o jis buvo vis dar nepanaudotas – liūdnas, bedarbis nukryžiuotasis. Nejaugi tai šventajai mirties valandą Friderikas rodėsi svarbesnis už Kristų? Gal iš tikrųjų buvo jį įsimylėjusi? Ne, tai buvo ne meilė, o kažkas dar intymiau, ši moteris jį laikė teisėju – ji negalėjo susitaikyti su tuo, kad mirs jo neįtikinusi, neįrodžiusi, jog turi nė kiek ne menkesnį polinkį į kraštutinumus, jog yra tokia pat nuosekli, principinga ir kaip reiškinytis tokia pat reikšminga. Ji vertino jo nuomonę. Tačiau pripažinti ir patvirtinti savo egzistenciją prašė ne Kristų, o jį, mirtingąjį, nors ir apdovanotą nepaprasta sąmone, ir tai buvo stulbinamai eretiškas jos poelgis, absoliuto išsižadėjimas gyvybės dėlei, pripažinimas, jog ne Dievas turi būti žmogaus teisėjas, o žmogus. Tuomet aš gal taip aiškiai to nesupratau, bet šiurpas kratė, kai ji žvilgsniu

jungėsi su žmogiškąja būtybe, tuo tarpu ponios Marijos laikomas Dievas liko tiesiog nepastebimas.

Jos merdėjimas, kuris nėmaž nejudėjo į priekį, nuo mūsų susikaupimo ir laukimo kas akimirką darėsi vis labiau įtemptas – tai mes krovėme į jį savo įtampą. Gana gerai pažinodamas Frideriką, aš būgštavau, jog, matydamas žmogaus mirtį, tą išties ypatingą atvejį, jis gali neištverti ir pasielgti kaip nors nederamai... Bet jis stovėjo lyg po komandos „Ramiai!“, lyg bažnyčioje, ir vienintelis dalykas, dėl kurio jam galėjai padaryti priekaištą, buvo tai, kad kartais jo akys nuo Amelijos nejučiom nukrypavo į kambario gilumą, ten, kur gulėjo tasai kitas kūnas, man toks paslaptingas, kurio iš savo vietos aš, tiesą sakant, nė negalėjau gerai apžiūrėti; bet vis dažnesni ir staigūs Frideriko žvilgčiojimai mane pagaliau privertė tenai pasižiūrėti... ir aš nutykinau į tą kertę. Kaip nustebau, arba susijaudinau, išvydęs (bernioką), kurio liesumas buvo (Karolio) liesumo pakartojimas, kuris gulėjo ir buvo gyvas, maža to, buvo įsikūnijęs tobuliausias grožis: blondinas tamsiomis didžiulėmis akimis, o jo tamsų gymį ir liaunumą, laukinę prigimtį rodė ant grindų suriestos rankos ir basos kojos!

Laukinis, plėšrus blondinukas, basas kaimietis, bet trykšte trykštantis savo grožybėmis – žavus murzinas dievukas, čia, ant grindų, žaismingai viliojantis aitriomis pagundomis. Tas kūnas? Tas kūnas? Ką reiškė tas kūnas čia? Kodėl jis čia gulėjo? Taip... tai buvo Karolio pakartojimas, bet keliais tonais žemiau... ir staiga jaunystė šiame kambaryje išaugo ne tik kiekybiškai (nes vienas dalykas – du, o visai kitas dalykas – trys), bet ir kokybės atžvilgiu pasidarė kitoniška, labiau laukinė ir prastesnė. Ir tučtuojau, tartum pajutęs tai, atgijo Karolio kūnas, sustiprėjęs, įgavęs jėgų, o Henia, nors

pamaldžiai klūpanti, visu savo skaistumu metėsi į nuodėmingų ir slaptų sąmokslų su tais dviem sferą. Taigi Amelijos merdėjimas buvo sugadintas, darėsi kažkoks įtartinas – kas siejo ją su tuo jaunu kaimo gražuoliu, kodėl tas (berniokas) prisiplakė prie jos mirties valandą? Supratau, kad ji miršta dviprasmiškomis aplinkybėmis, daug dviprasmiškesnėmis, negu galėjo pasirodyti...

Friderikas užsimiršęs įsikišo ranką į kišenę, bet tučtuojau ištraukė ir vėl nuleido.

Vaclavas klūpojo.

Ponia Marija atkakliai laikė kryžių, nes nieko daugiau negalėjo daryti – jį padėti į šalį buvo neįmanoma.

Amelijos pirštas virptelėjo, pakilo ir ėmė moti... mojo ir mojo... Friderikui, kuris ėjo artyn pamažu ir atsargiai. Ji mojo, kol tasai palinko prie pat jos, o tada netikėtai garsiai pasakė:

– Prašom neišeiti. Pamatysite. Aš noriu, kad jūs pamatytumėt. Viską. Iki galo.

Friderikas nusilenkė ir žengtelėjo atgal.

Tik tada ji įsmeigė akis į kryžių ir, matyt, meldėsi krūpčiodama nuo drebulio, kuris tarpais iškreipdavo jos lūpas – pagaliau viskas pasidarė kaip turėjo būti, – kryžius, josios malda, mūsų susikaupimas – ir tai truko labai ilgai, o laikas buvo vienintelis šių begalinių, negalinčių nuo kryžiaus atsiplėšti maldų nuoširdumo matas. Ir ši nejudanti, jau beveik mirusi, bet vibruojanti substancija augo ir darė ją šventą, o Vaclavas, Hipolitas su žmona, Henia, tarnai – visi prie jos klūpojo. Friderikas irgi atsiklaupė. Bet veltui. Mat, nepaisant to, jog dabar ji buvo augte suaugusi su kryžiumi, tebegaliojo jos reikalavimas, kad jis visa tai matytų. Kam jai to reikėjo? Kad paskutinėmis priešmirtinėmis pastangomis atverstų ji

ī tikējimā? Kad jam parodytū, kaip mirštama katalikiškai? Kad ir ko ji būtū norėjusi, Friderikas, o ne Kristus čia buvo galutinė instancija; jeigu ji meldėsi Kristui, tai dėl Frideriko, ir nepadėjo tai, jog jis atsiklaupė, nes jis, o ne Kristus tapo aukščiausiu teisėju ir Dievu, nes dėl jo čia buvo mirštama. Kokia vis dėlto kebli situacija – ir manęs nestebino, jog jis klūpo užsidengęs veidą delnais. Juo labiau kad laikas bėgo, ir mes žinojome, kad kas minutę jos gyvybė tirpsta – bet ji vis meldėsi, matyt, norėdama it styga ištempti kiek tiktai galima. Ir vėl pakilo jos pirštas ir pradėjo moti, šįsyk sūnui. Vaclavas priėjo, apsikabino Henią. Pirštas buvo nukreiptas tiesiai į juos, ir ji paskubom pasakė:

– Prisiekite man tuojau pat, dabar... Meilę ir ištikimybę. Greitai.

Jie nuleido galvas prie jos rankų, Henia pravirko. Bet pirštas jau vėl pakilo ir ėmė moti, tik dabar jau kita kryptimi – kur kertė, kur kertėje tas gulintis... Kilo sąmyšis. Atnešė jį – ir aš pamačiau, jog jis sužeistas, turbūt į šlaunį, – jį pri-nešė prie merdinčiosios. Jos lūpos sukrutėjo, ir aš pamaniau, jog pagaliau sužinosiu, kas atsitiko, kodėl jis čia su ja, tasai (jaunas) ir taip pat kruvinas, kas gi juos sieja... Bet ji staiga užspringo kartą, kitą ir išbalo. Ponia Marija pakėlė kryžių. Ponia Amelija išmeigė akis į Frideriką ir numirė.

Antra dalis

Friderikas atsistojo ir nuėjo į vidurį kambario: – Pagerbkite ją! – sušuko. – Nusilenkite jai! – Griebė iš vazos rožes ir numetė prie kanapos, paskui padavė ranką Vaclavui. – Siela, verta angelų choro! Mums lieka tik žemai nulenkti galvas! – Šie žodžiai, jau nekalbant apie gestus, būtų teatriškai skambėję kiekvieno mūsų lūpose, bet jis persmelkė mus tais žodžiais valdingai tartum karalius, kuriam patosas leistas, nes jo natūralumo lygmuo visai kitas, daug aukštesnis už įprastą. Karalius-valdovas ir ceremonmeisteris! Vaclavas, sužavėtas to patoso suverenumo, irgi atsistojo ir karštai paspaudė jam ranką. Atrodė, kad Friderikas šitokia savo veikseną bando užtušuoti visus tuos keistus nederamus dalykus, kurie buvo užgožę mirtį, ir grąžinti jai visą josios spindesį. Žengė kelis žingsnius į kairę, paskui į dešinę – akimirka tiesiog blaškėsi tarp mūsų – ir priėjo prie gulinčio (bernioko). – Klaupkis! – įsakė. – Klaupkis! – Viena vertus, tas įsakymas buvo natūrali ankstesnio įsakymo tąsa, bet, kita vertus, tai buvo absurdas, nes sakoma sužeistajam, negalinčiam nė pajudėti, o dar absurdiškiau atrodė, kai Vaclavas, Hipolitas ir Karolis, tiesiog užhipnotizuoti jo autoriteto, puolė klupdyti (bernioką). Taip, čia jau lazda buvo perlenkta! Ir kai Karolio rankos sugriebė jį už pažastų, Friderikas pats nebeištvėręs nutilo ir užgeso.

Aš buvau priblokštas, sugniuždytas... šitiek išpūdžių... betgi jį pažinojau... ir buvau tikras, jog čia vėl koks nors žaidimas su mumis ir su pačiu savimi... lavono sukurtoje

įtemptoje atmosferoje vyko kažkokia jo akcija, kuria jis siekė įsivaizduoto tikslo. Viskas buvo suplanuota, nors plano gal nė jis pats nesuvokė, gal reikėtų sakyti, jog jam buvo žinoma tik sumanymo preliudija – bet nepatikėčiau, kad rūpėjo tik pagarba Amelijai, – ne, daug svarbiau buvo įvesti į mūsų tarpą tą gulintįjį, kupiną tokios drastiškos ir kompromituojančios prasmės, „užkariauti“ jį, išryškinti ir „surišti“ su Henia ir Karoliu. Bet koks gi ryšys tarp jų galėjo užsimegzti? Ko gero, toji augsaspalvė laukinė jaunystė prie mūsų poros tiko jau vien dėl to, kad ji irgi buvo šešiolikametė, bet, išskyrus tai, jokio kito ryšio nemačiau ir manau, jog Friderikas taip pat nematė – bet veikė akiai, vadovaudamasis tokia pat neaiškia, kaip ir mano, nuojauta, kad jis, tas gulintysis, juos stiprina – demonizuoja... Štai kodėl Friderikas gulinčiajam tiesė kelią į juos...

Tik kitą dieną (skirtą vien ruoštis laidotuvėms) smulkiau sužinojau apie tą fatališką įvykį – kuris buvo neapsakomai sunarpliotas, keistas, kraupus. Atkurti faktus buvo nelengva dėl daugybės beviltiškai neaiškių spragų – juoba kad vieninteliai liudytojai, tas pats Juzekas, Juziakas Skuziakas, ir sena tarnaitė Valerija visiškai nesigaudė savo tamsių ir kvaišokų galvų chaose. Viskas liudijo, kad ponia Amelija, išėjusi į bufetinę, išgirdo kažką šlamant ant virtuvės laiptų ir ten užklupo tą Juzeką, matyt, įslinkusį į namus ko nors nukniaukti. Išgirdęs šeimininkės žingsnius, jis puolė prie pirmų pasitaikiusių durų ir įlėkė į tarnaitės kambarėlį pas įmigusią Valeriją, kuri pažadinta užsidegė degtuką. Kas įvyko toliau, sužinojome daugiausia iš nerišlaus jos pasakojimo. „Kai uždegiau degtuką ir kai pamačiau, kad kažkas stovi, visa tik pastėrau, nė pakrutėti nebegaliu, o degtukas dega, va, visą pirštą apsvilino. O ponia šeimininkė stovi priešais

aną, prie durų, irgi nė krust. Degtukas man užgeso. Anič nieko nebematau, langas uždengtas, guliu, žiūriu, nieko nematyt, tamsu, kad bent grindys sugirgždėtų, nė girgžt, jų kaip nebuvę, guliu, jau tik prašau Viešpaties Dievo malonės, nič nieko, tyku, pasižiūriu į grindis, kur degtukas dar žibėjo, bet jau nebešviečia, sudegęs, anič nieko, kad nors kas atsidustų, nieko. Ūmai... (jos pasakojimas užstrigo, tartum užkliuvęs už skersai numestų rąstų)... ūmai... kažin kaip... ponია šeimininkė kad blokšis! Ant jo!.. Rasi kažin kaip jam po kojų... rasi parpuolė... Abu pargriuvo!.. Nebežinau, tegul Dievas apsergi, kad bent katras būtų surikęs, nieko, anič nieko, tik galuojasi ant grindų, norėjau padėt, tiktai kur ten, pati mažne leipstu, bet girdžiu, kaip peilis mėson sykį, kitą, sykį, vėl girdžiu peilis mėson, o paskum abu pro duris, ir po viskam! Tada visai nuleipau! Nuleipau!“

– Negalį būti! – staiga paneigė jos pasakojimą Vaclovas. – Taip negalėjo būti! Netikiu, kad motina... būtų šitaip elgusis! Ta boba nusišnekėjo, per savo kvailumą kažką supainiojo, ak, geriau klausytis vištos kudakavimo, – sušuko jis, – vištos kudakavimo!

Ėmė ranka braukyti sau kaktą.

Tačiau Skuziako parodymai sutapo su tuo, ką sakė Valerija: ponია puolė pirma ir „pargriovė“ jį, nes puolė jam po kojų. Su peiliu. Ir parodė ne tik subadytą šoną ir šlaunį, bet ir aiškas kandimo žymes ant nugaros ir rankų. Kandžiojosi, sakė jis, peilį aš atėmiau, bet ji pasismeigė ant peilio, tai aš atšokau ir pabėgau, bet prievaizdas į mane šovė, man pakirto koją, tai atsisėdau... Mane sugavo.

Kad Amelija „pasismeigė“ ant peilio, niekas netikėjo. – Melas, – sakė Friderikas. – O tie kandimai, tai, Dieve mano, galynėjantis dėl gyvybės, per žūtbutines grumtynes

su ginkluotu banditu (juk jis buvo su peiliu, o ne jinai)... na, nervai... Nėra ko stebėtis. Instinktas, žinote, savisaugos instinktas... – Taip jis kalbėjo. Vis dėlto viskas atrodė mažų mažiausiai keista... ir šiurpu... ponija Amelija kandžiojasi... Dėl to peilio irgi ne viskas aišku, kadangi peilis pasirodė esąs Valerijos, ilgas ir aštrus virtuvinis peilis, kuriuo ji raikydavo duoną. Tas peilis gulėjęs ant stalelio prie lovos, kaip tik ten, kur stovėjo Amelija. Išeitų, kad ji, patamsyje užčiuopusi peilį, pati su juo puolė...

Amelijos žudikas buvo basas, tamsiais padais ir žvilgėjo dviejų gana įprastų spalvų deriniu: garbanų auksas krito ant juodų, niūrių it miškapelkė akių. Šias spalvas dar labiau ryškino nuostabiai skaisčiai blizgantys dantys, kurių baltumas priminė...

Tai kas gi tada? Kaipgi? Vadinasi, ponija Amelija, atsidūrusi tamsiame kambarėlyje su tuo (berniuku), nebeištvėrė vis didėjančios laukimo įtampos gniaužtuose ir... ir... užčiuopė peilį. Užčiuopusi pašėlo. Puolė žudyti, o kai abu parvirto, ėmė kaip pasiutusi kandžiotis kur pakliuvo. Ji? Tokia šventuolė? Tokio amžiaus? Ji, savo dorovine nuostata buvusi visiems pavyzdys? Betgi tai nebuvo fantazija, gimusi tamsiose kažkokios virėjos ir samdinio galvose, ši legenda per daug šiurpi, todėl negalėjo būti prasimanyta, sukurta iškraipant tai, kas iš tiesų dėjosi tamsoje ir buvo tiesiog nesuvokiama. Kambarėlio tamsą dar labiau sutirštino jų vaizduotės tamsa – ir Vaclavas, supamas tos dvigubos tamsos, kuri vertė jį nuo kojų, nebežinojo, ką daryti, kadangi detalės žudė jam motiną labiau negu tas peilis, nuodijo ją, darkė – nežinojo, kaip išgelbėti ją sau, kaip išplėšti iš tos beprotybės, pasiženklusios šešiolikamečio kūne dantimis ir peiliu. Tokia jos mirtis jam plėšė į skutus visą jos gyvenimą. Friderikas kaip

įmanydamas kėlė jo dvasią. – Jų parodymais negalima pasikliauti, – kalbėjo jis. – Pirmiausia jie nieko nematė, nes buvo tamsu. Antra, juk tai visai neįmanomi dalykai jūsų motinai, tiesiog neįtikimi – ir galime pasakyti tik viena, bet pasakyti absoliučiai įsitikinę, kad taip, kaip jie pasakoja, negalėjo būti... toje tamsoje, jiems taip pat nežvelgiamoje kaip ir mums, turėjo būti kažkaip kitaip... tai savaime suprantama, neabejotina, nors, žinoma, jeigu tamsoje, tai... (– Tai kas? Kas? – ėmė klausti Vaclovas, pamatęs, kad jis sudvejojo)... tai... na, žinote, tamsa... tamsa yra kažkas, kas išmuša iš... Nepamirškime, jog žmogus gyvena pasaulyje. Tamsoje pasaulis išnyksta. Įsivaizduojate, aplink nieko nebėra, žmogus vienui vienas. Be abejo, jūs visa tai suprantate. Žinoma, mes įpratę, kad kiekvienąsyk, kai užgesiname lempą, darosi tamsu, bet tai nereiškia, jog tam tikrais atvejais tamsa negali visai apakinti, suprantate... tačiau ponija Amelija net tokioje tamsoje būtų išlikusi ponija Amelija, ar ne? Nors šiuo atveju tamsoje būta kažko... (– Ko? – paklausė Vaclovas. – Nagi sakykite!)... Nieko, nieko, idiotizmas, nesąmonė... (– Ką jūs turite omeny?)... Ne, nieko, tik kad... tas berniokas jaunas, iš kaimo, gal ir beraštis... (– Kas iš to, kad beraštis?)... Nieko, nieko, tik noriu pasakyti, jog šiuo atveju tamsoje būta jaunystės... būta baso bernioko... o su jaunu lengviau ką nors padaryti negu su... tai reiškia, jeigu ten būtų buvęs koks solidesnis, tada... (– Kas tada?!)... Noriu pasakyti, kad su jaunu yra lengviau, taip, lengviau – ir tamsoje – lengviau ką nors padaryti su jaunu negu su vyresniu ir...

– Netraukite man už liežuvio! – staiga suriko jis, matyt, ne juokais išsigandęs, nes kaktą jam net prakaitas išmušė. – Aš tik šiaip sau... teoriškai... Bet jūsų motina... Oi ne, absurdas, neįmanomas dalykas, nonsensas! Ar ne taip, Karoli? A, Karoli?

Kodėl jis kreipėsi į Karolį? Jeigu pats nuogastavo – kam dar jį painiojo? Tačiau jis buvo iš tų, kurie prisišaukia iš miško vilką jau vien tuo, kad nenori jo prisišaukti – pritraukia, tiesiog sukuria savo perdėta baime. O prisišaukęs jau negalėjo neerzinti jo, nesiutinti. Jo sąmonė todėl ir buvo tokia pažeidžiama ir nenusakoma, kad jis pats jautė ją ne kaip šviesą, o kaip tamsą – jam ji buvo tokia pat akla stichija kaip instinktas, ja jis nepasitikėjo, jautėsi esąs jai pavaldus ir nežinojo, kur jį veda. Ir psichologas jis buvo prastas, nes per daug inteligentiškas ir per lakios vaizduotės – jam būdingoje plačioje žmogaus traktuotėje galėjo sutilpti viskas – tad ir ponią Ameliją galėjo įsivaizduoti bet kokioje situacijoje. Apie dvyliką valandą Vaclavas išvyko „tvarkyti reikalų su policija“, tai yra riebiu kyšiu atšaldyti jų detektyvinį įkarštį – jeigu valdžia tai sušniukštinėtų, nežinia kuo viskas baigtųsi. Laidotuvės įvyko kitos dienos rytą – sutrumpintos, net gana skubotos. Dar kitą dieną išvažiavome atgal į Povurną, o su mumis Vaclavas, palikdamas namus Dievo valiai. Manęs tai nestebino – supratau, jog dabar jis nenori skirtis su Henia. Pirmame vežime važiavo moterys, Hipolitas ir Vaclavas, o paskui Karolio brikelė, joje aš su Frideriku ir dar kai kas: Juzekas.

Pasiėmėme jį todėl, kad nežinojome, ką su juo daryti. Paleisti? Jis žudikas. Beje, Vaclavas nė už ką nebūtų jo paleidęs, juk toji mirtis dar buvo neatskleista ir apskritai negalima buvo viso to šitaip palikti... o be to, jis vylėsi, jog vis dėlto pavyks išpešti iš jo kitą mirties versiją, padoresnę ir ne tokia skandalingą. Užtat mūsų brikelės dugne, ant šiaudų, priešais pirmą pasostę, gulėjo nepilnametis žudikas, blondinas – tiesiai po kojomis vadeliojančiam Karoliui, todėl šis sėdėjo skersas, įsispyręs į sparną. Friderikas ir aš – užpakalyje.

Brikelė pasišokinėdama riedėjo per sustingusias žemės vilnis, apylinkės plačiai atsiskleisdavo, paskui vėl pasislėpdavo, arkliai risnojo per karštus javų kvapus ir dulkes. O Friderikas, sėdintis užpakalyje, priešais tuodu abu, matė būtent tokį, o ne kitokį derinį, – beje, ir visas mūsų ketvertas šioje brikelėje, riedančioje nuo kalvos ant kalvos, taip pat buvo ne blogesnė kombinacija, daugiareikšmė formulė, keistas derinys... ir kuo ilgiau truko nebyli kelionė, tuo grasesnė darėsi toji mūsų sudaryta figūra. Be galo kukliai laikėsi Karolis, iš vėžių išmuštas jo vaikiškumas, patyręs tokių tragiškų įvykių smūgius, matyt, tirpo, ir jis sėdėjo tylut tylutėlis, geraširdiškas, romus... netgi pasirišęs juodą kaklaraištį. Taigi jie abu čia pat, priešais Frideriką ir priešais mane, per pusmetrį, ant priekinės pasostės. Važiavome. Arkliai risnojo. Friderikas iš būtinumo veidu pasisukęs į juos – ką gi juose stebėjo? Tie du vienodo amžiaus pavidalai buvo tarsi vienas pavidalas – taip glaudžiai juos siejo broliškas amžiaus bendrumas. Tačiau Karolis buvo iškilęs virš gulinčiojo su vadelėmis, botagu, apautom kojom, aukštai paraitotom kelnėm – ir nebuvo tarp jų nei simpatijos, nei abipusio supratimo. Veikiau berniokiškas atžarumas, nedraugiškas ir net priešiškas šiurkštumas, kuris jiems toks būdingas bendraujant tarpusavyje. Ir buvo matyti, jog Karolis priklauso mums, Friderikui ir man, yra su mumis, savo klasės žmonėmis, jog jis nusistatęs prieš tą draugelį iš liaudies, kurį turėjo saugoti. Tačiau juodu buvo priešais mus visą daug valandų trukusią kelionę smėlėtu keliu (kuris tarpais praplatėjęs virsdavo vieškelio, bet netrukus vėl įsisprausdavo tarp klinties sienų), buvo dviese priešais mus, ir tai kažkaip veikė, kažką formavo, teikė jiems kažkokio tvirtumo... O ten toliau ant kalvos pasirodydavo vežimas, kuriuo važiavo ji – sužadėtinė. Tas vežimas pasirodydavo ir dingdavo, tačiau

nesileido pamiršamas, kartais jo ilgai nematydavome, bet ir vėl jis išnirdavo – o įstriži laukų kvadratai ir pievų juostos, suvertos ant mūsų kelionės, susivydavo ir vėl išsivydavo – ir toje perspektyvose skendinčioje, nykioje, risnojančioje, vangioje geometrijoje kabojo Frideriko veidas, kurio profilis buvo čia pat, šalia manojo. Ką jis galvojo? Ką galvojo? Mes važiavome įkandin ano vežimo, jį persekiojome. Karolis, jausdamas sau po kojų tą kitą – tamsiaakį, žydrai auksinį, basą ir nesipraususį, tarsi chemiškai persimainė, jis iš tiesų skubėjo paskui aną vežimą lyg žvaigždė paskui žvaigždę, bet jau su draugu – ir draugiškai – drauge su juo sugriebtas iš apačios, kone sukaustytas grandinėmis, jame esąs berniukas buvo taip sujungtas su anuo berniuku, kad jeigu jie staiga būtų pradėję drauge valgyti vyšnias ar obuolius, aš visai nebūčiau nustebęs. Važiavome. Arkliai risnojo. Štai ką tikriausiai vaizdavosi Friderikas – arba gal vaizdavosi, kad aš taip vaizduojusi – ir jo profilis čia pat šalia manojo, bet aš nežinojau, kuriame iš mudviejų tai prasidėjo. Vis dėlto kai daug, daug valandų yrėsi per tas apylinkes pasiekėme Povurną, tuodu draugužiai „Henios atžvilgiu“ jau buvo drauge, juodu sujungę galimas požiūris į ją, o galutinai suartino ilgas važiavimas paskui ją ir priešais mus.

Kalinį uždarėme tuščioje kamaroje grotuotu langu. Jo žaizdos buvo negilios – galėjo pabėgti. Vos ne alpdami iš nuovargio griuvome į lovas, naktį ir paryčiu miegojau neramiai, o rytojaus dieną mane apniko nesuvokiami įspūdžiai, įkyrūs kaip musė, kuri sukinėjasi palei nosį. Negalėjau tos zvimbiančios musės pagauti, ji vis pasprukdavo – kas per musė? Ši būsena mane apniko dar prieš pietus, kai Hipolitą užkalbinau dėl kažkokios smulkmenos, susijusios su tokiais dar šviežiais išgyvenimais, o atsakė jis vos girdimai

pasikeitusiu tonu – ne, nepasakyčiau, kad būtų pavaišinęs mane storžieviškumu, bet puikybės, paniekos, o gal net išdidumo lyg ir pajutau, tarsi jam visa tai jau būtų įgrisę ar būtų turėjęs svarbesnių rūpesčių. Svarbesnių rūpesčių nei ši žmogžudystė? O paskui ir Vaclavo balse pagavau šiokią tokį – kaip čia pasakius – apdiržimą, ko gero, taip pat išdidumu paženklintą. Išdidūs? Kodėl jie išdidūs? Tonas buvo pasikeitęs labai subtiliai, bet vis dėlto aiškiai. Bet kaipgi Vaclavas galėjo riesti nosį praėjus vos dviem dienom po motinos mirties? – ir įdirginti mano nervai tuojau padiktavo įtarimą, jog kažkur mūsų padangėje bus atsiradęs naujas įtampos centras ir bus padvelkę nauji vėjai – bet kokie? Kažkas keitėsi. Kažkas tartum pasisuko kita kryptimi. Tik vakarop tie būgštavimai įgavo aiškesnę formą, būtent tada, kai pamačiau Hipolitą, einantį per valgomąjį ir balsu, o tuoj pat pašnibždom sakantį: – Skandalas, ponai, skandalas! – Staiga jis prislėgtas klestelėjo ant kėdės... bet tuojau atsikėlė, liepė pakinkyti arklius ir išvažiavo. Dabar jau žinojau, jog nutiko kažkas nauja, bet klausinėti nesinorėjo, todėl tik vakare, pamatęs, kaip Friderikas su Vaclavu šnekėdamiesi ratu vaikšto po kiemą, nuėjau pas juos, tikėdamasis sužinoti, kur šuo pakastas. Nieko panašaus. Jie vėl kalbėjosi apie užvakarykštę mirtį – ir tuo pačiu tonu kaip pirma – tai buvo nuoširdus pašnekesys patyliukais. Friderikas, panarinęs galvą, įdelbęs žvilgsnį į savo batus, vėl narpliojo tą žmogžudystę, samprotavo, svarstė, analizavo, ieškojo... kol Vaclavas nusikamavęs ėmė gintis, prašė, kad leistų jam atsikvėpti, netgi davė suprasti, jog tai netaktiška. – Ką? – riktėlėjo Friderikas. – Kaip turėčiau tai suprasti? – Vaclavas ėmė prašyti pasigailėjimo. Tai esą dar visai šviežia, jis dar neapsipratęs, negališ suvokti, suprantas, kaipgi nesupras,

bet tai per daug netikėta ir kraupu! O Friderikas tada puolė draskyti jo sielą lyg erelis.

Palyginimas gal per daug pompastiškas. Tačiau buvo aiškiai matyti, kad jis puola – ir puola iš aukštai. Tai, ką jis kalbėjo, nedvelkė nei paguoda, nei gailėsčiu, priešingai, tai buvo reikalavimas, kad sūnus savo motinos mirties taurę išgertų iki paskutinio lašo. Taip, kaip katalikai minutę po minutės išgyvena Kristaus golgotą. Tiesa, jis pabrėžė nesąs katalikas. Net neturįs vadinamųjų moralės principų. Nesąs dorovingas. Tai kodėl, paklauskite jūs (kalbėjo jis), vardan ko aš reikalauju, kad jūs viską o viską išgyventumėte? Atsakysiu, jog tik vardan virsmo. Kas yra žmogus? Na, kas gi gali tai žinoti? Žmogus yra mįslė (ir ši banalybė radosi jo lūpose kaip kažkas gėdinga ir sarkastiška, kaip skausmas – angeliškas ir šėtoniškas akivaizdus, daug gilesnis nei veidrodis). Tačiau mes privalome (tasai „privalome“ skambėjo familiariai ir dramatiškai), privalome išgyventi kaskart vis giliau. Supraskite, tai neišvengiama. Tai mūsų virsmo būtinybė. Mes pasmerkti virsmui. Šį dėsni patvirtina žmonijos istorija ir atskiro žmogaus likimas. Pasižiūrėkite į vaiką. Vaikas – tai tik pradžia, apie vaiką dar negalima pasakyti „yra“, vaikas tik vaikas arba įžanga, iniciacija... O jaunuolis (jis tiesiog išspjovė tą žodį)... ką gi jis žino? Ką gali jausti... jis... tas embrionas? O mes?

– Mes? – šūktelėjo jis. – Mes?!

Ir lyg tarp kitko pridūrė:

– Aš ir jūsų motina išsyk giliai perpratom vienas kitą. Ne todėl, kad ji katalikė. Todėl, kad ji buvo paklusni vidiniam rimtumo imperatyvui... suprantate... anaip tol ne lengvabūdė...

Pažiūrėjo jam į akis – ko iki tol gal niekada nebuvo daręs ir kas labai suglumino Vaclavą – kuris vis dėlto neišdrįso nusukti akių.

– Ji skverbėsi... ligi esmės.

– Ką man daryti? – suriko Vaclavas, pakeldamas rankas. – Ką man daryti?

Kalbėdamas su kuo nors kitu, nebūtų leidęs sau nei šitaip riktelti, nei pakelti rankų. Friderikas paėmė jį už parankės ir eidamas kitos rankos pirštu ėmė baksnoti priešais save. – Laikytis užduoties lygio! – pabrėžė jis. – Darykite, ką tik norite. Bet tai tebūnie ne mažiau skrupulinga... rimta.

Rimtumas kaip aukščiausias ir nepermaldaujamas brandos rezultatas – jokių lengvatų – nieko, kas būtų galėję bent akimirka sumažinti žvilgsnio, atkakliai ieškančio esmės, įtampą... Vaclavas nemokėjo nuo to griežtumo gintis – kadangi tai išties buvo griežtumas. Jeigu ne jis, būtų galėjęs suabejoti tokio elgesio rimtumu, tos gestikuliacijos, panėšinčios veikiau į svaidimąsi, nuoširdumu... bet šis teatras buvo daromas vardan įsakmaus poreikio imtis ir įvykdyti aukščiausią, puikiai įsisąmonintą pareigą – todėl Vaclavui atrodė neatmetamas. Vaclavo katalikybė negalėjo susitaikyti su ateizmo laukinumu – tikinčiajam ateizmas yra laukinis – ir Frideriko pasaulis jam buvo chaosas, nepripažįstantis valdžios, tad ir įstatymo, begalinės žmogaus savivalės viešpatija... vis dėlto katalikas negalėjo nepaisyti moralinio imperatyvo, nors ir skelbiamo tokių laukinių lūpų. Be to, Vaclavas būgštavo, kad motinos mirtis jam išvis praeis be pėdsakų – kad jis nebeatitiks savo dramos, taip pat savo meilės ir gero vardo lygmens – ir dar labiau negu Frideriko bedievytės jis bijojo savo paties menkystės, to, dėl ko pavirstų eiliniu advokatu, niekad nesiskiriančiu „su dantų šepetėliu“. Todėl ir šliejosi prie Frideriko aiškaus pranašumo, jame ieškodamas atramos, ak, nesvarbu kaip, nesvarbu su kuo, kad tik įsismelktų į tą mirtį. Išgyventi ją! Išsunkti iš jos viską! Tuo tikslu jam

reikėjo laukinio, bet į pačią esmę įsiskverbiančio žvilgsnio ir to savotiško, baisaus įsijautimų nuožmumo.

– Bet ką man daryti su tuo Skuziaku? – suriko jis. – Aš klausiu, kas turi jį teisti? Kas turi jį teisti? Ar turime teisę jį kaltinti? Na, gerai, policijai jo neatidavėme, tai neįmanoma – betgi negalime amžinai laikyti jo toje kamaroje!

Tą patį klausimą rytojaus dieną jis uždavė Hipolitui, bet tasai tik numojo ranka: – Būta ko sielotis! Nėra dėl ko sukti galvos! Laikyti kamaroje, atiduoti policijai arba gerai išperti ir paleisti, tegu sau nešdinasi! Man vis tiek! – O kai Vaclavas ėmė aiškinti, jog vis dėlto tai esąs jo motinos žudikas, jis įširdo: – Koks ten žudikas! Š...ius, ne žudikas! Darykit, ką norit, tik palikit mane ramybėje, aš turiu kitų bėdų. – Tiesiog nenorėjo apie tai girdėti, atrodė, jog toji žmogžudystė jam svarbi tik vienu aspektu – dėl Amelijos lavono, tačiau nemaž nerūpi kitu – dėl žudiko. Matyt, jis tikrai turėjo kitų rūpesčių. Friderikui, kuris stovėjo prie krosnies, staiga kažkas užėjo, ir jis sujudo, lyg ketindamas prabilti, bet tik sušnibždėjo: – Ohooo!.. – Ne garsiai pasakė, o sušnibždėjo. Gal todėl, kad mes nebuvome pasiruošę išgirsti šnabždesio, jis nuaidėjo garsiau, negu Friderikas būtų prabilęs visu balsu – šnabždantis liko su savo šnabždesiu, tuo tarpu mes laukėme, kad jis ką nors pasakys. Nieko nepasakė. Tada Vaclavas, kuris buvo jau išmokęs atpažinti menkiausias Frideriko permainas, paklausė: – Kas yra? Ko jums reikia? – Paklaustasis apsidairė kambaryje.

– Na, taip, *su tokiu*, tiesą sakant, vis tiek... galima daryti, ką nori... kas ką nori...

– Su koku? – suriko Hipolitas, nežinia ko supykęs. – Su koku tokiu?

Friderikas, truputį sumišęs, ėmė aiškinti:

– Su tokiu, na, žinoma, su koku! Su juo – vis tiek. Kas ką nori. Kas ko užsigeis.

– Pala, pala. Tą patį jūs sakėte apie mano motiną, – staugia įsiterpė Vaclavas. – Kad mano motina atseit galėjusi jį... peiliu... nes... – ir užsikirto. Į tai Friderikas, rodos, jau susigėdęs: – Ne, ne, aš tik taip... Nekalbėkime apie tai!

Koks aktorius! Jo vaidybos siūlės buvo aiškiai matyti, beje, jis jų nė neslėpė. Tačiau matėme ir kiek jam tai kainuoja, kaip jis iš *tikrųjų* blykšta ir virpa šios vaidybos pinklėse. Bent jau man buvo aišku, jog jis stengiasi šiai žmogžudystei ir šiam žudikui suteikti kuo drastiškesnį pobūdį – o gal ir nesistengė, gal tai buvo už jį patį stipresnė būtinybė, kuriai jis, išbalęs ir išsigandęs, pakluso. Tikriausiai tai buvo žaidimas – bet šis žaidimas kūrė jį patį ir kūrė situaciją. Dėl to visi pasijuto truputį nekaip. Hipolitas apsisuko ir išėjo, o Vaclavas nutilo. Tačiau, nepaisant to, smūgiai, suduoti žaidėjo, nepaliovė jų žeidę, ir Juzia kamaroje kėlė vis daugiau keblumų, apskritai visa atmosfera buvo lyg apnuodyta ypatingo, bet nesuprantamo ketinimo (aš žinojau, su kuo jis siejamas, kam taikomas...). Kas vakarą reikėjo Juziai plauti žaizdas, ir tai darydavo Friderikas, kuris gydymą šiek tiek išmanė, – Karolio padedamas. O Heniusia laikydavo lempą. Tai vėlgi buvo reikšminga ir kartu kompromituojanti procedūra, nes trise lenkdavosi prie jo ir kiekvienas rankose ką nors laikydavo, kas pateisindavo tą pasilenkimą, kaip antai Friderikas vatą, Karolis dubenį ir spirito buteliuką, o Henia lempą; tačiau tas lenkimasis trise ties sužeista jo šlaunim tartum atitrūkdavo nuo daiktų, kuriuos jie laikė, ir virsdavo jau vien tik lenkimusi prie jo. O lempa šviesdavo. Paskui su juo užsidarydavo Vaclavas ir kamantinėdavo – taikiai arba grasindamas – bet visiškai tamsus, neišprusęs kaimo berniokas atsakinėjo lyg

automatas, kartojo vis tą patį, kad jį puolė, kandžiojosi, tad ką turėjęs daryti? O paskui, apsipratęs su klausimais, tiesiog įsigyveno į savo atsakymus.

Ponia šeimininkė mane kandžiojo. Vagi žymės.

Kai Vaclavas pareidavo iš tų tardymų tarytum ligos išvargintas, Henia atsisėdavo šalimais ir būdavo su juo tokia... tyli ir ištikima. Karolis tuo metu dengdavo stalą arba vartydavo senus iliustruotus žurnalus... ir aš, žiūrėdamas į ją, mėginamas įsivaizduoti ją „su Karoliu“, turėdavau pasitrinti akis, nes nebeišvysdavau nieko, kas jaudintų, nebejusdavau jaudulio – ir vydavau šalin savo beprotystę. Nieko tarp jų nėra, nieko, nieko! Ji tik su Vaclavu! Užtat kokia nepasotinama! Kas per apetitas! Koks baisus geismas! Kaip godžiai jinai jo griebėsi nelyginant vyriškis merginos! Atsiprašau, neturiu galvoje nieko blogo, tik noriu pasakyti, jog ji pašėliškai gosliai brovėsi į jo sielą – kad trūkso jo sąžinės, kad jo garbė, atsakomybė, orumas ir visos su tuo susijusios kančios buvo jos geismo objektas, kad ji smaguriavo menkiausia jo brandos apraiška, kartais net atrodydavo, kad jo plikė ją gundo labiau nei ūsiukai! Bet, žinoma, visa tai buvo maskuojama pasyvumu – sėdėdama šalimais prisiglaudusi tik siurbė jo brandą. Ir leidosi glamonėjama vyro rankos, nervingos ir išpuoselėtos, jau suaugusios, ji – taip pat ieškanti rimtumo toje dramatiškoje mirtyje, pranokusioje ankstyvą kūnišką jos neigudimą, kuris todėl ir laikėsi įsikibęs svetimo suaugumo! Prakeiktoji! Kadangi, užuot buvusi nuostabi su Karoliu (tą tikrai būtų sugebėjusi), ji darkėsi su advokatu ir glaustėsi prie išpopinto jo bjaurumo! Advokatas, galite būti ramūs, jai buvo dėkingas ir nuolankiai ją glostydavo. O lempa šviesdavo. Taip praėjo kelios dienos. Vieną popietę Hipolitas mums pranešė laukias atvykstant dar vieno žmogaus, pono

Semiano, kuris atvažiuos į svečius... Ir, apžiūrinėdamas savo nagą, sušnibždėjo: – Atvažiuos į svečius.

Ir užsimerkė.

Tai sužinoję nieko be reikalo neklausinėjome. Slogia savo balso rezignacija jis nė nebandė slėpti, jog už to „atvažiavimo į svečius“ slypi tinklas, į kurį mes visi buvome pakliuvę, surišti vienas su kitu, bet vis dėlto svetimi – konspiracija. Kiekvienas galėjo pasakyti tik tiek, kiek jam buvo leista – visa kita buvo liguista, slogi tylą arba spėlionės. Šiaip ar taip, susidūrėme su akivaizdžia grėsme, kuri jau kelios dienos iš tolo skaldė po tragiškų įvykių Rudoje atgautą mūsų jausmų vienovę, o našta, toji našta, kuri mus gniuždė, iš netolimos praeities persimetinėjo į artimiausią ateitį, į pavojingą ateitį. Vakare, užėjus vienam iš tų smulkių, gūsingų ir žvarbių lietu, kurie virsta visą naktį trunkančia dargana, privažiavo puskarietė, ir pro paliktas praviras priemenės duris aš pamačiau, kaip šmėkštelėjo aukštas vyriškis, apsivilkęs paltu, su skrybėle rankoje, ir paskui Hipolitą, kuris laikė lempą, nuėjo prie laiptų į viršų, kur jam buvo paruoštas kambarys. Kilęs skersvėjis vos neišplėšė Hipolitui iš rankų lempos, durys užsitrenkė. Pažinau jį. Taip, tą žmogų iš matymo jau pažinojau, nors jis manęs nepažinojo – ir susyk šiuose namuose pasijutau tartum spąstuose. Atsitiktinai buvau girdėjęs, jog tasai tipas dabar svarbus pagrindžio judėjimo šulas, vadas, nesyk pagarsėjęs nežmoniška drąsa ir ieškomas vokiečių... taip, tai buvo jis, o jeigu jis, tai jo atėjimas į šiuos namus reiškė įvyksiant kažką netikėtą, šiaip ar taip, dabar visi priklausėme nuo jo malonės ar nemalonės, jo drąsa nebuvo vien jo asmeninis reikalas, pats nevengdamas pavojaus, jis galėjo užtraukti pavojų ir mums, įverti, įpainioti ir mus – juk jeigu jis ko nors pareikalautų, negalėtume atsakyti. Kadangi mus vienijo tauta, buvome

draugai ir broliai – tik toji brolybė šalta kaip ledas, visi čia buvome įrankiai vieni kitų rankose ir kiekvienu buvo leista naudotis beatodairiškai, kad tik bendro tikslo labui.

Taigi tas žmogus, toks artimas ir toks grėsmingai tolimas, man pasirodė tarsi pavojaus šmėkla, ir tada viskas manyje pasišiausė, užsisklendė. Žinojau, kokią riziką jis kelia, bet vis dėlto negalėjau atsikratyti nemalonių nuosėdų, kurias paliko visa ši aplinka – akcija, pagrindis, vadas, konspiracija – kaip iš prasto romano, kaip pavėluotas tuščios jaunatviškos svajonės įsikūnijimas – ir aš iš tiesų būčiau sutikęs, kad visus planus mums supainiotų bet kas, tik ne tai, nes tauta ir visi su ja susiję romantizmai tuo metu man buvo nepakenčiama, lyg tyčiomis, iš pykčio sugalvota mikstūra! Tačiau nevalia buvo užgaidauti ir atstumti to, kuo mus vaišino likimas. Su „vadu“ susipažinau, kai jis atėjo vakarieniam. Atrodė kaip karininkas, beje, toks ir buvo – kavalerijos karininkas, kilęs iš pasienio, tikriausiai iš Ukrainos, persirites per keturiasdešimt, tamsiu, matyt, neseniai skustu ir sausu veidu, elegantiškas, netgi galantiškas. Su visais pasisveikino – buvo matyti, jog čia atvažiavęs ne pirmąsyk – moterims pabučiavo rankas. – Taip, taip, jau žinau, kokia nelaimė! O ponai iš Varšuvos?.. – Kartkartėmis jis primerkdavo akis ir atrodydavo lyg jau seniai seniai važiuojas traukiniu... Pasodino jį atokesnėje vietoje ir pristatė, rodos, kaip techniką, o gal karvių kontrolės ar pasėlių planavimo specialistą – būtinas atsargumas dėl tarnų. Kai dėl mūsų, sėdinčių prie stalo, tai išsyk pajutome, jog visi mažiau arba daugiau informuoti – nors pokalbis mezgėsi vangiai ir banaliai. Tačiau stalo gale dėjosi keisti dalykai, ypač Karoliui, taip, (jaunajam) mūsų Karoliui, kuriam atvykėlis bemat sužadino nerimastingai nuolankų paklusnumą ir uolų pareigingumą – todėl, pagautas ištikimybės, budru-

mo, jis staiga atsidūrė netoli mirties, jis, partizanas, karys, pogrindininkas, kurio rankose ir pečiuose tiesiog nebetilpo mirtina tyli jėga, kuris dabar buvo pasirengęs viskam kaip šuo – tik šuktelėk ir atbėgs paslaugiai nuovokus, sumanus. Beje, ne vien jis. Ir nežinau, ar išties dėl jo taip atsitiko, bet visas tas neseniai mane erzinęs bjaurumas ūmai atgijo, ir mes visi kartu priartėjome prie tiesos bei jėgos ir prie stalo pasijutome tartum komandos laukiantis būrys, jau susitaikęs su veiklos ir kovos galimybe. Konspiracija, akcija, priešas... tai tapo tvirtesne tiesa nei kasdienis gyvenimas ir įsiveržė lyg gaivus vėjas, mus liovėsi skaudinęs Henios ir Karolio skirtingumas, visi pasijutome esą draugai. O vis dėlto tas susibroliavimas nebuvo švarus! Ne... jis buvo ir skausmingas, ir netgi niekingas! Juk, dievaži, argi mes, vyresnieji, šioje kovoje neatrodėme truputį komiški ir šiek tiek šlykštūs – tokia būna meilė senyvame amžiuje – argi tai derėjo mums, Hipo išpampimui, Frideriko liesumui, ponios Marijos išsekimui? Būrys, kurį mes sudarėme, buvo atsarginių būrys, o mūsų sambūris buvo pakrikęs sambūris – melancholija, apatija, bjaurėjimasis, budėjimasis tvyrojo virš mūsų kovingos brolybės ir narsumo. Tarpais man rodėsi, jog, nepaisant to, brolybė ir entuziazmas vis dėlto įmanomi. O kartais norėdavosi Karoliui su Henia sušukti, oi, laikykitės atskirai, nesusidėkite su mumis, saugokitės mūsų purvo, mūsų farso! Tačiau jie (ji taip pat) šliejosi prie mūsų – veržte veržėsi – norėjo būti su mumis – pasiklioavė mumis, buvo pasiryžę vykdyti įsakymus su mumis, už mus, dėl mūsų, vadui vos linktelėjus galva! Taip buvo per visą vakarienę. Aš tai jaučiau. Bet ar aš tai jaučiau, ar Friderikas?

Kažin ar tik viena pačių gūdžiausių – ir pačių sunkiausių – žmonijos paslapčių nebus štai šitoks amžių „susivieniji-

mas“ – forma ir būdas, kaip jaunystė staiga darosi prieinama senatvei ir *vice versa*. Šiuo atveju mįslę padėjo įminti karininkas, kuris jau vien dėl to, kad karininkas, buvo nusitaikęs į kareivį ir, aišku, jauną... tai pasidarė ypač akivaizdu, kai po vakarienės Friderikas pasiūlė Semianui pasižiūrėti kamaroje žudiko. Kai dėl manęs, tai aš netikėjau, kad šis pasiūlymas atsitiktinis, nes jatau, kad Juzeko – jauno – žudiko kalinimas kamaroje jau slegia ir pasidarė nebepakenčiamas, kai Karolis ėmė klausyti karininko. Nuėjome tenai – Semianas, Friderikas, aš, Henia ir Karolis su lempa. Grotuotame kambarėlyje Juzekas gulėjo ant šiaudų – susirietęs miegojo – kai sustojome prie jo, sujudėjo ir pro miegus delnu užsidengė akis. Kaip vaikas. Karolis apšvietė jį lempa. Semianas ranka davė ženklą, kad nebudintume. Žiūrėjo į jį kaip į ponios Amelijos žudiką, tačiau Karolis jį apšvietė lempa ne kaip žudiką – taip, tarsi rodytų jį vadui – ne tiek jauną žudiką, kiek jauną kareivį – tarsi rodytų savo draugą. Apšvietė bemaž kaip rekrūtą, kurį reikėtų paimti į kariuomenę... o Henia stovėjo jam už nugaros ir žiūrėjo, kaip jis į jį šviečia. Man atrodė, jog yra kažkas nepaprasta ir net verta visokeriopo dėmesio, kad štai šitaip kareivis karininkui apšviečia kareivį – tai buvo draugiška ir broliška tarp jų, kareivių, tačiau ir žiauru, panašu į kankinimą. O dar labiau reikšminga man pasirodė tai, kad jaunas vyresniajam apšvietė jauną – nors ir gerai nesuvokiau, ką tai galėtų reikšti...

Toje kamaroje su grotuotu langu įvyko nebylus prie lempos stovinčios ir jos nutviektos trijulės sprogimas – tyliai išsiveržė nežinomas, santūrus, skubotas jų turinys. Semianas vogčiomis juos apžvelgė, tai buvo tik mirksnis, bet aš spėjau suvokti, jog jam tai ne visai svetima.

Ar jau esu minėjęs, kad keturios mažos salelės, supamos plūdenomis žaliuojančių kanalų, buvo tvenkinio tęsinys? Kanalų krantus jungė permesti tiltukai. Pačiame sodo gale pro lazdynų, jazminų ir tujų krūmokšnius vingiavo alėja, kuria eidamas galėjai visą tą archipelagą, mirkstantį stovinčiame vandenyje, apeiti sausuma. Kai pasukau tenai, man pasirodė, kad viena salelė kažkuo skiriasi nuo kitų... kodėl?... Akimirkos išpūdis, bet sodas jau buvo pernelyg įtrauktas į žaidimą, kad galėčiau to išpūdžio nepaisyti. Vis dėlto... nieko. Šios salelės brūzgynai su medžių pliumažais – apmirę. Karšta dienaėjo vakarop, beveik išdžiūvusiame kanale pluta apsitraukęs dumblas blizgėjo kaip stiklas, kur ne kur mirkstelėdamas žalia vandens akim – krantuose žėlė nendrės. Mūsų sąlygomis menkiausią neįprastą dalyką reikėjo nedelsiant tikrinti, todėl perėjau į kitą krantą. Salelė alsavo kaitra, žolė čia vešėjo tiršta ir aukšta, knibždėte knibždėjo skruzdžių, o viršuje medžių vainikai džiaugėsi sava, uždara būtim. Pralindau pro tankumyną ir... Pala. Pala! Tai bent staigmena!

Ten buvo suolelis. Ant suolelio besėdinti jinai, bet kur tai matyta – viena koja apauta ir su kojine, o kita net virš kelio apnuoginta... ir tai dar nebūtų taip keista, jeigu jis, gulintis ant žolės priešais ją, nebūtų irgi apsinuoginęs vienos kojos, nebūtų virš kelio pasiraitojęs kelių klešnės. Netoliese jo batas, jame kojine. Ji, galvą pasukusi, žiūri į šoną. Jis nežiūri į ją, galvą padėjęs ant žolės, apsikabinęs ranka. Ne, ne, gal visa tai ir

nebūtų atrodę skandalingai, jeigu nebūtų taip skyręsi nuo jiems įprasto ritmo – sustingę, tiesiog suakmenėję, tarsi ne jie... ir tos kojos, taip keistai apnuogintos, po vieną iš kiekvienos poros, ir savo kūniškumu švytinčios tvankioje, karštoje drėgmėje, draskomoje varlių pliuskenimosi! Jis nuoga koja, ir ji nuoga koja. Gal braidžiojo po vandenį... ne, čia būta kažko daugiau, ko aš negalėjau suprasti... jis nuoga koja, ir ji nuoga koja.

Jos koja truputį pajudėjo, išsitiesė. Pėda atsirėmė į jo pėdą. Daugiau nieko.

Žiūrėjau. Bemat paaiškėjo visas mano kvailumas. Ak, ak! Kaip aš – su Frideriku – galėjau būti toks naivus ir manyti, jog tarp jų „nieko nėra“... kaip galėjau šitaip apsigauti! Priešais mačiau akivaizdų, tiesiog stulbinantį paneigimą. Vadinasi, jie susitikinėdavo čia, saloje... Veriantis, sodrus išsivadavimo šauksmas aidėjo iš tos vietos – o jų sąlytis nejudrus, begarsis, netgi be žvilgsnio (nes jie nežiūrėjo vienas į kitą). Jis nuoga koja, ir ji nuoga koja.

Gerai... Bet... Šitaip negalėjo būti. Čia slypėjo kažkoks dirbtinumas, kažkas nesuvokiama, nenormalu... iš kur toks apmirimas, tarsi jie būtų užburti? Iš kur tas jų aistros šaltis? Vieną akimirką man buvo šovusi visai beprotiška mintis, jog *taip ir turi būti, jog kaip tik taip ir turi dėtis tarp jų*, jog taip natūraliau negu kad... Nesąmonė! Ir tučtuojau dingtelėjo kita mintis, o būtent, jog čia tik pokštas, komedija, jog jie, gal per stebuklą sužinoję, kad čia eisiu aš, tą daro tyčia – dėl manęs. Juk tai buvo tarytum dėl manęs, visiškai atitiko mano fantazavimus apie juos, manąją gėdos sampratą! Dėl manęs, dėl manęs, dėl manęs! Ir kurstomas tos minties – kad dėl manęs, – prasibroviau pro krūmus jau nieko nepaisydamas. O tada atsivėrė tikrasis vaizdas. Ant skujų krūvos po pušim sėdėjo Friderikas. Tai buvo – dėl jo!

Sustojau... Jis, pamatęs mane, jiems pasakė:

– Reikės dar pakartoti.

Nors kol kas nieko nesupratau, nuo jų į mane padvelkė jauno patvirkimo šaltis. Pasileidimas. Jie nejudėjo – jaunatviškas jų gaivumas buvo kraupiai šaltas.

Prie manęs priėjo Friderikas, labai mandagus: – A! Kaip laikotės, mielas Vitoldai? (sveikintis nebuvo reikalo, mes vos prieš valandą matėmės). Kaip jums patinka ta pantomima? (plačiu mostu parodė į jų pusę). Neblogai vaidina, ar ne, cha cha cha! (juoktis taip pat nebuvo reikalo – ir dar taip garsiai). Baloj ir varlė žuvis! Nežinau, ar jums teko girdėti, kad mano silpnybė – režisūra? Mat kurį laiką esu buvęs aktorium, nežinau, ar jums žinoma ši mano biografijos smulkmena?

Paėmė mane už parankės ir, kaip galima teatriškiau gestikuliuodamas, nusivedė aplink veją. O anie žiūrėjo į mus nė žodžio nesakydami. – Turiu toki sumanymą... parašyti scenarijų... kino scenarijų... bet kai kurios scenos truputį rizikingos, dar šlifuočinos, reikia paeksperimentuoti su gyva medžiaga.

– Šiandien pakaks. Galite apsirengti.

Nė neatsigręžęs į juos nusivedė mane per tiltelius, garsiai, gyvai dėstydamas įvairius savo sumanymus. Pasak jo, ligšiolinis pjesių ar scenarijų rašymo „atitrauktai nuo aktoriaus“ metodas esą visiškai pasenęs. Reikėtų pradėti nuo aktorių vienaip ar kitaip juos „komponuojant“ ir iš tų „kompozicijų“ suręsti pjesės veiksmą. Mat pjesėje „turi būti išgaunama tik tai, ko aktoriai potencialiai jau turi kaip žmonės, disponuojantys savo galimybių skale“. Aktorius „neturi įsigyventi į įsivaizduojamą scenos herojų apsimesdamas kuo nors kitu – bet priešingai, personažas turi būti taikomas prie jo, sukerpamas pagal jį kaip drabužis“. – Aš bandau, – kalbėjo juokdama-

sis, – kažką panašaus pasiekti su šiais vaikais, jiems už tai pažadėjau dovanėlę, juk čia darbas! Ai, juk žmogui šiame nykiame kaime darosi nuobodu, reikia nors dėl sveikatos ką nors veikti, pone Vitoldai, dėl sveikatos! Be abejo, verčiau nesigarsinti, nes – ką gali žinoti – dorovingajam Hipui ir jo pačiai tai gali pasirodyti kiek per drąsu, nenorėčiau būti apšnekėtas!.. – Taip kalbėjo jis, ir garsiai, kad aidėtų, bet aš, po šio atradimo eidamas šalia lyg su įkaitinta vinim galvoje, akis nudelbęs, jo beveik negirdėjau. Gudruolis! Kombinatorius! Lapė! Šitokius dalykėlius su jais išdarinėjo – atseit prasimanė žaidimą!.. Viskas garmėjo žemyn, skendo cinizme ir iškrypime, mane ryte rijo tos demoralizacijos ugnis, ir aš tiesiog raičiojausi kankinamas pavydo! O įsiliepsnojusios vaizduotės pašvaistė man apšvietė tą šaltą, velnioniškai nekaltą jų siautulį, – ypač jos, jos – nes tiesiog stulbino, kad toji ištikima sužadėtinė už pažadėtą „dovanėlę“ ... lindo į krūmus pozuoti tokių seansų...

– Tikriausiai įdomus teatro eksperimentas, žinoma, – atsakiau aš, – taip, taip, įdomus eksperimentas! – ir kuo skubiausiai pasišalinau, norėdamas apie tai pamąstyti vienas – juk patvirkimą galima buvo prikišti ne tik jiems, ir, kaip dabar aiškėjo, Friderikas veikė sėkmingiau negu maniau – net sugebėjo taip arti prie jų prisigretinti! Nesiliaudamas darė savo. Ir man už akių, savo atsakomybe! Jam netrukdė su ponu Vaclavu pradėta patetiška gražbylystė apie ponios Amelijos mirtį – jis veikė – tik įdomu, ar toli šiuo keliu jau buvo nuėjęs? Ir kur dar galėjo nueiti? Turint omenyje, koks jisai buvo, ribos problema darėsi ypač opi – todėl kad jis su savim tempė ir mane. Susirūpinau. Vėl vakaras – vos regimai blėsta šviesa, tamsios spalvos tirštėja, sodrėja, auga kiaurymės ir pašaliai, į kuriuos liejasi nakties padažas. Saulė jau anapus

medžių. Prisiminęs, jog verandoje palikau knygą, nuėjau jos pasiimti... ir knygoje radau voką be adreso, o jame pieštuku prikeverzotą lapelį:

„Rašau, nes reikia susitarti. Nenoriu, kad tai būtų tik mano, mano vieno, visai vieno.

Kai esi vienas, negali būti tikras, kad, pvz., nekuoktelėjai. Dviese – kas kita. Dviem – garantuotas tikrumas ir objektyvumas. Dviese nebus jokios beprotystės!

Aš to nebijau. Nes žinau, kad negalėčiau išeiti iš proto. Nors ir norėdamas. Man tas negresia, aš esu antibeprotis. Noriu apsidrausti nuo kito, gal rimtesnio dalyko, tai yra nuo tam tikros, sakyčiau, Anomalijos, tam tikro galimybių pertekliaus, kuris neišvengiamas, kai žmogus nutolsta ir iškrypsta iš vieno vienintelio jam leisto kelio... Ar suprantate? Neturiu kada visko preciziškai aiškinti. Jeigu iš Žemės keliaučiau į kokią kitą planetą arba nors į Mėnulį, taip pat norėčiau būti su kuo nors – dėl visa ko, kad mano žmogiškoji esybė turėtų į ką pasižiūrėti.

Rašysiu, informuosiu. Labai konfidencialiai – neoficialiai – slapta ir nuo mūsų pačių, t. y. perskaičius sudeginti ir su niekuo neaptarinėti, net su manim. Lyg niekur nieko. Kam erzinti – ką, gal pačius save? Geriausia nesiąfišuoti.

Netgi gerai, kad Jūs viską matėte saloje. Ką mato du – tai ne vienas. Bet visas darbas perniek, užuot įsiaistrinę ir leidęsi suartinami, jie šaltai kaip aktoriai... tik dėl manęs, man pageidaujant, ir jeigu juos kas nors jaudina, tai tik aš, o ne jie vienas kitą! Kaip apmaudu! Kaip apmaudu! Jūs viską žinote, nes pats matėte. Bet nieko. Galų gale mes juos vis tiek įkaitinsime.

Jūs matėte, o dabar reikia, kad Jūs tenai priviliotumėte Vaclavą. Tegu pasižiūri! Prašom jam taip pasakyti: 1) vaikš-

tinėdamas Jūs netyčiom pamatėte jų rendez-vous saloje; 2) laikote savo pareigą jam apie tai pranešti; 3) jie nežino, kad Jūs juos matėte. O rytoj jį atveskite į spektaklį, svarbiausia, kad jis pamatytų juos nematydamas manęs, aš viską dar smulkiau apgalvosiu ir parašysiu, instruktuosiu Jus. Būtinai! Tai svarbu! Rytoj pat! Jis turi žinoti, turi pamatyti!

Tikriausiai Jums įdomu, koks mano planas. Jokio plano neturiu. Einu įtamos linkme, suprantate? Einu jaudulio linkme. Dabar man svarbu, kad pamatytų jis ir kad jie sužinotų, jog juos pamatė. Reikia užfiksuoti neištikimybę! Paskui žiūrėsime toliau.

Pasistenkit taip padaryti. Man nerašykit. Laiškus palikėsiu po plyta tvoroje prie vartų. Laiškus sudeginkite.

O tas kitas, tas Nr.2, tas Juzekas, ką su juo, kaip, kokių būdu jį prie jų priderinti, kad visa tai suskambėtų, juk jis tinka kaip čia buvęs, laužau galvą, nieko nežinau, bet ilgainiui kas nors užsimigs, susipins, tik pirmyn, tik į priekį! Prašom viską tiksliai vykdyti“.

Tas laiškas mane tiesiog nudegino! Ėmiau vaikštinėti su juo po kambarį, galiausiai išėjau į laukus – kur mieguistu alsavimu mane pasitiko žemė, kalvų kontūrai slenkančių debesų fone ir prieš naktį stiprėjantis visų daiktų slėgis. Peizažas jau įprastas akiai, žinojau čia jį tokį pamatysias – tačiau laiškas mane stumte stūmė iš peizažo, o taip, laiškas mane stūmė, ir aš meditavau, ką daryti, ką daryti? Ką daryti? Vaclavas, Vaclavas – betgi aš taip nė už ką nepadaryčiau, tai išvis neįmanoma – ir siaubinga, kad fantastiško geismo ūkana materializuojasi, virsta faktu, konkrečiu faktu, kurį aš turėjau kišenėje, tampa tam tikru reikalavimu. Ar tik Friderikas nebus išsikraustęs iš proto? Gal aš Friderikui reikalingas tik tam, kad per mane galėtų reikštis jo beprotybė? Iš tiesų

tai buvo paskutinė proga nutraukti su juo santykius – išeitis atrodė labai paprasta, nes juk galėjau pasikalbėti su Vaclavu ir Hipolitu... ir jau vaizdavausi kalbą su jais: – Žinote, toks nemalonus dalykas... Bijau, kad Friderikui... gal kiek sutriko psichika... jau kuris laikas jį stebiu... na, po tų visų kraupių išgyvenimų ne jis pirmas ir ne jis paskutinis... bet., šiaip ar taip, reikėtų atkreipti dėmesį, man rodos, čia kažkokia manija, erotinė manija ir, ko gero, nukreipta į Henią su Karoliu... Taip būčiau kalbėjęs. Tačiau kiekvienas mano žodis būtų varėte varęs jį iš sveikų žmonių rato, daręs pamišėliu – ir visa tai galėjome regzti jam už akių, paversdami jį taktiškos mūsų globos ir atsargios priežiūros subjektu. Jis apie tai nė nesužinotų – nežinodamas negalėtų gintis – iš demono virstų bepročiu, ir viskas. O aš atgaučiau pusiausvyrą. Dar ne per vėlu. Dar nepadariau nieko, kas mane sukompromituotų, tas laiškas buvo pirmas mudviejų bendros veiklos daiktinis įrodymas... todėl jis mane taip slėgė. Taigi reikėjo ryžtis – ir, eidamas namo, kai medžiai jau dūlavo kaip dėmės, persmelkti to neapibrėžtumo, kurio vienintelis turinys buvo sutemos, jau buvau kupinas ryžto padaryti ji nekenksmingą ir išmesti į paprasčiausių nesusipratimų sferą. Tačiau prie vartų subolavo plyta – dirstelėjau – o ten manęs jau belaukias naujas laiškas.

„Kirminas! Jūs žinote! Jūs viską supratote! Tada jūs tikriausiai pajutote tą patį, ką ir aš.

Tas kirminas – tai Vaclavas! Susijungė ties kirminu, susijungs ties Vaclavu. Sutryps jį.

Jie nenori vienas kito? Nenori? Pamatysite, kaip netrukus iš Vaclavo padalysime jiems lovą, kurioje jie susiporuos.

Būtinai reikia čia įtraukti Vaclavą, reikia 1) kad jis tai pamatytų. B. d. Bus daugiau“.

Nusinešiau laišką į viršų, į savo kambarį, ir tik ten perskaičiau. Apstulbau, kad jo turinys man buvo toks aiškus – tarsi pats sau būčiau rašęs. Taip, Vaclavas turėjo būti tuo drauge sumindžiotu kirminu, turėjo įstumti juos į nuodėmę, padaryti nuodėmingus, nublokšti į aistrų naktį. Kas gi kliudė, kodėl jie NENORĖJO vienas kito? Ak, aš žinojau – ir nežinojau – žinoma, bet nesuvokiama – tartum brandesnės minties vengianti jaunystė... bet, šiaip ar taip, čia buvo kažkoks santūrumas, dorovingumas, kažkoks nusistatymas, taip, vidinis draudimas, kurio jie klausė... tad tikriausiai neklydo Friderikas, sakydamas, jog jie atsipalaiduos tik tada, kai dviese sutryps Vaclavą, kai per Vaclavą pažins patvirkimo skonį! Jeigu mylėsis dėl Vaclavo... mylėsis ir dėl savęs. O mums, jau per seniems, tai vienintelė erotinio priartėjimo prie jų galimybė... Įvelti juos į neištikimybę! Kai atsidurs joje drauge su mumis, įvyks sumaištis ir susijungimas! Aš tą supratau! Ir žinojau, kad nuodėmė jų nesuteps, priešingai, jaunatvė ir skaistumas įgaus dar daugiau galios, kai, mūsų pernokusių rankų įstumti nuodėmėn, susipurvins ir pritaps prie mūsų. Taip! Aš tą žinojau! Gana jau tos paklusnios ir visada dėkingos jaunystės – reikia sukurti kitokią jaunystę, tragiškai persmelktą mūsų, vyresniųjų.

Entuziazmas. Argi man tai nekėlė entuziazmo? O kaipgi, be jokios abejonės. Aš, būdamas jau anapus grožio, išjungtas iš mirksinčio vilionės tinklo, nebežavintis ir nesugebantis pelnyti simpatijų, abejingas prigimčiai... taip, aš dar galėjau žavėtis, bet žinojau, kad mano susižavėjimas jau niekada nebus žavingas... tad vilkausi per gyvenimą kaip primuštas ir nususes šuo... O jeigu tokiame amžiuje pasitaiko proga prisiliesti prie paties žydėjimo, sugrįžti į jaunystę nors amoralia kaina ir jeigu pasirodo, kad grožio nustelbtas bjaurumas

dar gali praversti... Pagunda, nušluojanti bet kokias kliūtis, niekaip nenumaldoma! Entuziazmas, taip, netgi kvapą gniaužiantis siutas – bet, kita vertus... Betgi! Bet kaipgi! Ne! Per daug beprotiška! Taip nedaroma! Per daug asmeniška – per daug intymu ir savotiška – ir precedento neturintis dalykas. Žengti tuo demonišku, ypatingu keliu kartu su juo, su būtybe, kurios bijojau, nes jaučiau ją esant beatodairišką, žinojau, jog nuves per toli!

Ir nelyginant Mefistofelis turiu sunaikinti Vaclavo meilę? Ne, tai niekinga ir kvaila užgaida! Ne man! Jokių būdų! Tad ką gi? Mesti viską, nueiti pas Hipolitą, Vaclavą, padaryti iš to klinikinį *casus*, velnią paversti pamišėliu, pragarą – ligo-nine... ir jau buvau beeinas, pasiryžęs lyg žnyplėmis suimti į nagą tą šėlsmą, kuris šitaip įsisiautėjo, įsisiautėjo? Kur? Ką jis veikia šią akimirką? Tai, kad ir šią akimirką jis kažką veikia – tik aš nežinau ką – spriegė mane it spyruoklę, išėjau į kiemą, mane apipuolė šunys – nieko, tik namas, iš kurio išnėriau – sušmėžavo priešais ir atsidūrė šone it koks daiktas. Virtuvės languose šviesa. Antrame aukšte Semiano langas (jį buvau pamiršęs). Stovėdamas priešais namą staiga pasijutau varstomas žvaigždėto skliauto toliu ir pasiklydęs tarp medžių. Sudvejojau, susvyravau, o ten tolėliau buvo vartai, prie jų plyta; nuėjau prie jos tartum atlikdamas pareigą, nuėjau, o kai buvau jau arti, apsidairiau... ar jis pats netūno kur nors krūmuose. Po plyta – naujas laiškas. Na, ir įsismagino rašyti!

„Ar viską aiškiai suprantate?

Aš jau šį tą išuostinėjau.

1) *MISLĖ*: kodėl jie vienas su kitu ne... A? Žinote? Aš žinau. Jiems tai būtų per didelė *PILNATVĖ*. Per daug *TO-BULA*.

NEPILNUMAS-PILNATVĖ, štai kur raktas!

Didis Dieve! Tu esi Pilnatvė! Bet tai yra gražiau už Tave, ir aš dėl to išsižadu Tave.

2) MĖSLĖ: kodėl jie linksta prie mūsų? Kodėl flirtuoja su mumis?

Todėl, kad jie mumis nori vienas kito. Mumis. Taip pat – Vaclavu. Mumis, pone Vitoldai, mano mielasai, mumis, mumis. Jie privalo per mus. Todėl su mumis koketuoja!

Ar Jums kada nors yra tekę matyti ką nors panašaus? Kad mes jiems būtume tam reikalingi?

3) Žinote, kas yra pavojinga? Kad aš esu pasiekęs savo dvasinės-intelektualinės brandos pilnatvę, o dabar esu nerimtoje, netobuloje, dar tik augančiose rankose. Dieve! Jos dar auga! Jos palengvėle palengvėle, vos pastebimai veda mane prie kažko, ką aš turėsiu visiškai išsemti mintimis ir jausmais. Lengvai – lengvabūdiškai paduos man taure, kurią turėsiu išgerti iki paskutinio lašo...

Visada žinojau, jog manęs kažkas tokio laukia. Aš esu Kristus, nukryžiuotas ant 16-mečio kryžiaus. Iki! Iki pasimatymo Golgotoje. Iki!“

Na, ir įsismagino rašyti! Vėl sėdėjau prie lempos savo kambaryje viršuje: išduoti ji? Įduoti? Bet tokiu atveju ir save turėčiau išduoti ir įduoti!

Ir save!

Ne vien jo visa tai buvo. Tai buvo ir mano. Pačiam save paversti pamišėliu? Išduoti savyje vienintelį sugebėjimą įeiti, įeiti... į ką? Į ką? Į ką?! Kas tai buvo? Iš apačios mane pašaukė vakarienės. Kai atsidūriau toje kasdieninėje sandaroje, kokią mes sudarydavome prie stalo, sugrįžo ir manyje atsiliepė visi namų reikalai: karas ir vokiečiai, kaimas ir

rūpesčiai... bet atsiliepė tartum iš labai toli... ir buvo jau ne mano rūpesčiai.

Friderikas irgi sėdėjo čia, savo vietoje – ir, valgydamas varškėčius, samprotavo apie padėtį frontuose. Ir keliskart kreipėsi į mane, klausdamas mano nuomonės.

Paslaptis Vaclavui buvo atskleista skrupulingai pagal programą. Joks netikėtumas to neapsunkino, viskas įvyko paprastai, ramiai.

Pasakiau, kad „noriu jam šį tą parodyti“. Nuvedžiau prie kanalo, į sutartą vietą, iš kur pro tarpą tarp medžių buvo galima stebėti sceną. Ties ta vieta kanalas buvo ganėtinai gilus – būtiniausias atsargumas, kad jis staiga nepultų į salą ir neaptiktų Frideriko.

Parodžiau.

Scena, kurią jo garbei sumanė Friderikas, buvo tokia: Karolis po medžiu; ji čia pat už jo; abu užvertę galvas, įsi-stebeiliję į kažką medyje, gal į paukštį. Jis pakėlė ranką. Ji pakėlė ranką.

Jų delnai, iškelti aukštai virš galvų, „netyčiom“ susipynė. O susipynę tuojau staigiai krito žemyn. Abu nuleidę galvas, akimirką žiūrėjo į savo rankas. Ir staiga griuvo, net nežinia, kas ką parvertė, atrodė, tarsi juos būtų pargriovusios rankos.

Pargriuvo ir kurį laiką gulėjo drauge, bet greit pakilo... ir vėl stovėjo lyg nežinodami, ką daryti toliau. Ji pamažu nuėjo, jis iš paskos, ir abu dingo už krūmų.

Scena rafinuota savo apgaulingu paprastumu. Rankų sujungimo paprastumas joje gavo netikėtą impulsą – griūvant ant žemės – natūralumas buvo kone konvulsiškai komplikuojamas, taip smarkiai nukrypstama nuo normos, jog sekundę

rankos atrodė it marionetės stichijos nelaisvėje. Tačiau tai buvo tik akimirka, ir jų atsikėlimas, ramus jų nuėjimas piršo mintį, jog prie to abu jau pripratę... Lyg jiems tai būtų atsitikę nebe pirmą sykį. Lyg būtų jau žinoma.

Kanalo išgaros. Troški drėgmė. Aptingusios varlės. Penkta valanda, sodas išleipęs. Kaitra.

– Kam jūs mane čia atvedėte?

Paklausė jis, kai ėjome namo.

Atsakiau.

– Laikiau tai savo pareiga.

Susimąstė.

– Dėkoju.

Kai buvome jau netoli namų, pasakė: – Nemanau, kad tai... turėtų didesnės reikšmės... Bet, šiaip ar taip, dėkoju, kad atkreipėte mano dėmesį... Pakalbėsiu su Henia.

Daugiau nieko. Nuėjo į savo kambarį. Likau vienas, nusivylęs, kaip būna visada, kai realizuojama kokia nors mintis – kadangi virtimas realybe visada yra įtartinas, nepakankamai raiškus, nebeturi didybės ir intencijos nekaltumo. Įvykdęs užduotį, ūmai pasidariau bedarbis – kur dėtis? – sugniuždytas to fakto, kurį pats pagimdžiau. Sutemo. Dar labiau sutemo. Išėjau į laukus ir nusliūkinau ežia nukoręs galvą, kad tik eičiau, o žemę sau po kojom jčiau paprastą, tylią ir geraširdę. Grįždamas dirstelėjau po plyta, bet niekas čia manęs nelaukė, tik plyta – tamsi nuo drėgmės, šalta. Kiek pažingsniavęs taku per kiemą namų link, sustojau nebesiryždamas į juos įeiti, brautis į tenai vykstančius įvykius. Tačiau būtent tą akimirką jų susilietimo, jų jauno suaudrinto kraujo karštis, jų susipynimas, glamonės siūbtelėjo į mane tokia kaitra, jog, plačiai atlapodamas duris, aš puoliau į namus pasiryžęs ir toliau realizuoti planą, įsibroviau! Bet čia manęs

laukė vienas tų netikėtų posūkių, dėl kurių paprastai atsiduri keblioje padėtyje...

Hipolitas, Friderikas ir Vaclavas kabinete – pasišaukė ir mane.

Aš įėjau atsargiai, manydamas, kad jie čia susirinkę dėl tos scenos saloje... bet tuojau sumojau, kad čia visai kita šneka. Hipolitas sėdėjo prie rašomojo stalo gana apsiblausęs, prislėgtas ir spoksojo į mane. Vaclavas vaikštinėjo po kambarį. Friderikas pusiaugula sėdėjo fotelyje. Tyla. Prabilo Vaclavas:

– Reikia ponui Vitoldui pasakyti.

– Jie nori likviduoti Semianą, – kažkaip vangiai paaiškino Hipolitas.

Dar nesupratau. Bet tuojau pat išgirdau paaiškinimą, kuris atvėrė man visai naują situaciją – ir vėl padvelkė teatrišku patriotinės konspiracijos štapu – o šito išpūdzio, matyt, ir Hipolitas negalėjo atsikratyti, nes pradėjo kalbėti griežtai, lyg darydamas malonę. Ir rūsčiai. Sužinojau, kad naktį Semianas „matėsi su atvykusiais iš Varšuvos“, ir jie ketino detaliau aptarti vieną akciją, kuriai jis turėjo šioje apylinkėje vadovauti. Tačiau tas pokalbis baigėsi, „žinote, skandalu“, kadangi Semianas pasakęs, jog nei tai akcijai, nei jokiai kitai nebevadovausias, nes galutinai išėinąs iš pogrindžio ir grįžtas namo. Tikrai skandalas! Kilo triukšmas, jį ėmė spausti, galiausiai jau visai susinervinęs jis išrėžė, kad padaręs ką galėjęs, bet daugiau nebegalįs – kad jo „drąsa išsibaigė“ – kad „drąsa virto baime“ – kad „palikit mane ramybėje, manyje įvyko kažkoks lūžis, mane apėmė nerimas, pats nežinau kaip“ – kad jis nebetinkąs, kad tokiom aplinkybėm būtų lengvabūdiška ką nors jam pavesti, kad jis lojaliai apie tai perspėjęs ir prašąsis atleidžiamas. To buvo jau per daug. Kilo smarkus, nervingas

ginčas, kuriame ėmė rutuliotis iš pradžių miglotas, paskui vis griežtesnis įtarimas, kad Semianas bus išėjęs iš proto arba kad jam, ko gero, visai pakrikę nervai – ir ūmai visus pagavo panika, kad jo žinomos paslaptys gal jau ne paslaptys ir nebėra jokio tikrumo, jog jis neišduos... buvo dar prisimintos tam tikros šalutinės aplinkybės, ir viskas ėmė rodytis kaip katastrofa, žlugimas, bemaž pasaulio pabaiga, ir pagaliau toje stingdančioje šurprios įtampos atmosferoje lyg šūvis nuaidėjo bailus ir baisingas sprendimas nužudyti, tučtuojau likviduoti jį. Hipas pasakojo, kad jie išsyk norėję eiti pas Semianą, į jo kambarį, ir nušauti – bet jis išprašęs palaukti kitos nakties, kadangi tam reikia pasiruošti techniškai, pasirūpinti mūsų visų, namiškių, saugumu. Jie sutikę atidėti, bet ne ilgiau kaip parai. Bijoję, kad suuos, kas jam gresia, ir pabėgs. Beje, Povurna šiam sumanymui įvykdyti geriausiai tinkanti, nes Semianas čionai atvyko labai slapčiomis ir niekas jo čia neieškotų. Buvo sutarta, jog šianakt jie grįšią jo „sutvarkyti“.

Kodėl toji mūsų kovos su priešu ir atėjūnu tiesa turėjo apsireikšti tokiu skaisčiaspalviu apdaru – kaip visa tai žemino ir siutino! – tartum iš prasto teatro, nors čia buvo kraujas, buvo mirtis, tikrų tikriausia mirtis? Norėdamas geriau suvokti, apsiprasti su situacija, paklausiau: – Ką jis dabar veikia? – Hipolitas man atsakė:

– Viršuje. Kambaryje. Užsirakinęs. Prašė arklių, užsispyrė grįžti. Betgi negaliu duoti arklių.

Ir sušnibždėjo pats sau:

– Betgi negaliu duoti arklių.

Be abejonės, negalėjo. Kitas dalykas, kad šitaip nedaroma – pribaugti žmogų be teismo, be formalumų, be jokio popierėlio? Tačiau tai jau ne mūsų reikalas. Kalbėjomės kaip žmonės, užgriūti nelaimės. Vis dėlto klustelėjęs, ką jie ketina

daryti, gavau kone storžievišką atsakymą: – O ko jūs norėtumėt? Kokia čia gali būti kalba! Turi būti padaryta! – Hipolito tonas bylojo apie žaibišką mūsų santykių permainą. Lioviausi buvęs svečias, dabar aš buvau tarnyboje, podraug su jais įveltas į griežtus santykius, į žiaurumus, nukreiptus tiek prieš mus, tiek prieš Semianą. Kuo gi jis mums nusikalto? Staiga, nei iš šio, nei iš to reikėjo žudyti jį ir patiems rizikuoti savo kailiu.

– Kol kas nieko nereikia daryti. Jie turi grįžti apie pusę pirmos. Sargą pasiunčiau į Ostrovecą neva skubiu reikalu, šunys bus pririšti. Aš tik nuvesiu juos pas jį, į viršų, ir tegu daro ką nori. Tik su sąlyga, kad be triukšmo, nes išbudintų visus namus. Kai dėl lavono, tai... jau sugalvojau – nutempsim į pašiūrę. O rytojaus dieną kas nors iš mūsų neva nuves Semianą į stotį, ir baigta. Kad tik patyliukais, galima viską mikliai padaryti, ir nė lapė nesulos.

Friderikas paklausė: – Į tą seną pašiūrę, kur už ratinės?

Paklausė dalykiškai, kaip sąmokslininkas, kaip vykdytojas – ir, nepaisant viso to, man pasidarė lengviau, kai pamaciau jį tokį ryžtingą – nelyginant į rekrūtus paimtą girtuoklį. Nebent nebegalėjo gerti? Ir staiga toji nauja avantiūra man pasirodė kažkokia švaresnė ir daug padoresnė nei ligšiolinė mūsų veikla. Tačiau mano apsiramimas truko neilgai.

Tuoju po vakarienės (valgėme be Semiano, kuris jau kelios dienos „nesveikavo“ – jam valgi nunešdavo į viršų) dėl visa ko nuėjau prie vartų, o ten po plyta beboluojąs popierius.

„Komplikacija. Sumaišė mums kortas.

Reikia palaukti. Tyliai, cit.

Reikia žiūrėti, kaip ir kas. Kaip klostysis įvykiai. Jeigu kils skandalas ir teks sprukti, pvz., mums į Varšuvą, jiems kur kitur, na, ką gi – tada po viskam.

Reikia žinoti tą seną k... Žinote, ką turiu omenyje? Ji, t. y. Prigimtis. Jeigu Ji kažkaip netikėtai spustels iš šalies, nereikia protestuoti, priešintis, reikia paklusniai, nuolankiai prisilaikyti, faire bonne mine... bet viduje nepasiduoti, neišleisti iš akių mūsų tikslo, taip, kad Ji žinotų, jog vis dėlto mes turime kitą, savąjį, tikslą. Iš pradžių Ji kišasi l. atkakliai, ryžtingai e. t. c, bet paskui tarsi nustoja tuo domėjusis, darosi nuolaidesnė, tuomet galima slapčiomis grįžti prie savojo darbo ir net tada galima tikėtis nuolaidumo... Dėmesio! Derinkite savo elgesį su manuoju. Kad nekiltų prieštaravimų. Rašysiu. Šį laišką būtinai sudeginti“.

Šis laiškas... Šis laiškas, kuris dar labiau nei ankstesnis panėšėjo į pamišėlio laišką – tačiau aš taip puikiai supratau tą beprotybę. Man jis buvo toks suprantamas! Toji *taktika*, kuria jis grindė savo santykius su prigimtim – juk ir man ji buvo nesvetima! Ir buvo aišku, jog neišleidžia iš akių savojo tikslo; rašė tik tam, kad neatsitrauktų, kad pabrėžtų, jog nieku gyvu neatsižada savo ketinimo; šis laiškas, neva kupinas nuolaidumo, kartu buvo raginimas priešintis, atkakliai priešintis. Ir ką gali žinoti, ar tas laiškas buvo man, ar Jai – kad *žinotų*, jog nežadame nusileisti – jis per mane kalbėjosi su Ja. Pagalvojau, kad kiekvienas Frideriko žodis, kaip ir kiekvienas jo poelgis, tik savo forma buvo skirti tam, kam buvo adresuoti, o iš tikrųjų tai buvo amžinas dialogas su Galybe... gudrus dialogas, kai melas tarnauja tiesai, o tiesa – melui... Oi, kaip jis šiame laiške apsimetinėjo rašas slapta nuo Jos – nors, aišku, rašė idant Ji sužinotų! Ir manė šia gudrybe Ją nuginkluosias – gal prajuokinsias... Likęs vakaro laikas praėjo mums belaukiant. Vogčiomis dirstčiojome į laikrodžius. Lempa kambaryje vos vos švietė. Henia, kaip kas vakarą, atsisėdo prie Vaclavo, jis, kaip paprastai, ją apkabino, tad supratau, kad „sala“ nė kiek

nepakeitė jo jausmų. Jis neperprantamas sėdėjo šalia jos, o aš laužiau galvą, ar labai jam rūpi Semianas ir kiek įdomus bruzdesys ir triukšmas, kurį kelia Karolis, naršydamas po skrynias ir darydamas jose tvarką. Ponia Marija siuvo (kaip ir nuo „vaikų“, nuo jos tie dalykai buvo slepiami). Friderikas sėdėjo ištempęs kojas, rankas uždėjęs ant fotelio alkūnramsčių. Hipolitas – ant kėdės, įbedęs akis į vieną tašką. Mūsų susijaudinimas skendėjo nuovargyje.

Atriboti Semiano, tos slaptosios mūsų užduoties, mes, vyrai, sudarėme atskirą grupę. Bet atsitiko taip, kad Henia paklausė: – Ko ten kuiti tuos daiktus, Karoli? – Atstok! – atsakė tasai. Jų balsai nuaidėjo *in blanco*, nežinia, ką reiškė, ir neaišku, kam darė poveikį – mes nė nekrustelėjome.

Apie vienuoliką juodu kartu su ponia Marija nuėjo miegoti, o mes, vyrai, pradėjome plušėti. Hipolitas atnešė kastuvų, maišą, virvių, Friderikas dėl visa ko patikrino ginklą, mes su Vaclavu apsidairėme kieme. Namo langai užgeso, išskyrus vieną antrame aukšte – Semiano – kur pro užuolaidą sklido blausi rūškana šviesa ir nerimas, nerimas ir šviesa. Kaip čia pasidarė, kad jo draša ūmai virto baime? Kas atsitiko tam žmogui, kad jis taip kūliavirsčia smuko? Iš vado pavirsti bailiu? Tik pamanykit! Tik pamanykit! Kas per nuotykis! Staiga man pasirodė, jog name tvyro dvi skirtingos pamišimo galimybės, Semiano antrame aukšte ir Frideriko (žaidžiančio savąjį žaislą su prigimtim) pirmame... abu jie buvo vienaip ar kitaip prispausti prie sienos, nuvesti ligi kraštutinumo. Parėjęs namo vos nenusikvatojau pamatęs Hipolitą, apžiūrinėjantį du virtuvinius peilius ir bandantį jų aštrumą. Dieve! Tas geraširdis storulis, virtęs žudiku ir besirengiantis pjauti žmogų, atrodė lyg iš farso – ir sudarkytas mūsų padorumas, išpraustas į žmogžudystę, bemat pavirto

spektakliu, vaidinamu mėgėjiškos trupės ir veikiau žaismingu negu baisiu. Tiesą sakant, tai buvo daroma *dél viso pikto*, lemiamos reikšmės neturėjo. Bet peilio blizgesys vis dėlto paveikė mane kaip kokia neišvengiamybė: burtai jau mesti, peilis jau rankose!

Juzia!.. ir Frideriko akys, įsmeigtos į peilį, neleido abejoti, kad jis galvoja apie tai. Juzia... Peilis... Visai panašus į aną, ponios Amelijos, peilį, beveik toks pat, ir čia, tarp mūsų, – ak, šis peilis siejosi su anuo nusikaltimu, priminė jį, tartum atkartodamas jį *a priori* – jau čia, jau dabar, nusikaltimas tiesiog tvyrojo ore – mažų mažiausia keista analogija, reikšmingas pasikartojimas. Peilis. Vaclavas irgi įtemptai žiūrėjo į jį – taigi tuodu protai, Friderikas ir Vaclavas, griebėsi peilio ir pradėjo darbą. Bet tai buvo jų tarnyba, veikla – abu užsisklendė savyje – o mes toliau ruošėmės ir laukėme.

Tą darbą reikėjo padaryti – bet mes jau buvome taip pavargę, taip bjaurėjomės Istorijos melodrama, taip troškome atgaivos! Po vidurnakčio Hipolitas tyliai išėjo susitikti su AK kariais. Vaclavas užlipo į viršų saugoti Semiano durų – aš likau apačioje su Frideriku, ir niekada akis į akį su juo man nebuvo taip sunku. Žinojau, jog jis turi kažką pasakyti – bet kalbėti mums buvo uždrausta – tad tylėjo – ir, nors nebuvo nieko, kas galėtų klausytis, elgėmės tartum svetimi žmonės, o tas atsargumas kaip tik prikėlė iš nebūties trečią nežinomo charakterio matmenį, kažką nesuvokiama, bet neišvengiama. Ir jo veidas – man jau toks artimas, bendrininko veidas – bet tarytum užmūrytas priešais... Buvome šalia kits kito, šalia kits kito, ir nieko daugiau, tik buvome ir buvome, kol pasigirdo sunkūs žingsniai ir sušnopavo grįžtantis Hipolitas. Parėjo vienas. Kas atsitiko? Komplikacija! Kažkokie keblumai. Kažkas sutriko.

Panika. Tie, kurie turėjo prisistatyti, neatvyko. Pasirodė kitas žmogus ir tuojau pat išvažiavo. O kai dėl Semiano – pasakė Hipas – tai...

– Nieko nepadarysi, reikės patiems sutvarkyti. Jie negali, turi dingti. Toks įsakymas.

Ką?! Tačiau Hipolito žodžiai mus kaustė lyg prievarta, skambėjo kaip įsakymas, kad nieku gyvu negalima jo paleisti, ypač dabar, nuo to priklausęs daugybės žmonių likimas, nevalia rizikuoti, taip įsakyta, ne, ne raštiškai, nebuvo laiko, apskritai nėra laiko, neverta apie tai nė kalbėti, turi būti padaryta! Mums pavesta! Taip atrodė tas įsakymas, brutalus, paniškas, gimęs mums nesuvokiamos įtampos lauke. Suabejoti juo? Tada jau mums tektų atsakomybė už visus padarinius, ko gero, katastrofiškus, nes be priežasties tokių drastiškų priemonių nebūtų griebtasi. Ir mūsų pasipriešinimas galėjo atrodyti kaip bandymas išsisukinėti – nors mes iš savęs reikalavome visiško pasirengimo. Todėl niekas niekam nebūtų atleidęs net išorinio silpnadvasiškumo, ir jeigu Hipolitas būtų mus išsyk nuvedęs pas Semianą, tikriausiai būtume viską padarę iš inercijos. Tačiau įvykiams netikėtai susikomplicavus, atsirado pretekstas užduotį atidėti ligi kitos nakties, juk reikėjo pasiskirstyti vaidmenimis, pasiruošti, pasirūpinti savo saugumu... ir pasidarė savaime suprantama, kad jeigu galima atidėti, tai reikia atidėti... todėl man pavedė saugoti Semiano duris iki išauštant, paskui mane turėjo pakeisti Vaclavas, ir mes palinkėjome vienas kitam labos nakties, nes vis dėlto buvome gerai išauklėti. Kai Hipolitas, pasiėmęs lempą, nuėjo į miegamąjį, o mes dar kiek užtrukome prie laiptų į antrą aukštą, tamsioje kambarių anfiladoje šmėkštelėjo kažkokia figūra. Vaclavas, kuris turėjo žibintuvėlį, paleido šviesos stulpą. Karolis. Vienmarškinis.

– Kur buvai? Ko čia naktį slankioji? – negarsiai riktelėjo Vaclavas, nebeįstengdamas suvaldyti nervų.

– Vonioje buvau.

Ko gero, tai buvo tiesa. Tikriausiai. Iš Vaclavo lūpų nebūtų staiga išsprūdusi tokia gaili aimana, jeigu jis savo paties žibintuvėliu nebūtų išplėšęs sau iš tamsos Karolio. O išplėšęs garsiai, tiesiog nepadoriai sudejavo. Nustebino mus ta dejonė. Ne mažiau nustebino neregėtai storžieviškas ir įžūlus Karolio tonas.

– Ko jūs norit?

Kad kiek, būtų puolęs muštis. Sužadėtinis tučtuojau užgesino žibintuvėlį. – Labai atsiprašau, – išgirdau patamsyje. – Aš tik paklausiau.

Ir tamsoje skubiai nuėjo.

Saugant Semianą, nereikėjo dirsčioti iš savo kambario – gyvenome per sieną. Pas jį buvo tylu, bet lempa degė. Bijodamas užmigti, nè nesiguliau, atsisėdau prie stalo, o galvoje tebe pulsavo įsibėgėjusių įvykių ritmas, kurio neįstengiau sutramdyti – kadangi virš materialaus faktų srauto, nelyginant saulės blyksniai virš verdenės, tvyrojo mistiškų ženklų ir prasmių sfera. Kokią valandą taip sėdėjau pasinėręs į permainingą gyvenimo tėkmę, pagaliau pastebėjau laiškėlį, kuris manęs laukė įkištas tarp durų.

„A propos dėl paskutinio V–K susikirtimo. Kaip tvykstelėjo pyktis! Kad kiek K. būtų jį primušęs!

Jie jau žino, kad jis juos matė. Užtatai.

Jau žino, nes jiems pasakiau. Pasakiau, kad Jūs man pasakėte, jog Vaclavas jums sakė atsitiktinai pamatęs viską saloje. Kad pastebėjo juos (ne mane) vaikštinėdamas taku, atsitiktinai.

Kaip ir tikėjau, jie nusijuokė, t. y. nusijuokė drauge, mat pasakiau išsyk abiem, o jie, būdami drauge, turėjo

nusijuokti... todėl, kad jie kartu ir dar prie manęs! Dabar jau UŽFIKSUOTI kaip besijuokiantys V. kankintojai. Tai reikšminga tokiu mastu, kokių mastu jie kartu, poroje, kaip pora – nes gi Jūs per vakarienę matėte, kad ji, jeigu tik ji, t. y. pavieniui, tebėra ištikima savo sužadėtiniui. Bet dviese jie juokiasi iš jo.

O dabar PEILIS:

Tas peilis inspiruoja ryšį S (Semionas) – SI (Skuziakas).

Iš to išeina: (SS1) – V. Per A, per Amelijos nužudymą.

Tikra chemija! Kaip viskas susiję! Saitai dar neryškūs, bet jau matyti, kad esama POLINKIO ta kryptim... Ir tik pamanyk, aš nežinojau, ką daryti su tuo Skuziaku – o dabar šit jis pats įsiterpia tuo PEILIU. Bet atsargiai. Kad neišgąsdintume! Nereikia forsuoti... nereikia lįsti, plaukime sau pasroviui lyg niekur nieko, bet tik naudodamiesi kiekviena galimybe, kad priartėtume prie savojo tikslo.

Reikia dalyvauti pagrindinėje Hipo akcijoje. Neišsiduodant, kad mūsų pagrindinė akcija yra kita. Elkitės taip, tarsi dalyvautumėte tautos kovoje, AK, Lenkijos–Vokietijos dilemoje, tarsi tai rūpėtų... nors, tiesa, mums svarbu, kad

HENIA SU KAROLIU

Tačiau to nevalia parodyti. To niekam negalima išduoti. Apie tai nė mur-mur. Niekam. Net sau. Nereikia to įkalbinėti – siūlyti. Tyliai! Tegu viskas vyksta savaime...

Reikės drąsos ir atkaklumo, nes turime slapčiomis siekti savo, nors tai ir atrodytą gašli kiaulystę. Kiaulystė liausis buvusi kiaulyste, jeigu ją apginsime! Turime veržtis į priekį, nes jeigu tik atlyšime, kiaulystė mus paskandins. Nesileiskite išstumiamas – neišduokite! Trauktis nevalia.

Lenkiuosi. Pagarba. Sudeginkit“.

„Sudeginkit“ – įsakė. Bet buvo jau parašyta. „SVARBU, KAD HENIA SU KAROLIU“... Kam tai buvo adresuota? Man? Ar Jai, prigimčiai?

Kažkas pasibeldė į duris.

– Prašom.

Įėjo Vaclavas.

– Norėčiau su jumis pasikalbėti...

Užleidau jam kėdę, jis atsisėdo. Aš atsisėdau ant lovos.

– Atleiskite, žinau, kad jūs pavargę. Bet aš ką tik įsitikinau, jog negalėsiu akių sumerkti, kol su jumis nepasikalbėsiu. Kitaip nei ligi šiol. Atviriau. Tikiuosi, kad neįsižeisite. Numanote, kas man neduoda ramybės. Kas... kas buvo saloje.

– Ne kažin ką galėčiau...

– Aš žinau. Žinau. Dovanokit, kad pertraukiau. Žinau, kad jūs nieko nežinote. Bet noriu žinoti, ką jūs manote. Negaliu susigaudyti savo mintyse. Ką jūs apie tai manote? Ką jūs – manote?

– Aš? Ką aš galiu manyti? Aš tik parodžiau jums, laikydamas savo pa...

– Suprantama. Aš labai dėkingas. Tiesiog nežinau, kaip dėkoti. Bet norėčiau sužinoti jūsų požiūrį. Gal iš pradžių išdėstysiu savąjį. Manding čia nieko tokio. Nieko baisaus – mat jie pažįstami nuo vaikystės ir... Čia daugiau kvailiojimo negu... Ypač jų amžiuje! Tikriausiai anksčiau tarp jų kažko... yra buvę... gal pusiau vaikiškų, na, žinote, pasikibinimų, šiokio tokio familiarumo, ir tai įgavo truputį specifinę – keistą formą, a? Ir dabar jie kartkartėmis prie to vėl grįžta. Toksai pradinis, besiskleidžiantis geismingumas. Be to, galima ir tam tikra optinė apgaulė, kadangi žiūrėjome iš tolo, pro krūmus. Henios jausmais negaliu abejoti. Neturiu teisės. Neturiu pagrindo. Žinau, kad mane myli. Apskritai

negi galėčiau mūsų meilę lyginti su tokiu... vaikiškumu? Beprasmišku!

Kūnas! Sėdėjo tiesiai priešais mane. Kūnas! Vilkėjo chalatu – ant savo ėmitusio, išpopinto, putlaus ir blyškaus, tualetuoto ir chalatuoto kūno! Sėdėjo su tuo savo kūnu kaip su lagaminu ar net nesaseru. Kūnas! Įsiutintas kūno ir dėl to pats jau kūniškas, pašaipiai rijau akimis ir apskritai šaipiausi iš jo kone švilpaudamas. Nė krislelio gailesčio. Kūnas!

– Galite manim tikėti ar netikėti, bet iš tiesų nesijaudinčiau dėl to... Tik kad... vienas dalykas man neduoda ramybės. Ir nežinau, gal tai optinė apgaulė... Todėl norėčiau paklausti. Iš anksto atsiprašau, jeigu jums pasirodys truputį... fantastiška. Prisipažinsiu, jog nė nežinau, kaip pasakyti. Tai, ką jie darė... žinote, taip staigiai griuvo, paskui atsikėlė... sutikite, jog tai buvo... gana savotiška. Šitai ne *taip* daroma!

Nutilo ir nurijo seilę, nurijęs susigėdo.

– Jums toks įspūdis?

– Tai neatrodė normalu. Suprantate, jeigu jie būtų bučiavęsi – bet įprastai... Jeigu jis, tarkime, būtų ją parvertęs – įprastai. Jeigu net būtų įprastai paėmęs ją mano akyse. Visa tai mane ne taip... glumintų... kaip toks... keistumas... judesių keistumas.

Paėmė mane už rankos. Pasižiūrėjo į akis. Vos ištvėriau iš pasibjaurėjimo. Ir ėmiau jo nekęsti.

– Atvirai pasakykit man, ar aš teisus? O gal kaip reikiant nepamačiau? Gal keistumas yra manyje? Pats nežinau. Pasakykit man!

Kūnas!

Uoliai slėpdamas pagiežą, lengvabūdišką, bet negailestingą, pasakiau – tiesą sakant, nepasakiau nieko – ničnieko,

kas pakurstytų ugnį: – Kadgi nežinau... Teisybę pasakius... Gal iš dalies...

– Bet aš nežinau, kaip tai vertinti?! Ar jie taip – iš esmės? Ir ar toli yra nuėję? Pirmiausia pasakykit, ar jums neatrodo, kad ji ir jis...

– Ką?

– Atsiprašau. Turiu omenyje *sex-appeal*. Tai, ką vadiname *sex-appeal*. Kai juos drauge pamačiau pirmąkart... tai buvo prieš metus... man išsyk krito į akis. *Sex-appeal*. Trauka. Lyčių trauka. Jis ir ji. Bet tada aš dar rimtai negalvojau apie Henią. O paskui, kai ji pažadino manyje jausmą, tas išpūdis nuslinko į antrą planą, palyginti su mano jausmu, nustojo reikšmės, ir aš lioviausi kreipęs dėmesį. Juk vaikiškumas! Ir tik dabar...

Atsiduso.

– Dabar bijau, kad tai gal blogiau už visa tai, ką galėčiau įsivaizduoti.

Atsistojo.

– Griuvo ant žemės... ne taip, kaip turėtų griūti. Ir tučtuojau atsistojo – irgi ne taip. Ir nuėjo ne taip... Kas tai yra? Ką tai reiškia? Šitai *ne taip* daroma!

Atsisėdo.

– Ką? Ką reiškia? Kas čia yra?

Pasižiūrėjo į mane.

– Kaip tai sujaukia mano vaizduotę! Pasakykit! Pagaliau ką nors pasakykit! Nepalikit su tuo manęs vieno! – blankiai šyptelėjo. – Dovanokit.

Taigi ir šitas ieškojo mano draugystės ir nenorėjo „su tuo būti vienas“ – iš tiesų turėjau pasisekimą! Bet, priešingai nei Friderikas, jisai maldavo, kad nepatvirtinčiau jo beprotybės, ir apmirusia širdim laukė, kad aš viską paneigsiu ir nublokšiu

į chimeros valdas. Nuo manęs priklausė – ar nuraminti jį... Kūnas! Jeigu jis būtų kalbėjęsis su manim tik kaip siela! Betgi kūnas! Ir tasai mano lengvumas! Norint amžinai įstumti jį pragaran, man nereikėjo nertis iš kailio, užteko, kaip ir pirma, sumurmėti keletą neaiškių žodžių: „Turiu pripažinti... Galimas daiktas... Man sunku pasakyti... Galbūt...“ Pasakiau. O jis atsakė:

– Myli mane, tikrai žinau, kad mane myli, ji mane myli!

Gynėsi nieko nepaisydamas.

– Myli? Neabejoju. Bet ar jums neatrodo, kad jiems meilė nebūtina. Jai reikia meilės su jumis, ne su juo.

Kūnas?

Ilgai nieko nekalbėjo. Sėdėjo tylėdamas. Aš taip pat sėdėjau ir tylėjau. Mus apgaubė tyla. Friderikas? Ar jis miegojo? O Semianas? O Juzekas kamaroje? Ką gi jis? Ar miega? Prie namo tarytum buvo pakinkyta daugybė arklių, ir kiekvienas traukė į savo pusę.

Sutrikęs nusišypsojo.

– Tikrai apmaudu, – pasakė. – Neseniai netekau motinos. O dabar...

Susimąstė.

– Net nebežinau, kaip atsiprašyti už šį įsibrovimą naktį. Vienas pats – nebeištvėriau. Jeigu leisite, norėčiau jums dar kai ką pasakyti. Man labai reikia išsikalbėti. Tai, ką pasakysiu, bus... Bet pasiklausykit. Žinote, aš pats kartais stebiuosi, kad ji... man kažką jaučia. Mano jausmai – tai visai kas kita. Aš jai jaučiu tai, ką jaučiu, nes ji meilei skirta, taip, meilei, kad būtų mylima. Bet ką gi ji galėjo pamilti manyje? Mano jausmą, mano meilę jai? Ne, ne tik, ji myli *ir mane patį* – bet kodėl? Ir ką myli manyje? Juk matote, koksai aš. Neturiu

iliuzijų, pats sau ne per daug patinku ir tikrai nežinau, negaliu suprasti, kaip ji manyje kažką išžiūrėjo, ir, prisipažinsiu, tai mane žeidžia, jeigu norėčiau jai ką nors prikišti, tai kaip tik... kad ji... tokia lipšni man. Ar patikėsit, kad karščiausios ekstazės akimirkomis aš ant jos pykstu būtent už tą ekstazę, už tai, kad ji su manim jai atsiduoda? Ir niekada negalėjau su ja pasijust laisvai, man visada tai buvo nelyginant malonė, man daroma nuolaida, ir tik griebęsis cinizmo galėjau naudotis ta „lengvata“, ta prigimties teikiama malone. Gerai. Šiaip ar taip, vis dėlto ji mane myli. Tai faktas. Nepelnytai ar pelnytai, lengvata ar ne, – ji mane myli.

– Myli. Tikriausiai.

– Palaukit! Žinau, ką jūs norit pasakyti: kad tai, kas vyko ten, su meile nieko bendra neturi, kad tai iš kitos operos. Teisybė! Užtat nuotykis, su kuriuo aš susidūriau, ir yra... barbariškai amoralus, tiesiog rafinuotai piktybiškas – sunku net suvokti, per kokį velnionišką stebuklą galėjo taip atsitikti. Jeigu ji būtų sulaužiusi ištikimybę man su koku nors vyru...

– Mano sužadėtinė susineša su kažkokiu ten, – staiga prabilo jis kitoku tonu ir pažvelgė į mane. – Ką tai reiškia? Ir kaip man gintis? Ką daryti?

– Susineša su kažkokiu ten... – pridūrė, – ir dargi keisčiausiu... ypatingu... neregėtu būdu... kuris mane žeidžia, tiesiog smelkia, suprantate, nes aš jaučiu tą skonį, suvokių... Patikėkit, remdamasis tuo mudviejų matytu epizodu, aš mintyse rekonstravau *viską*, kas tarp jų gali būti, ištisą jų bendravimo eigą. Ir tai yra taip... erotiškai genialu, jog net nežinau, kaip jie sugalvojo! Tarytum sapnas! Kas taip sumanė? Jis ar ji? Jeigu ji – tai tikra menininkė!

Jis valandėlę patylėjo.

– Ir žinot, ką aš manau? Kad ji jam neatsidavė. Bet tai dar baisiau, negu kad jie būtų santykiavę. Gryna beprotybė taip galvoti, ar ne? Bet, antra vertus! Nes jeigu ji būtų jam atsidadusi, aš galėčiau gintis, o šiaip... negaliu... ir, ko gero, neatsiduodama jam ji juo labiau yra jo. Kadangi tarp jų viskas vyksta kitoniškai, kitoniškai! Tai kas kita! Visai kas kita!

O! Vieno dalyko jis nežinojo. Kad tai, ką pamatė saloje, buvo daroma *dél* Frideriko ir *paties* Frideriko – tai buvo savotiškas hibridas, gimęs sukryžminus juos su Frideriku. Ir koks malonumas – laikyti nežinioje jį, nieko nenučiuokiantį, jog aš, jo patikėtinis, stoviu kitoje pusėje ir palaikau gaivalą, kuris jam pragaištingas. Nors tasai gaivalas ne mano (man per jaunas). Nors aš jo bičiulis, o ne jų – ir naikindamas jį, tiesą sakant, naikinu save. Bet – koks nuostabus lengvumas!

– Tai vis karas, – pasakė jis. – Tai vis karas. Bet kodėl aš turiu kariauti su pienburniais? Vienas nužudė mano motiną, o kitas... To per daug, truputėlį per daug. Tai jau kraštutinumai. Norite žinoti, kaip aš elgsiuos?

Kadangi neatsakiau, jis primygtinai pakartojo:

– Norite žinoti, ką aš darysiu?

– Aš klausau. Kalbėkite.

– Aš nė per nago juodymą nenusileisiu.

– Aha!

– Neleisiu jos suvilioti – nei kad mane suviliotų.

– Kaip jūs tai įsivaizduojate?

– Sugebėsiu pasiekti savo ir išsaugoti. Aš ją myliu. Ji mane myli. Tik tai yra svarbu. Daugiau viskas turi nublankti, daugiau niekas neturi reikšmės, nes aš taip noriu. Aš sugebėsiu to norėti. Žinote, aš, tiesa, netikiu Dievą. Mano motina buvo tikinti, aš – ne. Bet aš noriu, kad Dievas būtų. Noriu – tai svarbiau negu įsitikinimas jo buvimu. Šiuo atveju aš irgi

sugebėsiu norėti ir ginsiu savo tiesą, savo moralę. Sudrausiu Henią. Su ja dar nekalbėjau, bet rytoj pat pasikalbėsiu ir sudrausiu.

– Ką jūs jai pasakysite?

– Aš elgiuosi prideramai ir ją priversiu prideramai elgtis. Elgiuosi pagarbiai – aš ją gerbsiu ir priversiu, kad gerbtų mane. Su ja elgsiuosi taip, kad ji negalės neatsakyti man jausmu ir ištikimybe. Aš tikiu, kad pagarba, suprantate, gerbimas – įpareigoja. Ir su tuo pienburniu pasielsiu kaip reikiant. Ką tik dabar jis buvo truputį išvedęs mane iš pusiausvyros – daugiau tai nepasikartos.

– Tad jūs ketinate elgtis... rimtai?

– Jūs tiesiog skaitote mano mintis! Taip, rimtai, solidžiai. Aš juos pamokysiu rimtumo!

– Taip, bet rimtas, solidus yra kartu ir svarbus. Rimtas moka pasirinkti, kas svarbiausia. Bet kas gi svarbiausia? Jums svarbiausia gali būti viena, o jiems – kita. Kiekvienas renkasi savo nuožiūra – ir kaip išgali.

– Kaip čia dabar? Aš esu rimtas, ne jie. Kaip jie gali būti rimti, jeigu tai yra vaikiškumas – kvailystės – nesąmonės. Idiotizmas!

– O jeigu – jiems – vaikiškumas užvis svarbiausia?

– Ką? Jiems svarbiausia turi būti tai, kas svarbu man. Ką jie išmano? Aš geriau žinau! Aš juos priversiu! Galgi neprieštarausite, kad aš esu svarbesnis už juos ir mano sprendimas turi būti lemiamas.

– Palaukite. Aš maniau, kad jūs save laikote rimčiausiu turėdamas omenyje savo principus... bet dabar išeina, kad jūsų principai svarbiausi todėl, kad jūs pats esate svarbiausias. Asmeniškai jūs. Kaip asmuo. Kaip vyresnis.

– Tas pat galas! – šūktelėjo jis. – Tai vienas ir tas pat!

Labai atsiprašau. Už išpažintį tokį vėlyvą metą. Didžiai dėkoju.

Išėjo. Mane paėmė juokas. Tikras cirkas! Prarijo kabliuką – ir blaškosi kaip žuvis!

Tai bent pokštą jam iškrėtė mūsų porelė!

Kentėjo? Kentėjo? Na, taip, bet tai buvo riebokas – praplikęs – nugeibęs skausmas...

O žavesys – anoje pusėje. Todėl ir aš palaikiau „aną pusę“. Visa, kas iš ten, – nuostabu ir... tiesiog traukia... žavi... Kūnas.

Tas jautis tik dėjosi ginas dorovę, o iš tikrųjų slėgte slėgė juos savo svoriu. Slėgė pačiu savim. Bruko jiems savo moralę tik todėl, kad tai buvo „jo“ – svaresnė, vyresnė, brandesnė... vyriškio moralė. Bruko per prievartą!

Na, ir jautis! Nebegalėjau jo pakęsti. Tačiau... argi aš buvau ne toks pat jautis? Aš – irgi vyras... Taip man begalvojant vėl pasigirdo beldimas į duris. Maniau, jog grįžta Vaclavas – bet išvydau Semianą! Užsikosėjau jam tiesiai į veidą – kad jis ateis, nesitikėjau!

– Atleiskite už sutrukdyimą, bet girdėjau balsus ir žinojau, kad nemiegate. Ar negalėčiau paprašyti stiklinės vandens?

Gėrė palengva, mažais gurkšneliais, nežiūrėdamas į mane. Be kaklaraiščio, atsegiotais marškiniais, susilamdęs – o plaukai, nors ir ištepti pomada, šurpsojo, ir jis vis glostėsi juos pirštais. Išmaukė stiklinę, bet išeiti delėsė. Stovėjo ir vis glostėsi plaukus.

– Kokia raizgalynė! – sumurmėjo jis. – Neįtikėtina!.. – Stovėjo kaip stovėjęs, tarsi manęs nė nebūtų. Tyčia neatsiliepiau. Prabilo pusbalsiu, lyg ne man.

– Man reikia pagalbos.

– Kuo galėčiau padėti?

– Ar jūs žinote, kad man visiškai pakrikę nervai? – paklausė abejingai, tartum kalbėdamas ne apie save.

– Prisipažinsiu... Nesuprantu...

– Vis dėlto jūs turite būti *au courant*, – nusijuokė. – Žinote, kas aš. Ir kad man nervai.

Glostydamasis plaukus laukė, ką atsakysiu. Galėjo taip laukti be galo, kadangi susimąstė, o gal tik nusitvėrė kokios nors vienos minties, nors apie nieką negalvojo. Nutariau sužinoti, ko jis nori – pasakiau, jog tikrai esu *au courant*...

– Jūs simpatiškas žmogus... Ten, šalia, aš ilgiau nebegalėjau... vienvėje... – ir pirštu parodė į savo kambarį. – Kaip čia pasakius? Nusprendžiau į ką nors kreiptis. Nusprendžiau kreiptis į jus. Gal todėl, kad jūs simpatiškas, o gal todėl, kad per sieną gyvename... Ilgiau vienas nebegaliu. Nebegaliu, ir tiek! Jei leisite, prisėsiu.

Atsisėdo, o judesiai buvo kaip ligonio – atsargūs, tarsi būtų sunkiai valdęs galūnes ir turėjęs iš anksto apgalvoti menkiausią judesį. – Norėčiau žinoti, – tarė, – ar čia kas prieš mane rengiama?

– Kodėl?.. – pasakiau aš.

Prisiversdamas nusijuokė, o paskui pasakė: – Dovanokit, aš norėčiau atvirai... bet pirma turiu paaiškinti, kokio pobūdžio šis mano vizitas pas gerbiamąjį poną. Glaustai papasakosiu savo gyvenimą. Būkit malonus, paklauskite. Beje, iš nuogirdų tikriausiai apie mane nemažai žinote. Esate girdėję kaip apie drąsų, galima sakyti, rizikos žmogų... Tikrai... Bet dabar, neseniai, man užėjo... Lyg kokia bloga akis būtų nužiūrėjus. Tokios tokelės. Prieš savaitę. Sėdžiu, žinote, prie lempos, ir staiga kniost klausimas: kodėl tu ligšiol niekur nesuklupai? O jeigu rytoj suklupsi ir įkliūsi?

– Betgi tokių minčių gal ne sykį ir anksčiau kildavo.

– Žinoma! Ne syki! Bet šįsyk tuo viskas nesibaigė – nes iškart į galvą atėjo kita mintis, jog aš neturiu taip galvoti, kadangi dėl to galiu pasidaryti silpnesnis, atviresnis ir, vėliai rautų, prieinamesnis pavojams. Pamaniau, jog geriau taip negalvoti. Bet vos tik pamanęs, nebegalėjau tos minties atsiginti, mane taip suėmė, jog dabar turiu nuolat, nuolat galvoti, kad man nepasiseks ir kad nereikia apie tai galvoti, nes man nepasiseks, žodžiu, pasaka be galo. Įsivaizduojate? Šitaip suėmė!

– Nervai.

– Čia ne nervai. Žinote, kas? Čia virsmas. Drašos virsmas baime. Nuo to nėra vaistų.

Užsidegė cigaretę. Užsitraukė, išpūtė. – Žinote, prieš tris savaites aš turėjau tikslą, užduotį, manęs laukė kova, vienoks ar kitoks objektas... Dabar nieko neturiu. Viskas nuo manęs nusmuko kaip, atsiprašant, apatinės kelnės. Dabar tik galvoju, kad man ko neatsitiktų. Ir aš teisus. Kas būgštauja dėl savęs, visada teisus! Blogiausia, kad aš teisus, tik dabar teisus! Bet ko jūs iš manęs norit? Jau penkta diena čia sėdžiu. Prašau arklių – neduoda. Laikote mane kaip kalėjime. Ką su manim darysit? Trūni ju tame kambarėly ant aukšto... Ko jūs norit?

– Nusiraminkit. Čia nervai.

– Norit mane pribaugti?

– Nesvaičiokit.

– Nesu dar toks kvailas. Sužlugau... Visa bėda, kad aš jiems išklojau apie savo baimę, jie jau žino. Kol aš nebijo-
jau, ir jie manęs nebijojo. Dabar, kai ėmiau bijoti, pasidariau pavojingas. Suprantu. Negalima manim pasitikėti. Bet kreipiuosi į jus kaip į žmogų.

Aš taip nusprendžiau: keltis, eiti pas jus ir be jokių užuolankų pasišnekėti. Tai mano paskutinis šansas. Atėjau tiesiai

pas jus, nes mano atveju žmogui kitos išeities nėra. Jūs tik pasiklauskite, juk čia užburtas ratas. Jūs bijote manęs todėl, kad aš bijau jūsų, aš bijau jūsų todėl, kad jūs manęs bijote. Kitaip negaliu iš to rato išstrukti – tik šuoliu, todėl dun dun, beldžiuos pas jus naktį, nors mes nepažįstami... Jūs inteligentiškas žmogus, rašytojas, supraskit mane, paduokit ranką, kad aš iš čia išsikapstyčiau.

– Ką turėčiau padaryti?

– Tegu jie leidžia man išvažiuoti. Pasitraukti. Aš tik apie tai svajoju. Kaip pasitraukti. Niekur nebedalyvauti. Pėsčiom išeičiau – betgi jūs kaipmat sugausit mane laukuose ir... įtikinkit juos, kad leistų man išvažiuoti, kad aš jau niekam nieko nebedarysiu, kad man jau koktu, kad nebegaliu. Aš noriu ramybės. Ramybės. Kai tik manim atsikratysit, bėda išnyks kaip nebuvus. Pone, padarykit taip, meldžiu jus, nes, žinot, aš nebegaliu... Arba padėkit man pabėgti. Kreipiuosi į jus, kadangi negaliu stoti vienas prieš visus kaip atstumtasis, tad ištieskit man ranką, nepalikit taip manęs. Mes nepažįstami, bet aš pasirinkau jus. Į jus dedu viltis. Kam jums mane persekioti, jeigu aš nebepavojingas – ir amen! Baigta.

Netikėta kliūtis – žmogus, kuris štai visas dreba... ką jam pasakyti? Galva tebeūžė nuo Vaclavo, o čia vėl žmogus, žiaugčiojantis – gana, gana, gana! – ir meldžiantis pasigalėjimo. Lyg žaibui tvykstelėjus pamačiau, kokia fatališka ši problema: negalėjau jo atstumti, nes dabar jo mirtis stiprinasi mano akivaizdoje virpančia jo gyvybe. Atėjo pas mane, pasidarė artimas ir dėl to didis, jo gyvenimas ir mirtis iškilo priešais mane kone ligi dangaus. O kartu jo pasirodymas – atplėsdamas nuo Vaclavo – sugrąžino mane į tarnybą, į mūsų akciją, vadovaujamą Hipolito, ir jis, Semianas, tapo tik mūsų veiklos objektu... ir kaip objektas buvo išmestas anapus,

pašalintas iš mūsų rato, ir aš negalėjau nei pripažinti jo, nei susitarti su juo, pagaliau nei rimtai su juo kalbėtis, turėjau laikytis distancijos ir, neprisileisdamas jo, griebtis manevro, politikos... todėl akimirką mano siela stojosi piestu lyg žirgas prieš neįveikiamą kliūtį... nes jis apeliavo į mano žmoniškumą ir artėjo prie manęs kaip prie žmogaus, o man nevalia buvo matyti jame žmogaus. Koks turėjo būti mano atsakymas? Svarbiausia – neprisileisti jo, nesiduoti, kad jis mane sujaudintų! – Supraskite, – pasakiau, – karas. Šalis okupuota. Dezertyuoti tokiu metu – tai prabanga, kurios negalime sau leisti. Vienas kitą turime saugoti. Jūs tą žinote.

– Vadinasi... jūs iš tikrųjų nenorite... su manim pasikalbėti?

Valandėlę luktelėjo, lyg mėgaudamasis tyla, kuri vis labiau skyrė mus. – Sakykit, – prabilo, – ar jums niekad nesmuko kelnės?

Vėl neatsakiau ir padidinau distanciją. – O man, – skausmingai tarė jis, – viskas nusmuko – aš be nieko. Pakalbėkim be ceremonijų. Jeigu aš ateinu pas jus naktį kaip nepažįstamas pas nepažįstamą, pakalbėkim be viso to, sutinkate?

Nutilo ir vėl ėmė laukti, ką pasakysiu aš. Nieko nepasakiau.

– Man vis tiek, kokios jūs apie mane nuomonės, – apatiškai pridūrė. – Bet aš pasirinkau jus – kaip savo išgelbėtoją arba žudiką. Kas jums labiau prie širdies?

Tuomet ryžausi aiškiai melagystei – aiškiai tiek man, tiek jam – ir tuo galutinai išmečiau jį iš mūsų rato: – Man neteko girdėti, kad jums kas nors gręstų. Jūs perdedate. Nervai.

Tai jį kirste pakirto. Nieko neatsakė – bet ir nepajudėjo, nepakilo išeiti, atrodė... abejingas. Tartum aš būčiau jam atėmęs galimybę išeiti. Pamaniau, kad taip gali trukti valandų

valandas, jis nejudės, ko jam judėti – pasiliks... gniuždydamas mane savo buvimu. Nebeišmaniau, ką su juo daryti – o jis negalėjo man padėti, nes jį atstūmiau, išmečiau ir be jo likau jo akivaizdoje – vienas... Lyg ir turėjau jį savo rankose. Tačiau tarp manęs ir jo nebuvo nieko, tik abejingumas, šaltas nepalankumas, pasibjaurėjimas, jis buvo man svetimas, buvo man šlykštus! Šuo, arklys, net kirminas man buvo simpatiškesni už tą vyrą, jau metuose, sumenkusi, kurio visas gyvenimas buvo surašytas veide – vyras nepakenčia vyro! Nėra nieko atgrasesnio vyrui kaip kitas vyras – žinoma, turiu omenyje vyresnio amžiaus vyrus, kurių veiduose surašyta biografija. Netraukė jis manęs, ne! Nesugebėjo įgyti mano palankumo. Negalėjo pelnyti malonės. Negalėjo patikti! Jis man buvo atstumiantis tiek savo dvasiniu pasauliu, tiek fiziškai kaip Vaclavas, tik dar labiau – jis buvo atstumiantis man kaip aš jam, ir būtime susirėmę ragais kaip du seni taurai – ir tai, kad aš savo menkumu jam buvau toks pat bjaurus, dar labiau didino mano pasidygėjimą. Vaclavas – o dabar jis – abu šlykštūs! Ir aš su jais! Vyras gali būti pakenčiamas kitam vyrui tik kaip išsižadėjimas, kai jis išsižada savęs vardan kažko – garbės, dorovės, tautos, kovos... O vyras tiktai kaip vyras – tai šlykštytė.

Tačiau jis pasirinko mane. Jis į mane kreipėsi – ir dabar neketino trauktis. Sėdėjo priešais. Kostelėjau, ir tas kosuliukas man priminė, jog padėtis darosi vis keblesnė. Jo mirtis – nors ir atstumianti – dabar buvo per žingsnį nuo manęs kaip kažkas neišvengiama.

Svajojau tik apie tai, kad išeitų. Paskui aš susigaudysiu savo mintyse, bet pirma tegu išeina. Kodėl man nepasakius, kad sutinku ir padėsiu? Tai manęs nesaistytų, juk bet kada galėčiau gudrumu išsisukti nuo duoto pažado – tai yra jeigu

nuspręščiau jį pražudyti ir viską papasakočiau Hipolitui – juo labiau kad mūsų veiklos, mūsų grupės sumetimais būtų netgi naudinga laimėti jo pasitikėjimą ir juo manipuliuoti. Jeigu nutarsiu jį pražudyti... Kas gi čia tokio sumeluoti žmogui, kuris bus nužudytas?

– Paklauskite. Pirmiausia – suvaldykite nervus. Tai svarbiausia. Rytoj nusileiskit pietų. Pasakykit, kad jums buvo nervinė krizė, kuri jau praeina. Kad netrukus vėl būsite geros formos. Tik apsimeskit, kad jums geriau. Aš savo ruožtu pakalbėsiu su Hipolitu ir pasistengsiu, kad jūs išvažiuotumėt. O dabar grįžkit į savo kambarį, čia gali kas nors ateiti...

Tai sakydamas nesuvokiau, ką kalbu. Tiesa tai ar melas? Pagalba ar išdavystė? Paskui paaiškės – o dabar tegu dings-ta! Jis atsikėlė ir atsitiesė, nepastebėjau jame nė spindulėlio vilties, jame niekas nė nevirptelėjo, nebandė jis nei dėkoti, nei nors žvilgsniu įsiteikti... iš anksto žinodamas, kad tai nepavyks ir kad jam lieka tik būti tokiam, koks yra, likti su ta savo nedėkinga, negailestinga būseną – kurios nutraukimas bet gi būtų dar siaubingesnis. Jis tik šantažavo savo buvimu... o, kaip jis skyrėsi nuo Karolio!

Karolis!

Jam išėjus pradėjau rašyti laišką Friderikui. Tai buvo reportas – pranešimas apie tuos abu naktinius vizitus. Ir kartu dokumentas, kuriuo jau aiškiai sutikau veikti bendrai. Sutikau raštiškai. Užmezgiau dialogą.

Rytojaus dieną Semianas atėjo pietų.

Atsikėliau vėlai ir nulipau žemyn kaip tik tuo metu, kai visi sėdo prie stalo – ir tada pasirodė Semianas, švariai nusiskutęs, išsitepęs kremu, išsikvėpinęs, su nosinaite, kyšančia iš kišenėlės. Tai buvo lavono pasirodymas – juk mes jau dvi dienos be paliovos jį marinome. Tačiau lavonas grakščiai kaip kavaleristas pabučiavo ranką šeimininkei ir, su visais pasisveikinęs, paaiškino, kad „jau praeina negalavimas, kuris buvo apėmęs“, kad jaučiasi žvalesnis – kad nusibodo kiauras dienas vienam rūgti viršuje, „kai čia susirenka visa šeima“. Hipolitas pats patraukė jam kėdę, tuojau ant stalo buvo padėti įrankiai, sugrįžo tarsai nė nelytėta mūsų pagarba jam, ir jis atsisėdo – toks pat reikšmingas ir visus nustelbiantis kaip pirmąjį vakarą. Padavė sriubą. Jis paprašė degtinės. Tikriausiai prireikė nemažų pastangų – lavonui šnekėti, lavonui valgyti, lavonui gerti – ir jos buvo išplėstos prievartaujant begalinį nenorą, išplėstos vien tik baimės galia. „Apetitas dar nekoks, bet tos sriubytės paragausiu“. „Jei galima, dar gurkštelėčiau degtinės“.

Pietūs... buvo be ryškesnių kontūrų, bet pilni vidinės dinamikos, įvairiausių nežabotų crescendo, persmelkti prieštarų prasmų ir neaiškūs nelyginant tekstas, įrašytas į kitą tekstą... Vaclavas savo vietoje prie Henios – tikriausiai išsiaiškino su ja ir „užkariavo autoritetu“, kadangi abu rodė vienas kitam daug dėmesio, visą laiką buvo be galo paslaugūs

vienas kitam, ji pasidarė tauri ir jis taurus – abu taurūs. O Friderikas – kaip visada šnekus, kompanijos žmogus, bet šįsyk aiškiai stumiamas į antrą vietą Semiano, kuris nepastebimai paėmė viršų... taip, dar akivaizdžiau nei tada, kai pasirodė pirmą kartą, leido mums klausytis ir susijaudinusiems laukti jo pageidavimų, kartais visai nereikšmingų, kurie prasidėdavo kaip prašymas, o mums baigdavosi įsakymu. Žinodamas, kad tai jo menkystė iš baimės puošiasi seniau turėtu, bet jau dingusiu valdingumu, žiūrėjau į tai kaip į farsą! Iš pradžių tai dar buvo maskuojama rytų pasienio karininko, pusiau kazoko, pusiau mušeikos geraširdiškumu – tačiau paskui jo niūrumas ėmė lįsti per visas poras, niūrumas, o kartu ir šaltas, apatiškas abejingumas, kurį jau vakar buvau pastebėjęs. Jis niaukėsi, bjaurėjo. Ir tikriausiai jame viskas susipynė tiesiog nepakenčiamai, kai, baimės pagautas, jisai mums vaidino buvusį Semianą, kuriuo nebebuvo, kurio pats bijojo labiau nei mūsų, kuriam jau negalėjo prilygti – tą „pavojingąjį“ Semianą, kuris įsakinėjo žmonėms ir jais naudojosi, vieną žmogų siuntė žudyti kito. „Prašyčiau tos citrinukės“ – skambėjo geraširdiškai, kaip rytų pasienyje įprasta, gal net truputį rusiška maniera, bet žodžiuose jautei nagus, kažkokią giluminę nepagarbą svetimai egzistencijai, ir jis, tai suvokdamas, bijojo, o augant baimei atitinkamai augo ir jo paties grėsmė. Žinojau, Friderikas irgi jaučia, kaip viename asmenyje tuo pat metu auga grėsmė ir išgąstis. Tačiau Semiano vaidyba nebūtų buvusi tokia nežabota, jeigu jam kitame stalo gale nebūtų antrinės Karolis, kuris visa savo esybe rėmė jo valdingumą.

Karolis valgė sriubą, tepėsi ant duonos sviesto – bet Semianas akimirksniu užvaldė jį kaip ir pirmą vakarą. Vaikinas vėl turėjo sau poną. Jo rankos įgavo kariško miklumo.

Visa toji nebrandi būtybė išsyk ir lengvai pasidavė Semianui, pasidavė ir atsidavė – ir jeigu valgė, tai tik norėdamas įtikti jam, jeigu tepė ant duonos, tai jam leidus, o jo galva tučtuojau pakluso savo trumpai nukirptais plaukais, kurie tik virš kaktos švelniai garbanojosi. Jisai to anaip tol nedemonstravo – tiesiog tapo toks – tarytum pasikeitė dėl kitokio apšvietimo. Semianas gal to ir nesuvokė, tačiau tarp jo ir bernioko išsyk užsimezgė kažkoks santykis, ir jo tamsioji pusė, tasai priešiš-kumo debesis, pritvinkęs valdingumo (jau tik apsimestinio), ėmė ieškoti Karolio ir tvenktis ties juo. Prie to prisidėjo ir Vaclavas, šalia Henios sėdintis taurusis Vaclavas... Vaclavas teisingasai, siekiantis meilės ir doros... jisai žiūrėjo, kaip vadas blefuoja berniokui, berniokas – vadui.

Jisai – Vaclavas – negalėjo nenujausti, jog auga prieš-prieša tai pagarbai, kurią gynė jis ir kuri ji gynė – kadangi tarp vado ir bernioko brendo ne kas kita kaip nuostata nepai-syti – nepaisyti pirmiausia mirties. Argi berniokas ne todėl ruošėsi guldyti galvą už vadą, kad tasai nebijo nei mirti, nei žudyti – beje, kaip tik dėl to galėjo jaustis esąs kitų žmonių viešpats. O iš tokio mirties ir gyvybės nepaisymo plaukė visi kiti įmanomi nuvertinimai, ištisi devalvacijos okeanai, ir vaikiškas sugebėjimas nepaisyti tvirtai lydėti su niūria, valdinga ano panieka – juodu abipusiškai rėmė vienas kitą, nes nebijojo nei mirties, nei skausmo: vienas todėl, kad dar vaikas, antras todėl, kad vadas. Situacija darėsi vis keblesnė ir painesnė, nes dirbtinai sukelti reiškiniai visada sunkiai valdomi – juk Semianas tik iš baimės dėjosį esąs vadas, bandydamas gelbėtis. Ir tas vadas apsimetėlis, paauglio įsivaizduojamas kaip tikras, jį smaugė, engė, terorizavo. Friderikas (žinojau) tikriausiai jautė tarp tos trijulės – Se-miano, Karolio, Vaclavo – žaibiškai augančią įtampą, kuri

pranašavo sprogimą... tuo tarpu ji, Henia, sėdėjo ramiai sau palinkusi prie lėkštės.

Semianas valgė... norėdamas parodyti, jog jau gali valgyti kaip visi... ir bandė puikuotis tuo savo tyrlaukių žavesiu, kuris betgi buvo apnuodytas lavoniniu jo šalčiu ir, pasiekęs Karolį, tuojau virsdavo prievarta ir krauju. Friderikas tai jautė. Tačiau tada atsitiko štai kas: Karolis paprašė stiklinės, o Henka jam padavė – ir gal tas momentas, kai stiklinė ėjo iš rankų į rankas, mažumėlį, tik mažumytėlį užtruko, bent jau galėjo pasirodyti, jog ji savo ranką atitraukė akimirka vėliau. Taip galėjo būti. Bet ar buvo? Vaclavui šis mažmožis virto įkalčiu ir trenkė kaip vėzdas – jis papilkėjo – o Friderikas permetė juos žvilgsniu – bet kaip abejingai.

Padavė kompotą. Semianas nutilo. Sėdėjo rūškanas ir vis labiau niaukėsi, tarsi išėikvojęs galantiškumo išteklius ir galutinai atsisakęs bandymų patikti, gal jau regėdamas priešais plačiai atsivėrusius siaubo vartus. Buvo abejingas. Henia pradėjo žaisti šakute, ir taip išėjo, kad Karolis irgi palietė savąją šakutę – tiesą sakant, nebuvo aišku, ar jis žaidžia, ar tik liečia, ir tai galėjo būti grynas atsitiktinumas, kadangi šakutė gulėjo po ranka – tačiau Vaclavo veidas vėl apsinešė pelenų spalva – nejaugi tai atsitiktinumas? Ak, žinoma, tai galėjo būti atsitiktinumas – ir visai menkas, beveik nepastebimas. Tačiau visai galimas daiktas... jog būtent tas menkniekis leido jiems užmegzti flirtą, oi, lengvą, lengvutėlį, toki mikroskopišką, kad (mergaitė) galėjo pradėti jį su (berniuku) ir likti nekalta savo sužadėtiniui – juk tai buvo visai nepastebima... Ir kažin ar ne tuo lengvumu jie susigundė – tuo, kad menkiausias jų rankos krustelėjimas smogte smogdavo Vaclavui – gal nepajėgė atsispirti tam žaismui, kuris, būdamas beveik niekas, tuo pat metu – Vaclavui – buvo žiaurus sutriuškinimas. Semianas

išgėrė kompotą. Gal Karolis iš tiesų ėmė erzinti Vaclavą, ak, rasi nė pats to nepastebėdamas, tačiau toks elgesys nė kiek nežeidė jo ištikimybės Semianui, nes jis žaidė tartum į mirtį einas karys – lengvabūdiškai. O ir tas žaismas buvo panašus į keistą nesąvaldumą, kuris randasi iš nenatūralumo – nes gi žaidimėlis su šakutėmis buvo tik salos teatro tąsa, tas jų flirtas buvo „teatriškas“. Vadinasi, aš prie stalo atsidūriau tarp dviejų mistifikacijų, kupinų dar didesnės įtampos, negu visa, kam būtų galėjusi ryžtis realybė. Netikras vadas ir netikra meilė.

Visi atsistojo. Pietūs pasibaigė.

Semianas priėjo prie Karolio.

– Ei, tu... mažvaiki... – pasakė.

– Na, ir ką?! – atšovė Karolis, patenkintas ir laimingas.

Karininkas nemaloniai šaltai subaltakiavo į Hipolitą. – Pasikalbėsime? – iškošė pro dantis.

Pokalbyje norėjau dalyvauti ir aš, bet jis trumpai mane pavarė: – Jūsų – nereikia... – Kas tai? Įsakymas? Negi būtų pamiršęs, ką kalbėjomės naktį? Bet aš neprieštaravau jo pageidavimui ir pasilikau verandoje, o jis su Hipolitu nuėjo į sodą. Henia buvo šalia Vaclavo ir įsikibo jam į parankę, lyg tarp jų niečnieko nebūtų atsitikę, ji vėl ištikima; tačiau tuo metu Karolis, stovėdamas prie atvirų durų, atsirėmė į jas ranka (jo ranka – į duris, jos ranka – į Vaclavą). Ir sužadėtinis tarė mylimajai: – Eime pasivaikščioti. – Ji lyg aidas atsiliepė: – Eime. – Jie nužingsniavo alėja, o Karolis liko bestovįs tartum nežabotas, bet nesuprastas sąmojis... Friderikas, žvilgsniu palydėdamas sužadėtinius ir Karolį, sumurmėjo: – Kaip ant patyčių! – Atsakiau jam nežymiu šypsniu... skirtu tik jam.

Po ketvirčio valandos Hipolitas sugrįžo ir pasikvietė mus į kabinetą.

– Su juo reikia baigti, – pasakė. – Šiąnakt reikia tai padaryti. Spaudžia!

Ir, sudribęs ant sofos, saldžiai prisimerkdamas, pats sau pakartojo: – Spaudžia!

Paaiškėjo, kad Semianas vėl pareikalavęs arklių – bet šįsyk tai buvo ne prašymas – ne, tai buvo kažkas tokio, kad Hipas ilgai negalėjo atsitokėti. – Ponai, juk jis tiesiog banditas! Žmogžudys! Užsimanė arklių, pasakiau, kad šiandien negaliu, nebent rytoj... tada pirštais taip suspaudė man ranką, čiupo mano ranką ir kad suspaus, sakau jums, kaip tikras žudikas... ir pasakė, kad jeigu ligi rytojaus, ligi dešimos ryto, arklių nebus, tai...

– Prispaudė! – pasakė persigandęs. – Šiąnakt reikia tą padaryti, nes rytoj *turėsiu* duoti arklius.

Ir patyliukais pridūrė:

– Turėsiu.

Man tai buvo nelaukta. Matyt, Semianas neištvėrė to vaidmens, kurį vakar buvome sumanę, ir, užuot santūriai, ramiai pasikalbėjęs, prašneko įsakmiai... tikriausiai jį suėmė į savo nagus ir terorizavo eks-Semianas, tas pavojingasai, kurį per pietus jis pats savyje prikėlė, todėl jame atgijo įprotis įsakinėti, grasinti, imti per prievartą, žiaurumu (ir tam negalėjo pasipriešinti, nes šito bijojo labiau nei kas nors kitas)... Vėl pasidarė grėsmingas. Tačiau bent jau tai buvo gerai, kad aš nebesijaučiau esąs vienintelis atsakingas už jį kaip naktį kambaryje, nes viską buvau papasakojęs Friderikui.

Hipolitas atsistojo. Na, ponai, kaip darysim? Kas? Paėmė keturis degtukus ir vieno nulaužė galvutę. Pasižiūrėjau į Frideriką – laukiau kokio nors ženklų – gal turėčiau prisipažinti naktį kalbėjęsis su Semianu? Friderikas buvo siaubingai išblyškęs. Nurijo seilę.

– Atleiskit, – prabilo. – Nežinau ar...

– Ką? – paklausė Hipolitas.

– Mirtis... – aiškiai ištarė Friderikas. Žiūrėjo kažkur į šoną. – Už-muš-ti jį?

– O ką? Juk yra įsakymas.

– Už-muš-ti, – pakartojo Friderikas. Į nieką nežiūrėjo. Buvo vienas su tuo žodžiu. Nieko daugiau – tik jis ir už-muš-ti. Negalėjo meluoti šis kreidos baltumo veidas: matyt, jis žinojo, *ką reiškia užmušti*. Žinojo – tą akimirką – puikiai žinojo. – Aš... to... ne... – tarė ir kažkaip nupurtė pirštus į šoną, į šoną, tolyn nuo savęs... Paskui pasisuko į Vaclavą. Ir iš jo blyškumo, rodos, ėmė ryškėti adresas – jam nespėjus prabilti, aš jau tikrų tikriausiai žinojau, jog jis anaip tol nepuolė į neviltį, bet ir toliau vadovauja įvykių eigai ir – neišleisdamas iš akių Henios ir Karolio – manevruoja jų link! Tad kas gi? Bijojo? Ar vaikėsi juos?

– Jūs irgi ne! – kreipėsi tiesiog į Vaclavą.

– Aš?

– Kaip jūs tai padarysite... peiliu – juk reikia peiliu – revolveriu būtų per garsiai – kaipgi jūs peiliu, jeigu neseniai jūsų motiną irgi peiliu?.. Jūs? Jūs – tokios motinos ir katalikas? Aš tik klausiu, negi jūs ryžtumėtės tai daryti?

Kalbėdamas painiojo žodžius, bet žodžiai skambėjo iš pat širdies, sustiprinti veido, kuris įbestomis į Vaclavą akimis šaukte šaukė „ne“. Be abejonės – „jis žinojo, ką sako“. Žinojo, ką reiškia „užmušti“, ir nebegalėdamas priešintis stovėjo ties ištvermės riba... Ne, tai nebuvo nei žaidimas, nei taktika, tuo momentu jis buvo nuoširdus!

– Jūs dezertyruojate? – šaltai paklausė Hipolitas. Užuoat atsakęs, Friderikas bejėgiškai ir kvailai nusišypsojo.

Vaclavas nurijo seilę, tartum priverstas suvalgyti kažką nevalgoma. Darau prielaidą, jog ligi šiol į šį reikalą jis žiūrėjo

kaip ir aš, tai yra kariškai, ir tas nužudymas jam buvo vienas iš daugelio, dar vienas – bjaurus, bet įprastas, net būtinas ir neišvengiamas – tik dabar jis buvo jam išskirtas iš daugelio kitų ir pateiktas atskirai kaip baisiausias, ypatingas Nužudymas! Jis irgi išblyško. Be to, dar motina! Ir peilis! Peilis, toks pat kaip tas, kuriuo jo motiną... vadinasi, žudytų peiliu, ištrauktą iš motinos kūno, taip pat užsimotų ir taip pat smeigtų į Semiano kūną... Bet gal po suraukta jo kakta motina jau maišėsi su Henka, ir ne motina, o būtent Henka viską nulems. Tikriausiai įsivaizdavo, kad smogs kaip Skuziakas... bet kaip tada laikytis Henios ir Karolio atžvilgiu, kaip priešintis jų suartėjimui, Henios – apkabintos (bernioko), paauglės Henios jo glėbyje, Henios – kuri taip įžūliai suberniokėjusi?.. Nužudyti Semianą kaip padarė Skuziakas – bet kuo gi tada pats pavirs? Skuziaku? Kuo atsispirs anai – nepilnamečių – jėgai? Jeigu Friderikas nebūtų išskyręs ir sureikšminęs to nužudymo... bet dabar tai jau buvo Nužudymas, ir tas peilis smigo į jo paties orumą, garbę, dorovę, į visa tai, kuo rėmėsi kovodamas su Skuziaku dėl motinos ir su Karoliu – dėl Henios.

Tikriausiai dėl to į Hipolitą jis kreipėsi labai apatiškai ir tarytum patvirtino jau žinomą dalyką:

– Aš to negaliu...

Manęs Friderikas paklausė kone triumfuodamas, tokiu tonu, kuris jau diktavo atsakymą:

– O jūs? Jūs galėtumėt?

Aha! Vadinasi, čia tik tokia taktika! Štai kur jis taikė apsimesdamas, kad išsigando, ir mus versdamas atsisakyti. Galva nebeišneša: vadinasi, ta jo baimė, blyški, išpilta prakaito, drebanti, begalinė baimė, buvo tik žirgas, kuriuo jis šuoliavo... prie jaunų kelių ir rankų! Pasinaudojo savo išgąsčiu erotiniais sumetimais! Apgaulės viršūnė, negirdėta niekšystė, išties

nesuvokiama ir nepakenčiama! Savim pačiu jis pasinaudojo kaip žirgu! Tačiau jo azartas pagavo mane ir pajutau turįs šuoliuoti podraug su juo. O žudyti, savaime suprantama, nenorėjau. Buvau laimingas, kad galiu nuo to išsisukti – mūsų drausmė ir vienybė jau šlijo. Atsakiau: – Ne.

– Bordelis, – grubiai drėbė Hipolitas. – Gana to akių dėmimo. Tada padarysiu aš pats. Be niekieno pagalbos.

– Jūs? – nusistebėjo Friderikas. – Jūs?

– Aš.

– Ne.

– Kodėl?

– Nnne...

– Pone, – tarė Hipolitas, – jūs tik pagalvokit. Juk negalima būti kiaule. Reikia turėti nors kokį pareigos jausmą. Tai pareiga, suprantate! Tai tarnyba!

– Pareigos jausmas jums liepia žudyti nekaltą žmogų?

– Tai įsakymas. Mes gavome įsakymą. Vykdoma tokia akcija, mielas pone! Aš negaliu ardyti rikiuotės, visi turime būti kartu. Taip reikia! Tai atsakomybė! Ko jūs norit? Kad jį paleistume gyvą?

– Negalima, – sutiko Friderikas. – Žinau, kad negalima.

Hipolitas išsproginio akis. Negi jis manė Frideriką atsakysiant: „Taip, paleiskite jį“? Gal to tikėjosi?

Jeigu puoselėjo tokią slaptą viltį, tai Frideriko atsakymas užkirto kelius trauktis atgal.

– Tai ko jūs norit?

– Žinoma, aš suprantu... būtinybė... pareiga... įsakymas... Negalima palikti... Betgi jūs... Jūs ne-pjausi-te... Jūs nnee... Jūs negalite!

Hipolitas, suklusęs dėl to kuklaus, patylom ištarto „nnee“, – atsisėdo. Tasai „nnee“ žinojo, ką reiškia nužu-

dyti, – ir tas žinojimas ėjo tiesiai į jį, užkraudamas aibę sunkumų. Įkalintas savo lašiniame kūne, jis žiūrėjo į mus kaip pro langą, išsproginęs akis. Kupini pasibjaurėjimo mūsų trijų atsisakymai nulėmė, kad nebegalėjo būti nė kalbos apie „paprastą“ likvidavimą. Mums atkakliai pasidygėjus, tai ėmė rodytis ištis siaubinga. Ir jis nebegalėjo sau leisti kalbėti taip niekingai. Nebūdamas nei itin protinga, nei itin išvalgi asmenybė, vis dėlto jis priklausė tam tikrai aplinkai, tam tikrai sferai ir, mums užgriebus giliau, negalėjo likti niekingas bent jau dėl kompanijos. Tam tikrais atvejais negalima būti „ne tokiam protingam“, kaip negalima būti ir „ne tokiam subtiliam“, tai diskvalifikuoja žmogų draugijoje. Taigi etiketas vertė jį būti protingą ir drauge su mumis išsemti visą žodžio „užmušti“ turinį; pagaliau jis suvokė tai, kaip ir mes suvokėme – kaip kažką siaubinga. Pasijuto, kaip ir mes, bejėgis. Žudyti ką nors savo rankomis? Ne, ne, ne! Bet tokiu atveju liko tik „nežudyti“ – o „nežudyti“ reiškė suardyti gretas, išduoti, pabūgti, neįvykdyti užduoties!

Skėstelėjo rankomis. Dabar jis buvo tarp dviejų bjaurasčių – ir viena iš jų turėjo tapti jo bjaurastim.

– Na, tai kaip? – paklausė.

– Tegu tai padaro Karolis.

Karolis! Štai kur jis visą laiką taikėsi – tikras lapė! Tai bent gudrutis! Save pabalnojo lyg žirgą!

– Karolis?

– Žinoma. Jis tai padarys. Jei tik jūs liepsit.

Kalbėjo, tartum tai būtų nepaprastai lengva – sunkumai jam dingo kaip nebuvę. Tartum būtų kalbama apie Karolio siuntimą į Ostrovecą apsipirkti. Nežinia kodėl, bet toks pasikeitęs tonas atrodė iš dalies pagrįstas. Hipolitas dvejojo.

– Viską suversti jam?

– O kam? Mes to nepadarysim, tai ne mums... o padaryti reikia, kitos išeities nėra! Jūs jam pasakysit. Jeigu bus liepta, jis padarys. Jam tai ne problema. Kodėl gi jam nepadarius? Tik paliepkit.

– Aišku, jei liepsiu, tai padarys... Bet kaip čia dabar? A? Jis lyg ir... vietoj mūsų?

Neištvėręs įsiterpė Vaclavas:

– Jūs pamirštat, kad tai rizikinga... Tai didelė atsakomybė. Negalima atsipirkti juo, suverčiant jam visą riziką, negalima! Taip nedaroma!

– Riziką galim prisiimti mes. Jeigu viskas iškils aikštėn, pasakysime, jog padarėm mes. Ko gi mums reikia? Tik to, kad kas nors vietoj mūsų paimtų ir suvartų peilį – jam išeis geriau nei mums.

– Betgi aš jums sakau, kad mes neturim teisės pasinaudoti juo jau vien todėl, kad jam šešiolika metų, nevalia jo čia velti... atsipirkti juo...

Jį apėmė panika. Karolį painioti į žmogžudystę, kurios nepajėgia įvykdyti jis, Karolį, pasinaudojant jo jaunyste. Karolį – nes dar vaikėzas... bet čia ir buvo visa bėda, kad dėl to jis darėsi silpnesnis už bernioką... o juk jis už bernioką turėjo būti stipresnis! Ėmė vaikščioti po kambarį. – Tai būtų amoralu! – sušuko nesitverdamas pykčiu ir išraudo, tartum būtų buvę iškelti viešumon patys slapčiausi ir gėdingiausi jo kėslai. Tuo tarpu Hipas su ta mintim pamažu ėmė apsi-prasti.

– O gal... tikrai būtų paprasčiausia... Atsakomybės niekas nesikrato. Svarbu tik, kad nesugadintume... pačiu faktų... Tokia užduotis ne mums. Čia tik jam.

Ir nusiramino tartum stebuklingąja lazdele palytėtas – tartum pagaliau suradęs vienintelį gerą sprendimą. Suprato, jog

tai neprieštarauja žmogaus prigimčiai. Jis neišsisukinėjęs. Jam tiesiog derėtų duoti įsakymus, o Karoliui – juos vykdyti.

Atgavęs ramybę ir sveiką nuovoką, vėl pasijuto aristokratu.

– Kaipgi man neatėjo į galvą? Na, žinoma!

Iš tiesų gana įdomus vaizdelis: du vyrai, iš kurių vienas gėdijasi to, kas kitam gražino orumą. Vienam tasai „nepilnamečio išnaudojimas“ buvo baisi negarbė, o kitam – kėlė pasididžiavimą, vienas nuo to lyg ir darėsi nebe toks vyriškas, o kitas – dar vyriškesnis. Betgi Friderikas – koksai genialus! Kad sugebėjo čia įpainioti Karolį... kad visą reikalą pakreipė į jį... ir todėl numatytoji mirtis iškart sušilo ir suliepsnojo ne tik Karoliu, bet ir Henia, jų rankomis, jų kojomis – o planuojamas lavonas pražydo draudžiamu berniokiškai mergaitišku, šiurkščiu geismingumu. Pliūpsnis kaitros – ir toji mirtis jau meilės mirtis. Ir viskas – toji mirtis, mūsų išgąstis, pasibaisėjimas, mūsų bejėgiškumas – tik tam, kad į ją būtų ištiesta jauna ranka ir kita – dar jaunesnė... Aš jau mačiau tai ne kaip žmogžudystę, o kaip nesubrendusių, aklių kūnų nuotykį. Puiku!

Antra vertus, čia būta ir kandžios ironijos, net pralaimėjimo skonio – kad mes, suaugusieji, neišsivertėme be jauniklio, kuris galėjo padaryti tai, ko mes negalėjome, – tarsi ta žmogžudystė būtų vyšnia, svyranti nuo plonos šakelės ir pasiekiamą tik pačiam lengviausiam... Lengvumas! Ūmai viskas pakrypo šita linkme, Friderikas, aš, Hipolitas pasinėšėme į nepilnametį kaip į kokią paslaptinę alchemiją, nuo kurios turėtų palengvėti.

Tada Vaclavas irgi pareiškė pritarius Karolio kandidatūrai.

Jeigu nebūtų sutikęs, pats būtų turėjęs šito imtis, nes mes konkurse jau nedalyvavome. O antra vertus, jis gal kažko sutriko – pakluso katalikybės balsui ir, ko gero, pagalvojo, kad Karolis kaip žmogžudys Heniai atrodys toks pat pasibjaurėtinas kaip ir jis, na, o iš jo, Vaclavo, žmogžudys – tikras nesusipratimas, kadangi jis per daug nuoširdžiai uosto gėles širdim, o ne nosim, pernelyg tiki dorybės grožiu ir nuodėmės šlykštumu. Pamiršo, kad Karoliui nusikaltimas gali būti visai kito skonio negu jam. Nusitvėręs šios iliuzijos, sutiko – nes, tiesą sakant, tokiomis neaiškiomis aplinkybėmis negalėjo nesutikti, jeigu nenorėjo susipykti su mumis ir likti visai nuošalyje.

Friderikas, būgštaudamas, kad jie nepakeistų savo nuomonės, nusprendė kuo greičiau susirasti Karolį – aš su juo. Name jo nebuvo. Henką pamatėme bufetinėje tvarkančią skalbinius, bet ne jos mums reikėjo. Vis labiau nervinomės. Kur Karolis? Ieškojome vis labiau nerimastaudami, nesišnekėdami, lyg svetimi vienas kitam.

Suradome jį arklidėje apžiūrinėjantį arklius – pašaukėme – priėjo šypsodamasis. Puikiai prisimenu tą šypseną, kadangi tuo metu, kai jį šaukėme, kaip tik supratau, koks rizikingas mūsų pasiūlymas. Juk jis dievino Semianą. Buvo atsidavęs jam. Tad kaip jį priversti šito imtis? Tačiau šypseną akimirksniu nukėlė mus į kitą šalį, kur viskas rodėsi draugiška ir miela. Tas vaikas jau buvo suvokęs savo pranašumą. Žinojo, kad jeigu iš jo ko nors norime, tai tik jo jaunystės – todėl priėjo nusiteikęs truputį pašaipiai, bet neatsisakydamas pažaisti. Tas jo elgesys teikė mums laimės, nes rodė, į kokius familiarius santykius su mumis jis leidžiasi. Ir keistas dalykas: toji žaismė, tasai palaimingas lengvumas buvo geriausia artėjančio žiaurumo preliudija.

– Semianas išdavė, – santūriai pranešė Friderikas. – Yra įrodymų.

– Aha! – tarė Karolis.

– Reikia jį nudaigoti dar šiandien, naktį. Padarysi?

– Aš?

– Bijai?

– Ne.

Stovėjo prie vežimo gražulo, ant kurio buvo pakabintas balnasaitis. Ničniekuo neparodė savo ištikimybės Semianui. Vos tik išgirdęs apie žudymą, prtilo ir gal net kiek susidrovėjo. Užsisklendė, įsitempė. Neatrodė, kad imtų protestuoti. Aš pamaniau, jog jam nužudyti Semianą arba nužudyti ką nors Semianui įsakius buvo visai tas pat – juodu siejo tik mirtis, nesvarbu kieno, bet mirtis. Semianui jis buvo akiai paklusnus ir kareivis – bet taip pat paklusnus ir kareivis buvo ir tada, kai stojo prieš Semianą mums įsakius. Buvo matyti, kad jo aklas žavėjimasis vada bemat virto tyliu gebėjimu žudyti. Jis nenustebo.

Tik tiek, kad (berniokas) prabėgom nužvelgė mus. Tas žvilgsnis buvo kažkoks paslaptinas (tartum klausė, kas jums svarbu, Semianas, ar... aš?). Tačiau nepasakė nieko. Buvo santūrus.

Sugluminti to neapsakomo lengvumo (tarsi atveriančio mums visai kitą matmenų pasaulį), nuėjome su juo pas Hipolitą, kuris davė daugiau instrukcijų – kad reikia eiti naktį su peiliu – ir kad viskas įvyktų be triukšmo. Hipas buvo jau visai atgavęs pusiausvyrą ir nurodinėjo kaip karininkas – jau tėsė esąs savo vietoje.

– O jeigu neatidarys durų? Juk jisai užsirakina.

– Rasis būdų, kad atidarytų.

Karolis išėjo.

Ir tai, kad išėjo, mane sujaudino ir įsiutino. Kur išėjo? Į savo būstą? Ką reiškė – į savo būstą? Kas tai yra, kokia ta jo sfera, kur mirštama taip pat lengvai kaip ir žudoma? Radome jį pasiruošusį, paklusnų, o iš to piršosi išvada, jog jis tam tinkamas – kaip sklandžiai viskas klostėsi! O kaip žavingai nuėjo – tyliai ir paklusniai... ir nė neabejojau, kad į ją, į Henią, tiesia rankas, į kurias mes ką tik įbrukome peilį. Henia! Neabejotina, jog nūnai jis, kaip berniokas su peiliu, žudantis berniokas, turėjo daugiau šansų palenkti ją sau ir turėti – ir jeigu ne Hipolitas, kuris su laikė mus toliau pasitarti, būtume lėkę jam iš paskos ir pasekę. Tačiau tik po kurio laiko, išėję iš Hipolito kabineto, galėjome leistis į sodą, iš paskos jai ir jam – ir, būdami jau priėškambaryje, išgirdome, kad valgomajame slopiai suriko Vaclavas ir staiga nutilo – ten kažkas atsitiko! Sugrižome. Scena panaši į regėtas saloje. Vaclavas per du žingsnius nuo Henios – nežinia kodėl, bet kažkas tarp jų buvo atsitikę.

Karolis stovėjo kiek toliau, prie bufeto.

Pamatęs mus, Vaclavas pasakė:

– Skėliau jai antausį.

Ir išėjo.

Tada ji pasakė:

– Muša!

– Muša, – pakartojo Karolis.

Juokėsi. Šaipėsi. Piktai, bet žaismingai. Tiesą sakant, nelabai – ne pernelyg – tik šiaip traukė per dantį. Bet kokia elegantiška buvo ta jų pašaipa! Ir greičiausiai jiems net patiko, kad jis „muša“, tarsi tai būtų davę progą išlieti širdį.

– Kokia musė ji įkando? – paklausė Friderikas. – Ko jis čia dabar?

– Ko gi daugiau? – atsakė ji. Žaismingai, koketiškai blyksnelėjo akimis, ir išsyk supratome, jog turi omenyje Karolį.

Nuostabu, žavu buvo, kad ji net neparodė jo akimis, žinojo, kad nėra reikalo – pakako to, jog ėmė koketuoti – žinojo, kad mums gali patikti tiktai „su“ Karoliu. Kaip lengvai dabar galėjome bendrauti – ir mačiau, jog abu neabejoja mūsų palankumu. Vylingi, santūriai išizaide ir puikiai suprantantys, kad mus žavi. Tai jau buvo akivaizdu.

Nesunku buvo atspėti, kad Vaclavas neištverė – tikriausiai jie vėl bus suerzinę jį koku nors beveik nepastebimu žvilgsniu ar prisilietimu... ak, tos vaikiškos provokacijos! Friderikas staiga jos paklausė:

– Karolis tau nieko nesakė?

– Ko?

– Kad šianakt... Semianą...

Rankos mostu jis gana juokingai parodė, kaip pjaunama gerklė – išties būtų buvę juokinga, jeigu tas jo žaismas nebūtų buvęs toks rimtas. Jis rimtai linksminosi. Atsisėdo. Ji nieko nežinojo, ne, Karolis jai nieko nepasakojęs. Todėl trumpai išdėstė apie planuojamą „likvidaciją“, kurią įvykdyti turįs Karolis. Pasakė taip, lyg būtų kalbama apie visiškai paprastą dalyką. Jie (Karolis irgi) klausėsi – kaip čia pasakius – nemaž nesipriešindami. Kitaip klausytis negalėjo, kadangi turėjo patikti mums, ir tai sunkino jų reakciją. Tik tiek, kad, jam pabaigus, ji neištarė nė žodžio – jis taip pat – ir jų pusėje įsiviešpatavo tylą. Buvo nelabai aišku, ką ji reiškia. Bet (berniokas) ten, prie bufeto, stovėjo paniuręs, o ir ji apsiniaukė.

Friderikas aiškino: – Kebliausia, kad Semianas gali naktį neatidaryti durų. Bijos. Galėtumėte nueiti dviese. Tu koku nors pretekstu pasibelstum. Tau atidarys. Jam nė į galvą neat-eis tau neatidaryti. Pasakysi, pavyzdžiui, kad turi jam laišką. O kai atidarys, tu atsitrauksi atgal ir Karolis ilis... turbūt tai geriausias būdas... kaip manote?

Siūlė neprimygtinai, „šiaip sau“, bet, tiesą sakant, tai buvo motyvuota – juk visas planas buvo gerokai iš piršto laužtas, neturint jokios garantijos, kad Semianas tuojau ims ir atidarys jai duris, ir todėl jis vos vos slėpė tikrąją pasiūlymo prasmę: įtraukti į tai Henią, kad jie dviese... Organizavo tai nelyginant sceną saloje. Mane apstulbino ne pats sumanymas, o jo įvykdymo būdas – mat jis tai pasiūlė staiga, lyg tarp kitko, ir pasinaudojo tuo momentu, kai jie buvo linke žiūrėti į mus kuo palankiausiai, būti mūsų sąjungininkai ir net paprasčiausiai žavėti mus – dviese, dviese! Matyt, Friderikas kliovėsi šios poros „gera valia“ – jog jie sutiks be didesnių keblumų, kad tik patenkintų jo norą – vadinasi, jis vėl dėjo viltis į tą „lengvumą“, tą patį lengvumą, kuri jau buvo pademonstravęs Karolis. Jis tiesiog norėjo, kad jie „drauge“ sutryptų tą kirminą... Dabar jo sumanymo prasmės – erotinės, jausminės, meilės pobūdžio – jau beveik nebegalima buvo nuslėpti – ji darėsi akivaizdi! Ir aš staiga pamaniau, jog mūsų akyse galynėjasi du šio reikalo aspektai: mat, viena vertus, pasiūlymas buvo gana baisus, juk norėta ir tą merginą įklampinti į nuodėmę, į žmogžudystę... bet, kita vertus, pasiūlymas buvo „patrauklus ir jaudinantis“, nes rūpėjo tai, kad jie „drauge“...

Kas persvers? Kadangi jie atsakė ne iš karto, turėjau gauti laiko, ir man atėjo į galvą būtent šis klausimas. Tuo pat metu labai aiškiai pamačiau, jog jie, stovėdami mūsų akivaizdoje, *vienas kitam* vis dar nedraugiški, nejautrūs, šiurkštūs – bet, nepaisant to, juos taip glumino tas faktas, kad mes jais žavimės ir laukiame jų svaigulio, jog tai vertė juos elgtis nuolankiai. Jau negalėjo eiti prieš tą grožį, kurį mes juose atskleidėme. O tas nuolankumas į juos iš esmės tenkino – juk jie tam ir egzistavo, kad pasiduotų. Tai vėlgi buvo vienas tų veiksmų „atliekamų patiems sau“, tokių bū-

dingų jaunystei, veiksmų, kuriais jaunystė atranda pati save ir paskui dėl to taip apkvaista, kad beveik išnyksta objektyvi išorinė jų reikšmė. Ne Semianas, ne jo mirtis jiems buvo svarbiausia – tik jie patys. (Mergaitė) davė tokį atsakymą:

– Kodėl gi ne? Galima padaryti.

Karolis nei iš šio, nei iš to nusijuokė, gana kvailai:

– Pasiseks – bus padaryta, nepasiseks – nebus padaryta.

Pajutau, kad pakvailioti jam būtina.

– Na, gerai. Tu pabarškinsi ir atšoksi, o aš jį nusmeigsiu.

Gal ir taip, tik nežinia, ar atidarys.

Ji nusijuokė:

– Nebijok, kai aš pabarškinsi, atidarys.

Ji dabar irgi buvo gana kvaila.

– Žinoma, tai tik tarp mūsų... – tarė Friderikas.

– Nesijaudinkit.

Tuo pokalbis baigėsi – tokių pokalbių negalima užtęsti. Išėjau į verandą, iš ten į sodą, norėjosi kiek atsikvėpti – viskas ėmė suktis pernelyg greitai. Temo. Spalvos neteko stiklo blizgesio, žaluma ir raudonis nebetraukė akių – ūksmingas spalvų poilsis prieš naktį. Ką slepia naktis? Taigi... teks su-trypti kirminą – bet kirminas bus ne Vaclavas, o Semianas. Aš nebuvau tvirtai įsitikinęs, ar ir toliau laikomės vieningai, mane vis labiau šildė ir kaitino tamsybių ugnis, krisdavau priblokštas, net viltį praradęs, nes viskas buvo per daug fantastiška, per daug laisva ir ne visai realu – kažkoks žaismas, taip, tai tikrai buvo mūsų „žaidimas su ugnimi“. Atsidūręs nuošaly tarp krūmų, galutinai susipainiojau įvykių eigoje... Tada išvydau ateinantį Vaclavą.

– Aš noriu jums paaiškinti! Prašyčiau mane suprasti! Aš nebūčiau jai sudavęs, jei ne ta kiaulystė, sakau jums, tiesiog kiaulystė!

– Kas gi atsitiko?

– Kiaulystę ji man padarė! Didelę kiaulystę, nors ir labai delikačią... ir čia aš jau neapsirinku... Delikati ir didelė kiaulystė! Mes šnekėjomės valgomajame. Įėjo – jis. Kavalierius. Bemat pajutau, kad ji sako man, bet kreipiasi į jį.

– Kreipiasi į jį?

– Į jį, tik ne žodžiais, o... pati savim. Visa. Kalbėjo neva su manim, bet tuo pat metu prilipo prie jo ir atsidavė jam. Mano akyse. Kalbėdama su manim. Jūs tikite manim? Tai buvo kažkas... Mačiau, kad šnekasi su manim, bet yra su juo – ir dar taip... visiškai. Lyg manęs nė nebūtų. Šėriau jai per veidą. Ką aš dabar turiu daryti? Pasakykit, ką man dabar daryti?

– Gal pavyks susitaikyti?

– Betgi aš jai sudaviau! Padėjau tašką ant „i“. Sudaviau! Dabar jau viskas galutinai nustatyta ir patvirtinta. Sudaviau! Pats nežinau, kaip aš galėjau... Žinote, ką? Manau, kad jeigu nebūčiau sutikęs su jo paskyrimu tai... likvidacijai... nebūčiau sudavęs.

– Kodėl?

Greitai pažvelgė į mane.

– Todėl, kad jau negerai pasielgiau – su juo. Leidau jam mane pakeisti. Netekau moralinio pagrindo, todėl ir mušu. Mušu, nes mano kančios jau nieko nebereiškia. Jos nevertos pagarbos. Neteko garbės. Todėl mušu, mušu, mušu... o jį ne tik primuščiau – jį užmuščiau!

– Ką jūs kalbate!

– Užmuščiau nedvejodamas... Vieni niekai! Užmušti... tokį... Tas pat kaip sutrypti kirminą! Mažmožis! Nors, kita vertus, tokį užmušti... Skandalas! Ir gėda! Kur kas sunkiau nei suaugusį. Tiesiog neįmanoma! Užmušinėti kits kitą gali tik

suaugusieji. O jeigu jai perpjaučiau gerklę?.. Sakykim! Ne, nesijaudinkit. Aš tik šiaip, juokais. Juk viskas tik juokeliai! Su manim juokauja, tai kodėl gi man truputį nepajuokavus? Viešpatie Dieve, gelbėk mane nuo tų juokų, į kuriuos įkliuvau! Dieve, Dieve mano, vienintelė mano paguoda! Ką aš čia norėjau pasakyti? Aha, aš privalau užmušti... bet Semianą... privalau tai padaryti, dar yra laiko, reikia paskubėti... dar yra laiko išplėsti tą žmogžudystę iš to pienburnio... nes, kol stumių ją nuo savęs jam, elgiuosi nedorai!

Susimąstė.

– Per vėlu. Užsnekinot mane. Kaip dabar išplėsiu iš jo tą užduotį? Dabar jau aišku, kad to siekiu ne iš pareigos, o tik todėl, kad jos neatiduočiau jam – kad būčiau moraliai pranašesnis už ją. Visas tas mano moralumas – tik tam, kad turėčiau ją!

Skėstelėjo rankomis.

– Nebesusigaudau, ką daryti. Bijau, kad man išvis nebėra ko daryti.

Pasakė dar keletą įsidėmėtinų minčių:

„Esu nuogas! Koks aš nuogas! Dieve mano! Jaučiuosi kaip išrengtas! Man mano amžiuje jau nedera būti nuogam! Nuogybė – tai jaunimui“.

O toliau:

„Ji neištikima ne tik man. Ji neištikima vyriškumui. Apskritai vyriškumui. Todėl, kad ji nebūna man neištikima su vyriškiu. Tad argi ji moteris? Aha, žinote, aš jums dar pasakysiu, ji naudojasi tuo, kad dar ne moteris“.

„Naudojasi kažkoku savo išskirtinumu, kažkoku ypatingu spe-ci-fiš-ku-mu, kurio aš lig šiol nebuvo pastebėjęs...“

Toliau:

„Tiktai kyla klausimas, iš kur juose tai radosi? Kartoju, ką jau buvau sakęs: jie patys to negalėjo sugalvoti. To, kas buvo saloje. To, ką dabar išdarinėjo su manim... tų provokacijų... Tai per daug rafinuota. Manau, kad jūs suprantate: negalėjo sugalvoti, nes per daug rafinuota. Tad iš kur paėmė? Iš knygų? Nežinau, nežinau!“

* * *

Slėniu liejosi vis tirštesnis padažas, stingdantis regėjimą, ir kai medžių vainikai dar maudėsi plunksniniame, linksmame danguje, kamienai jau darėsi neryškūs ir nebetraukė žvilgsnio. Dirstelėjau po plyta. Laiškas.

„Pakalbėkite su Semianui“.

„Pasakykite, kad naktį Jūs su Henia nuvesite jį ten, kur jo lauks Karolis su brikele. Kad Henia naktį pasibels, atėjusi jo išsivesti. Patikės. Žino, kad Karolis yra jo, kad Henka yra Karolio! Bemat patikės! Tai geriausias būdas, kad pasibeldus atidarytų duris. Svarbu. To negalima nepaisyti!“

„Isidėmėkite: trauktis jau nėra kur. Trauktis galima nebent į kiaulystę“.

„Na, o Skuziakas? Ką su juo? Ką? Laužau galvą. Negali likti nuošalyje, šitai jie turi padaryti trise... Bet kaip?“

„Atsargiai! Nereikia forsuoti. Geriau delikačiai ir įsijaučiant, kad tik nesuerzintume, nesukeltume nereikalingų padarinių, kaip mums ligi šiol sekėsi, kad tik bloga akis nenužiūrėtų, – svarbiausia ko nors nepagadinti. Saugokitės. Atsargiai!“

Nuėjau pas Semianą.

Pasibeldžiau – išgirdęs, kad aš, atidarė, bet tuoj vėl griuvo į lovą. Kiek laiko jis taip gulėjo? Su kojineėmis – batai, gražiai išblizginti, švietė ant grindų tarp daugybės nuorūkų. Traukė cigaretę po cigaretės. Ranka – laiba per riešą, ilga, su žiedu ant piršto. Buvo nešnekus. Aukštieininkas spoksojo į lubas. Pasakiau, jog atėjau jo perspėti: tegu neturi iliuzijų. Hipolitas arklių neduos.

Neatsakė.

– Nei rytoj, nei poryt. Ir dar, gal ne be reikalo būgštaujate, kad gyvo jūsų neišleis.

Tyla.

– Todėl noriu jums pasiūlyti... pabėgimo planą.

Tyla.

– Noriu jums padėti.

Neatsakė.

Tysojo kaip rąstas. Pamaniau, kad bijo – tačiau tai buvo ne baimė, o pyktis. Pikčiausias pyktis. Gulėjo siuste įsiutęs – tik tiek. Ir pilnas pagiežos. Tai todėl (pamaniau), kad man aiški jo silpnybė. Žinojau jo silpnybę, todėl ji virto pykčiu.

Išdėsčiau planą. Įspėjau, kad Henia pasibels ir kad išvesime jį į lauką.

– Kurr...

– Ar turite pinigų?

– Turiu.

– Tai gerai. Būkit pasiruošęs – tuojau po vidurnakčio.

– Kurr...

– Šis žodelis ne kažin ką padės.

– Kurr...

– Nebūkit toks storžievis. Kad mes neapsigalvotume.

– Kurr...

Tokį jį ir palikau. Priėmė mūsų pagalbą, leidosi gelbėjamas – bet nedėkojo. Nugriuvęs ant lovos, augalotas, stiprus, vis dar buvo agresyvumo ir valdingumo išikūnijimas – įsakinėjantis vadas – bet prievartauti nebepajėgė. Nebeturėjo galios. Ir žinojo, kad aš tai žinau. Dar neseniai, būdamas žiaurus ir galėdamas viską paimti jėga, jis neprašydavo niekieno malonės, o dabar štai gulėjo priešais mane pilnas agresyvaus, tulžingo vyriškumo, tiesa, jau netekusio nagų ir ieškančio užuojautos... ir žinojo, kad tuo savo vyriškumu yra nesimpatiškas, nemalonus... kojinetą koja pasikasė kitą blauzdą... paskui pakėlė koją ir pakrutino pirštus – tai jau grynai egoistiškas gestas... jam buvo nė motais, ar patinka man, ar nepatinka... aš jam nepatikau... visas skendėjo pasibjaurėjimo okeane, ir jam darėsi bloga... man taip pat. Išėjau. Vyrams būdingas cinizmas nuodijo mane kaip rūkalai, valgomajame susidūriau su Hipolitu, ir jis man pasirodė toks šlykštus, kad tik per plauką nesusivėmiau, taip, per mažą plaukelį, vieną iš tų plaukelių, kuriais apžėlusios jų ir mano rankos! Tiesiog nebegalėjau pakęsti Vyro!

Jų – vyrų – namuose buvo penketas. Hipolitas, Semianas, Vaclavas, Friderikas ir aš. Brrr... Gyvulių pasaulyje niekas nepasidaro toks bjaurus – argi arkliui ar šuniui pasiekiamas toks formos išsigimimas, toks formos cinizmas? Deja! Deja! Žmonija po trisdešimties įžengia į bjaurumo fazę. *Visas gražumas buvo anoje, jaunųjų, pusėje.* Aš, vyras, negalėjau ieškoti prieglobsčio tarp savo bičiulių, vyrų, nes jie man buvo atstumiantys. Ir stūmė mane prie anų!

Ponia Marija stovėjo verandoje.

– Kurgi visi dingę? – paklausė.

– Nežinau... Buvau viršuje.

– O Henia? Jūs Henios nematėt?

– Gal šiltadaržyje.

Ėmė judinti pirštus. – Ar jums nekilo toks įspūdis?.. Vaclavas man atrodė susinervinęs. kažko prislėgtas. Gal tarp jų kas nors ne taip? Matyt, kažkas nebegerai... Man tai pradeda nebepatikti, reikės pasikalbėti su Vaclavu... o gal su Henia... nebežinau... Dieve švenčiausias! Buvo susirūpinusi.

– Aš nieko nežinau. O kad nusiminęs... juk neteko motinos.

– Jūs manote, kad dėl motinos?

– Žinoma. Motina yra motina!

– Tikriausiai. Aš irgi manau, kad dėl motinos. Neteko motinos! Jos jam net Henia nepakeis! Motina yra motina! Motina! – ir lengvai pajudino pirštus. Tai ją visai nuramino, tarsi žodis „motina“ būtų buvęs neapsakomai galingas ir sumenkinęs net žodžio „Henia“ reikšmę, tarsi būtų buvęs didžiausia šventenybė... Motina! Juk ir ji buvo motina. Ir jau niekas daugiau, tik motina! Ši būtybė iš praeities, dabar jau tik motina, pasižiūrėjo į mane išblukusiu, kadainykščiu žvilgsniu ir nuėjo nusinešdama savo neapsakomą pagarbą motinai – žinojau, jog nėra ko baimintis, kad ji mums kaip nors nesukliudytų – nieko nebegalėjo nuveikti esamuoju laiku, nes buvo motina. Toldami sužioravo jos buvę apžavai.

Juo arčiau slinko naktis, kurią pranašavo uždegamos lempos, uždarinėjamos langinės, vakarienei dengiamas stalas – juo blogiau man darėsi, todėl trainiojausi nerasdamas sau vietos. Vis labiau aiškėjo mano ir Frideriko neištikimybės esmė: buvome neištikimi vyriškumui su (bernioku plius mergaite).

Taip vaikštinėdamas po namus, užsukau į saloną, kur prieblandoje pamačiau Vaclavą, sėdinti ant kanapos. Įėjau ir atsisėdau į fotelį, beje, gana toli, palei sieną priešpriešiais. Neaiškūs buvo mano ketinimai. Migloti. Beviltiškas bandymas – o gal pavyks didžiausiomis pastangomis įveikti pasibjaurėjimą, sueiti į sąlytį per vyriškumą. Tačiau kaip tik dėl to, kad atėjau ir savo kūną patalpinau netoli jo kūno, pasibjaurėjimas išaugo kone iki padangių – persiėmė jo nepalankumu man... nepalankumu, dėl kurio aš dariausi bjaurus ir bjaurus darėsi mano bjaurėjimasis juo. Ir *vice versa*. Aš žinojau, jog šiomis sąlygomis negali būti nė kalbos, kad kuris nors iš mūsų suspindėtų tuo prašmatnumu, kuris, nepaisant visko, mums buvo prieinamas – turiu omenyje dorybės, išminties, atsidavimo, didvyriškumo, kilnumo bruožus, kuriuos galėjome parodyti, kurie mumyse slypėjo *in potentia* – tačiau pernelyg stiprus buvo mūsų pasibjaurėjimas. O vis dėlto gal galėjome jį įveikti prievarta? Prievarta! Prievarta! Argi mes buvome ne vyrai? Vyras yra tas, kuris prievartauja, kuris peršasi jėga. Vyras yra tas, kuris viešpatauja! Vyras neklausia, ar kam patinka, jis rūpinasi tik savo malonumu, jo gomurys turi nuspręsti, kas gražu, kas bjauru – jam ir tik jam! Vyras egzistuoja pats sau, niekam daugiau!

Štai tokios prievartos ugnį aš turbūt norėjau išskelti iš mūsų... Tačiau tuo metu viskas klostėsi taip, jog ir jis, ir aš bu-

vome impotentai, nes nebuvo patys savimi, nebuvo patys sau, egzistavome aniems jaunesniems jausmams – ir tai skandino mus bjaurastyje. O jeigu būčiau galėjęs tame salone nors vieną akimirką pasijusti esąs jam, Vaclavui – o jis man – jeigu būtume galėję būti vyras vyrui! Negi tai nebūtų suteikę mums daugiau vyriškumo? Negi nebūtume vyriškumu vienas kito privertę sugrįžti į vyriškumą? Tokius svarstymus man sukėlė nesugrąžinamai prarastos ir išblėsusios vilties likučiai. Kadangi prievarta, įsikūnijanti vyro pavidalu, pirma turi būti pradėta vyriškumo, tarp vyrų... ir tegul pats mano dalyvavimas uždaro mus tame hermetiškame rate... daug reikšmės teikiau tam, kad tamsa silpnino mūsų Achilo kulną – kūną. Maniau, kad, pasinaudodami kūno nusilpimu, gebėsime užmegzti kontaktą ir išaugti, labai sustiprėsime kaip vyrai ir jau nesibjaurėsime savimi – juk savimi niekas nesibjauri – pakanka būti pačiam savimi, kad liautumeis bjaurėjęsis! Tokie buvo mano, deja, beviltiški, ketinimai. Tačiau jis nė nepajudėjo... kaip ir aš... ir negalėjome pradėti nei vienas, nei kitas, mums trūko pradžios, iš tiesų nebuvo aišku, kaip pradėti...

Netikėtai į saloną įslinko Henia.

Nepastebėjo manęs – priėjo prie Vaclavo – atsisėdo šalia, tokia rami. Tartum – siūlydama taikytis. Tikriausiai (gerai nežinojau) buvo meili. Taiki. Lipšni. Nuolanki. Gal bejėgė. Sutrikusi. Kas tai? Kas tai? Nejaugi ir jai... visa tai... būtų atsipykę... o gal išsigando, nutarė liautis žaidusi, tikėjosi, kad sužadėtinis bus atrama ir išsigelbėjimas. Atsisėdo prie jo pagarbiai, netardama nė žodžio, palikdama jam veikimo laisvę, o tai turėjo reikšti: „Aš tavo, daryk dabar ką nors su mumis“. Vaclavas nekrustelėjo – nė piršto nepajudino.

Lyg varlė, sustingęs. Niekaip negalėjau suprasti, koks šėlas ji buvo pagavęs. Išdidumas? Pavydas? Nuoskauda?

Ar tiesiog ničnieko nejautė ir nežinojo, ką su ja daryti – o aš norėjau rėkti, kad ją bent apkabintų, bent ranką uždėtų, nuo to galėjo priklausyti išgelbėjimas! Paskutinė viltis išsigelbėti! Jo ranka ant jos būtų atgavusi vyriškumą, o aš prišokčiau su savo rankomis, ir viskas kaip nors pajudėtų! Prievarta – prievarta šiame salone! Bet nieko. Laikas bėgo. Jis nepajudėjo. Ir tai buvo lyg savižudybė – galas – galas – galas – ir mergaitė atsistojo, išėjo... o paskui ją ir aš.

* * *

Padavė vakarienę, per kurią mūsų šneka girdint poniai Marijai išėjo visai bereikšmė. Po vakarienės vėl nežinojau ko nusitverti, gal kam ir atrodė, jog, likus kelioms valandoms iki žmogžudystės, reikia labai daug nuveikti, bet nė vienas iš mūsų nieko nedarė, visi iškriko... gal dėl to, kad būsimas žingsnis buvo tokio slapto, drastiško pobūdžio. Friderikas? Kur Friderikas? Jis taip pat kažkur dingo, ir tas dingimas ūmai apakino mane, pasijutau tartum su raiščiu ant akių, nebežinojau, kas ir kaip, turėjau surasti jį, tuojau, tučtuojau – tad leidausi ieškoti. Išėjau į kiemą. Taisėsi lyti, oras troškiai drėgnas, debesų draiskalai vos regimi bežvaigždžiam danguje, šuorais atlėkęs vėjas pasiautėja sode ir nurimsta. Sode atsidūriau kone apgrai bom, veikiau spėte atspėdamas, kur yra takas, o drąsos buvo tiek, kiek jos gali turėti, kai eini nieko nematydamas, ir tik pažįstamas medžio ar krūmo siluetas kartais patvirtindavo, jog viskas gerai ir esu ten, kur tikėjau būti. Tačiau pastebėjau, kad esu visai nepasiruošęs tam sodo nekintamumui, kuris, ko gero, mane stebino... būčiau ne taip stebėjęsis, jeigu sodas tamsoje būtų smarkiai paveiktas virsmo. Ši mintis mane įsiūbavo lyg valtį atviroje jūroje ir

aš supratau, jog žemę būsiu jau išleidęs iš akių. Frideriko nebuvo. Nusigavau net į salas, belakstydamas ėmiau netekti nuovokos, ir kiekvienas priešais išnyrantis medis, kiekvienas krūmas atrodė kaip mane puolanti fantasmagorija – nes, nors buvo tokie, kokie buvo, *galėjo būti* kitokie. Friderikas? Friderikas? Jo man verkiant reikėjo. Be jo viskas buvo ne taip. Kur jis pasislėpė? Ką veikė? Apsisukęs eiti namo ir dar ten jo paieškoti, staiga susidūriau su juo krūmyne prie virtuvės. Sušvilpė kaip koksai padauža. Mane išvydęs, rodos, ne itin apsidžiaugė, o gal net kiek susigėdo.

– Ką jūs čia veikiate? – paklausiau.

– Laužau galvą.

– Dėl ko?

– Dėl to.

Mostelėjo į kamaros langą. Ir tuoj parodė kažką atgniaužtoje saujoje. Tos kamaros raktą. – Dabar jau galim pasikalbėti, – pasakė laisvai ir garsiai. – Laiškų nebereikia. Ji, žinote, na... ta... prigimtis... mūsų nebeapvils, nes nueita per toli, situacija jau aiški... Nėra ko terliotis!.. – Kalbėjo keistai. Iš jo sklido kažkas ypatinga. Nekaltumas? Šventumas? Tyrumas? Ir, matyt, liovėsi bijojęs. Nusilaužė šakelę, metė ant žemės – šiaip būtų gerai pagalvojęs, mesti ar ne... – Pasiėmiau tą raktą, – pridūrė, – kad prisiversčiau ką nors nuspręsti. Dėl to... Skuziako.

– Na, ir kaip? Sugalvojote?

– Be abejo.

– Galima sužinoti?

– Kol kas... dar ne... Kai ateis laikas, pamatysite. Arba ne.

Pasakysiu jums dabar. Štai!

Parodė kitą ranką – su peiliu, didoku virtuviniu peiliu. – Kas gi čia dabar? – pasakiau nemaloniai nustebintas.

Ir staiga pirmąkart nēmaž neabejodamas supratau, jog būsiu prasidējis su idiotu.

– Geriau nieko nesugalvojau, – prisipažino tartum teisingdamasis. – Bet šito pakaks. *Mat jeigu jaunas užmuša vyresnį, tai čia vyresnis užmuša jauną* – ar suvokiate? Taip randasi vientisumas. Tai sujungs juos, visą trijulę. Peilis. Jau seniai žinojau, kad jeigu juos kas nors jungia, tai tik peilis ir kraujas. Žinoma, tai turi būti padaryta vienu metu, – pridūrė. – Kai Karolis savo peiliu nusmeigs Semianą, aš savuoju nusmeigsiu Juziaaaa... aaa!

Tai bent sumanymas! Pamišėlis! Ligonis – beprotis – kaipgi jisai jį pjaus?! Bet, imant kitu lygmeniu, ši jo beprotybė kaip tik buvo kažkokia nepaprastai natūrali ir net savaime suprantama, tas pamišėlis buvo teisingas, taip galima padaryti, tai tikrai sutelktų juos, „sujungtų į vieną“... Kuo kruvinesnė ir kraupesnė buvo toji beprasmybė, tuo tvirčiau jungė... Ir, lyg to dar būtų negana, ši ligonine atsiduodanti nesveika mintis, išsigimusi ir sužvėrėjusi, bjauri intelektualo mintis, staiga siūbtelėjo svaigia kvaptim tarsi žydintis krūmas – taip, ji buvo nuostabi! Tai mane pakerėjo! Sakysčiau, kitu požiūriu – „jū“ požiūriu. Toji kruvina paspirtis žudančiai jaunystei ir toji jungtis peiliu (berniokų su mergaite). Teisybę pasakius, buvo nesvarbu, kokia žiaurybė daroma su jais – arba jų rankomis – kadangi bet koks žiaurumas stiprino jų skonį kaip aštrus padažas!

Tamsoje nematomas sodas sklidinai prisipildė kerų – nors buvo drėgnas, niūkus ir su tuo klaikiu bepročiu – giliai įkvėpęs jo gaivos, iškart panirau į stebuklingai aitrią, skausmingai gundančią stichiją. Vėl viskam, viskam, viskam sugrižo jaunystė ir geismai – net mums! Bet vis dėlto... ne, negalėjau sutikti! Čia jis jau tikrai buvo peržengęs ribą! Tai neleisti-

na – neįmanoma – papjauti tą vaikinuką kamaroje – ne, ne, ne... Jis ėmė juoktis.

– Nusiraminkite! Aš tik norėjau patikrinti, ar jūs tikite, jog man tikrai netrūksta vieno šulo. Na, ką jūs! Ne! Čia tik prasimanymas... vien iš piktumo, kad nieko doro nesugalvojau dėl to Skuziako. Grynas idiotizmas!

Idiotizmas. Iš tikrųjų. Kai jis pats pripažino, idiotizmas pasidarė aiškus kaip ant delno ir man buvo nesmagu, kad leidausi apgaunamas. Grįžome namo.

Nebe daug kas liko pasakoti. Mat toliau viskas ėjo sklandžiai, kaskart vis sklandžiau, iki pat finalo, kuris... na, sakyčiau, pranoko mūsų lūkesčius. Ir įvyko paprastai... mane net juokas ėmė, kad toksai slogus sunkumas pasibaigė taip nuostabiai lengvai.

Mano vaidmuo vėl buvo saugoti Semiano kambarį. Atsiguliau lovoje aukštiekninkas, rankos po galva, ir ėmiau klausytis – įžengėme į naktį, ir namai iš pažiūros užsnūdo. Aš laukiau, kada sugirgždės laiptai po žudikų porelės kojomis, nors, tiesą sakant, buvo per anksti, dar turėjo praeiti penkiolika minučių. Tyla. Kieme sargybą ėjo Hipas. Friderikas apačioje, prie laukųjų durų. Pagaliau lygiai pusę pirmos apačioje laiptai sugirgždėjo po kojom, kurios tikriausiai buvo be apavo. Basos? O gal su kojineėmis?

Nepamiršamos akimirkos! Vėl tyliai sugirgždėjo laiptai. Ko jie taip tykino – būtų daug natūraliau, jeigu ji drąsiai užbėgtų į viršų, juk tik jis turi slėptis – bet nenuostabu, kad ir jie persiėmė konspiracija... o ir nervai jų tikriausiai buvo įtempti. Kone regėte regėjau, kaip jie laiptelis po laiptelio kopia aukštyn, jinai pirma, jisai iš paskos, stengdamiesi kuo mažiau girgždinti lentas. Man pasidarė apmaudu.

Ar šitas sėlinimas nebuvo tik prastas surogatas kito, šimtąsyk labiau geidžiamo sėlinimo, kai vogčiomis artėjančių jo žingsnių tikslas turėtų būti jinai?.. nors vis dėlto šią akimirką jų tikslas – ne tiek Semianas, kiek jo nužudymas – buvo

ne mažiau kūniškas, nuodėmingas ir įkaitintas meilės, o jų sėlinimas – kupinas tokios pat įtampos... Oi! Dar kartą girgžtelėjo! Jaunystė artinosi. Darėsi neapsakomai smagu, nes po jų kojom kraupus aktas virto žydinčiu ir buvo lyg gaivaus vėjo dvelksmas... tiktai... kokia gi buvo toji sėlinanti jaunystė, ar ji buvo tyra, ar tikrai gaivi ir paprasta, natūrali, arba nekalta? Ne. Ji buvo tik „vyresniesiems“, porelė įsivėlė į tą nuotyki tik dėl mūsų, iš paslaugumo, norėdama mums patikti, su mumis pafilirtuoti... ir manoji branda, siekianti jų jaunystės, ties Semiano kūnu turėjo susitikti su jų jaunyste, siekiančia brandos – šit koksai *rendez-vous*!

Tai ir buvo laimė – ir pasididžiavimas – koks pasididžiavimas! – ir kažkas dar daugiau, kaip svaigulys nuo degtinės – kad jie sudarė sandorį su mumis, leidosi įkalbami ir, ko gero, verčiami vidinės būtinybės tarnauti mums, nepabūgo pavojaus – ir dabar šitaip sėlina! – ryžtasi šitokiam nusikaltimui! Dieviška! Neregėta! Tai buvo didžiausią pasigėrėjimą kelianti pasaulio grožybė! Gulėdamas lovoje aš tiesiogėjau iš proto, pagalvojęs, jog mudu, aš su Frideriku, davėme įkvėpimo šitoms kojoms – oi, vėl sugirgždėjo, dabar jau gerokai arčiau, ir nutilo, vėl stojo tylą, o aš pamaniau, kad jie gal neištvėrė, kartu sėlindami pasidavė jausmams, nukrypo nuo tikslo ir dabar, pasisukę vienas į kitą, apsikaabinę glaudžiasi prie draudžiamų savo kūnų viską pamiršę! Patamsyje. Ant laiptų. Uždusę. Galėjo taip būti. Nejaugi... nejaugi?... bet ne, girgžtelėjimas vėl primena, kad tuščios mano viltys, niekas nepasikeitė, jie toliau lipa laiptais – ir tada paaiškėjo, jog ši mano viltis buvo visiškai neįmanoma, nereali, tiesiog absurdiška, nė kiek nederanti prie jų stiliaus. Per jauni. Per jauni. Per jauni tam! Vadinasi, jau nusigavę ligi Semiano ir ji užmušę. Vis dėlto tuo metu (nes ant laiptų vėl

nutilo) pagalvojau, ar kartais jie nebus pristigę drąsos, gal ji griebė jam už rankos ir tempia žemyn, o gal staiga suvokė milžinišką užduoties sunkumą, visą gniuždančią jos masę, įsisąmonino tą „užmušti“. Įsivaizdavo tai ir išsigando? Ne! Niekados! Tai irgi buvo neįmanoma. Ir dėl tų pačių priežasčių. Juos toji bedugnė traukė todėl, kad galėjo ją persukti – jų lengvumas vedė į pačius kruviniausius sumanymus, nes jie tai paversdavo kuo nors kitu – ir šis jų artėjimas į nusikaltimą buvo būtent nusikaltimo naikinimas, darydami nusikaltimą jie jį likvidavo.

Sugirgždėjo. Koks nuostabus jų nelegalumas, toji palengva sėlinanti (berniokiškai mergaitiška) nuodėmė... aš kone regėjau jų kojas, derinamas bendros paslapties, pravertas lūpas, girdėjau karštą alsavimą. Pagalvojau apie Frideriką, kuris tuos pačius atgarsius gaudė apačioje, prieškambarėje, kur jam buvo liepta stovėti, pagalvojau apie Vaclavą, įsivaizdavau juos visus drauge su Hipolitu, su ponia Marija, su Semianu, kuris turbūt kaip ir aš gulėjo lovoje – ir pajutau nekalto nusikaltimo, jaunatviškos nuodėmės skonį... Tuk, tuk, tuk.

Tuk, tuk, tuk!

Beldžiasi. Tai ji beldėsi į Semiano duris.

Čia, teisybę pasakius, mano pasakojimas baigiasi. Finalas buvo pernelyg... sklandus, pernelyg... žaibiškas ir... pernelyg paprastas, kad galėčiau apie jį papasakoti pakankamai įtikimai. Pateiksiu tik faktus.

Išgirdau jos balsą: „Tai aš“. Raktas Semiano spynoje pasisuko, durys atsidarė – smūgis, ir kūnas krito, matyt, kniūbsčias griuvo ant grindų. Man pasirodė, kad berniokas tikrumo dėlei dar porą kartų suvarė peilį. Puoliau į koridorių. Karolis jau švietė žibintuvėliu. Semianas gulėjo ant grindų, kai jį atvertėme, pasirodė kraujas.

– Padaryta, – pasakė Karolis.

Tačiau veidas taip keistai parištas skepeta, tarsi jam skaudėtų dantis... tai buvo ne Semianas... ir tik po kelių sekundžių susigriebėme: Vaclavas!

Vaclavas vietoj Semiano – ant grindų, miręs. Bet Semianas irgi buvo miręs – tik lovoje – gulėjo lovoje su durutine žaizda šone, įsikniaubęs į pagalvę.

Uždegėme šviesą. Žiūrėjau į visa tai draskomas keistų dvejonų. Tai... tai neatrodė šimtu procentų realu. Pernelyg darnu – pernelyg lengva! Nežinau, ar ganėtinai aiškiai kalbu, bet noriu pasakyti, kad iš tikrųjų taip negalėjo atsitikti, nes toje baigtyje slypėjo kažkokia įtartina darna... lyg pasakoje, lyg pasakoje... O buvo, matyt, taip: Vaclavas tuoj po vakarienės įlindo į Semiano kambarį pro jų kambarius jungiančias duris. Nužudė jį. Ramiai. Paskui laukė ateinant Henios su Karoliu ir atidarė jiems duris. Kad jie jį nužudytų. Ramiai. Tikrumo dėlei užgesino šviesą ir veidą pasirišo skepeta – kad ne išsyk pažintų.

Mano dvilypumas pasidarė siaubingas: tragiškas šių lavonų brutalumas, kruvinas jų realumas buvo per daug sunkus vaisius tokiam liaunam medžiui. Tie du negyvi kūnai – tie du žudikai! Tartum mirtinai kraštutinę idėją būtų kiaurai persmelkusi lengvapėdystė...

Išėjome iš kambario į koridorių. Jie žvilgčiojosi. Nieko nekalbėjo.

Išgirdome kažką atbėgant laiptais. Friderikas. Išvydęs Vaclavą, sustojo. Mostelėjo mums ranka – nežinia, ką tai turėjo reikšti. Išsitraukė iš kišenės peilį, akimirką palaikė jį ore ir numetė ant žemės... Peilis buvo kruvinas.

– Juzekas, – pasakė. – Juzekas čia.

Buvo nekaltas! Buvo nekaltas! Spindėjo nekaltu naivumu! Pasižiūrėjau į mūsų porelę. Šypsojosi. Kaip paprastai jaunimas, atsidūręs keblioje padėtyje. Ir akimirka jie ir mes, ištikti katastrofos, pasižiūrėjome vieni kitiems į akis.

TURINYS

Pirma dalis	7
1	9
2	17
3	29
4	37
5	45
6	55
7	75
Antra dalis	93
8	95
9	113
10	125
11	151
12	181

„Kartais matydami kokią nors porą sakome: na, tie tai jau tinka vienas kitam, bet šiuo atveju atitikimas, jeigu taip galima pasakyti, buvo ypač juntamas, kadangi jis dar buvo nesuaugęs... iš tiesų nežinau, ar aišku... bet tas nepilnamečių geismingumas švytėjo aukštesnės prabos spindesiu, būtent tuo, kad jie vienas kitam buvo laimė, buvo be galo brangūs ir patys svarbiausi! Tad stovėdamas toje aikštėje spiginant saulei apdujęs, suglumęs, aš negalėjau suprasti, man galva nebeišnešė, kaip čia yra, kad jie nekreipia vienas į kitą dėmesio, nesiekia vienas kito! Ji – sau, o jis sau.“

„Lietuvos ryto“ kolekcija

Populiariausio W.Gombrowicziaus romano „Pomografija“ veiksmas vyksta 1943-aisiais vokiečių okupuotoje Lenkijoje. Iš Varšuvos į nuošalesnę šalies kampelį atvykę du pagyvenę vyriškai susižavi gundančia jaunimo išvaizda ir elgsena.

Net per pamaldas jiems į akis krinta iš žinomų vietos šeimų kilusių Henios ir Karolio santykiai: „Neįveikiami, akli ir taip ramiai judantys drauge su kitais – abipusė meilė ir geismas. Ak!“

Abu vyrai suvokia, kad jaunuoliai traukia vienas kitą, todėl mėgina rengti jų menamos meilės kulminaciją. Tačiau jie patys per toli nueina ir tampa savo veiksmų aukomis.

Tai pomografinis, erotinis ar filosofinis romanas? Greičiausiai vieno atsakymo nėra. Juk kaip kitaip galima paaiškinti Henios posakį, kad tėvai, net ir sužinoję apie jos ir pasipriešinimo judėjimo dalyvio santykius, iš esmės apie tai nežino.

Šioje knygoje dera daug kas: ir melodrama, ir farsas, ir detektyvas su pastoraliniams kūriniams būdingu stiliumi. Autorius panaudojo nemažai dar iš XVIII a. paveldėtų literatūrinių klišių, tačiau tai padarė turėdamas aiškų tikslą.

Parduodama tik su dienraščiu „Lietuvos rytas“
Knygos kaina: 13,99 Lt

ISBN 978-84-9819-670-2

9 788498 196702